

LIFT EXPLORE

2^e graad

Starten met Lift Explore

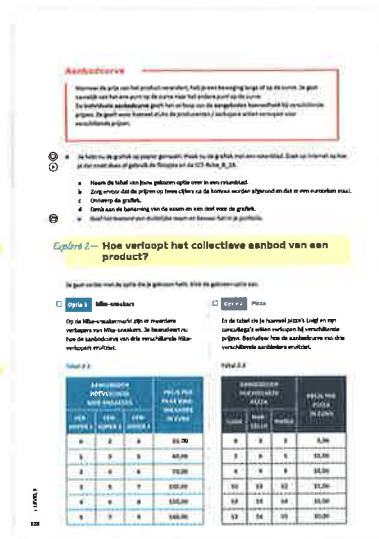
Welkom bij Lift Explore. We leggen graag even uit hoe je met dit leerpakket aan de slag gaat.

1 OP WEG MET LIFT EXPLORE

Het leerwerkboek bestaat uit negen Levels en online ICT-fiches. Elk Level is op dezelfde manier opgebouwd.

In elk Level beantwoord je telkens een centrale onderzoeksvraag. Je verkent de onderzoeksvraag aan de hand van verschillende opdrachten, onder de noemer **Explore**.

Bij verschillende opdrachten kun je kiezen uit twee of meerdere **Opties**. De opties geven je de keuze of je graag een uitdaging wilt aangaan of liever meer ondersteuning wenst. Het kan ook zijn dat je kunt kiezen volgens je interesse.

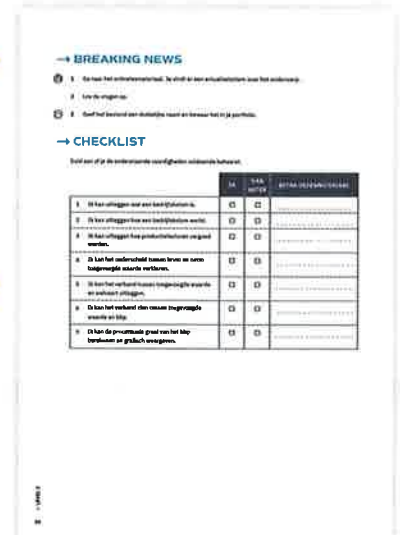
De verworven leerstof is gebundeld in **To the point**. Daarin staat wat je moet onthouden uit het level. Bij het onlinelesmateriaal vind je de verworven leerstof in een overzichtelijke mindmap.

Nu is het tijd om je opgedane kennis in te oefenen aan de hand van verschillende **Actions**.

Aan het einde van elk level sta je stil bij de actualiteit omtrent de inhoud van dat level in de rubriek **Breaking news**. Bij het onlinelesmateriaal vind je de bijhorende artikels of filmpjes en de bijhorende opdracht.

Elk level eindigt met een **Checklist**. Het is een hulpmiddel om te beoordelen of je de doelen van dat level onder de knie hebt.

De **ICT-fiches** vind je bij het onlinelesmateriaal. Ze helpen je om zelfstandig met een tekstverwerker, een rekenblad of een presentatiepakket aan de slag te gaan; infographics te creëren, foto's en video's te monteren en online samen te werken.

2 HANDIG VOOR ONDERWEG

In elk thema vind je dezelfde hulpmiddelen.

Doorheen het thema vind je de belangrijkste zaken op een rijtje in de rode kenniskaders.

Toegevoegde waarde

In een bedrijfskolom voegt iedere schakel waarde toe aan het product door het product te bewerken. Door waarde toe te voegen creëren ondernemingen welvaart. Voor die toevoeging van waarde aan het product, vraagt elke onderneming een vergoeding. Dat is de toegevoegde waarde. De totale toegevoegde waarde per product is de prijs die de consument voor het product betaalt.

ECONOMISCHE KRINGLOOP

De economische kringloop is een schematisch model van de werking van de economie als systeem. Die kringloop is een abstracte voorstelling van de relaties tussen de gezinnen, de bedrijven, de overheid, de financiële instellingen en het buitenland.

Moeilijke woorden worden uitgelegd in een begrippenkader. Die woorden vallen extra op door de stippellijn.

Je vindt die woorden ook achteraan in de Begrippenlijst.

LEVEN	WERKEN	WOLVEN LUTTEN	IN 'N LUKKE WERELD
1	1	1	1
2	2	2	2
3	3	3	3
4	4	4	4
5	5	5	5
6	6	6	6
7	7	7	7
8	8	8	8
9	9	9	9
10	10	10	10
11	11	11	11
12	12	12	12
13	13	13	13
14	14	14	14
15	15	15	15
16	16	16	16
17	17	17	17
18	18	18	18
19	19	19	19
20	20	20	20
21	21	21	21
22	22	22	22
23	23	23	23
24	24	24	24
25	25	25	25
26	26	26	26
27	27	27	27
28	28	28	28
29	29	29	29
30	30	30	30
31	31	31	31
32	32	32	32
33	33	33	33
34	34	34	34
35	35	35	35
36	36	36	36
37	37	37	37
38	38	38	38
39	39	39	39
40	40	40	40
41	41	41	41
42	42	42	42
43	43	43	43
44	44	44	44
45	45	45	45
46	46	46	46
47	47	47	47
48	48	48	48
49	49	49	49
50	50	50	50

Good to know

In de ondernemingsbalans is het totaal op de actiefzijde steeds gelijk aan het totaal op de passiefzijde. Om dat evenwicht te bewaren moet je er absoluut op letten dat bij elke boeking die je maakt, debet gelijk is aan credit! Als in een boeking debet niet gelijk is aan credit, dan is je boeking sowieso fout. Is debet wel gelijk aan credit, dan is er een goede kans dat je boeking correct is. Vergeet dus zeker niet om dat telkens goed te controleren!

In de Good to know-kaders staan handige tips of weetjes bij de uitvoering van de opdrachten.

In een Forum voer je in groepjes of met de hele klas een gesprek over een bepaalde stelling. Het is de bedoeling dat je luistert naar elkaars mening en leert hoe anderen denken, maar ook dat je je eigen mening leert onderbouwen met argumenten.

Forum

Denk hier eens over na of bespreek met je ouders:

Begijn de jaren 90 van de vorige eeuw had niemand een gsm of een laptop. Nu zijn er in de meeste huishoudens minstens een computer en meerdere gsm's. Het Internet deed zijn intrede in de huiskamers vanaf midden de jaren 90. De smartphones kwamen op de markt rond 2005-2007. De iPad werd voorgesteld in 2010. Netflix en smartwatches zijn er ook nog maar enkele jaren.

De volgende iconen helpen je ook nog een eind op weg:

Je vindt online extra (ondersteunend) materiaal.

Het beeldfragment dat hierbij hoort, vind je online.

Het luisterfragment dat hierbij hoort, vind je online.

Je vindt online een ontdekplaat.

Je moet iets bewaren in je portfolio.

Je oefent je ICT-vaardigheden.

diddit

HET ONLINELEERPLATFORM BIJ LIFT

Leerstof kun je inoefenen op jouw niveau.
Je kunt vrij oefenen of de leraar kan opdrachten voor jou klaarzetten.

Hier vind je de opdrachten die de leraar voor jou heeft klaar gezet.

Hier kan de leraar toetsen en taken voor jou klaarzetten.

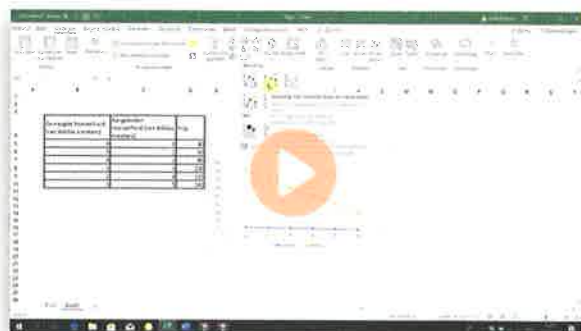

Benieuwd hoe ver je al staat met je oefeningen en opdrachten? Hier vind je een helder overzicht van je resultaten.

Hier vind je het lesmateriaal per hoofdstuk (onder andere **videobestanden**, instructiefiches en **instructiefilmpjes**).

Ga ook hier aan de slag met ontdekplaten en de bijhorende werkblaadjes.

LEVEL 9	Hoe leid je de individuele en de collectieve aanbodcurve af?	p. 125
LEVEL 8	Hoe bepaalt de producent zijn optimale productiegrootte?	p. 101
LEVEL 7	Wat zijn de voorwaarden voor een competitieve markt?	p. 93
LEVEL 6	Welke ondernemingsvormen zijn er?	p. 78
LEVEL 5	Wat houdt dubbelboekhouden in?	p. 59
LEVEL 4	Welke boekhoudkundige verplichtingen heeft een onderneming?	p. 48
LEVEL 3	Hoe ziet de balans en resultatenrekening eruit?	p. 31
LEVEL 2	Welke relatie is er tussen de productie in een land en de toegevoegde waarde?	p. 17
LEVEL 1	Hoe stel je de economische spelers voor in een eenvoudig kringloopschema?	p. 8

LEVEL ①

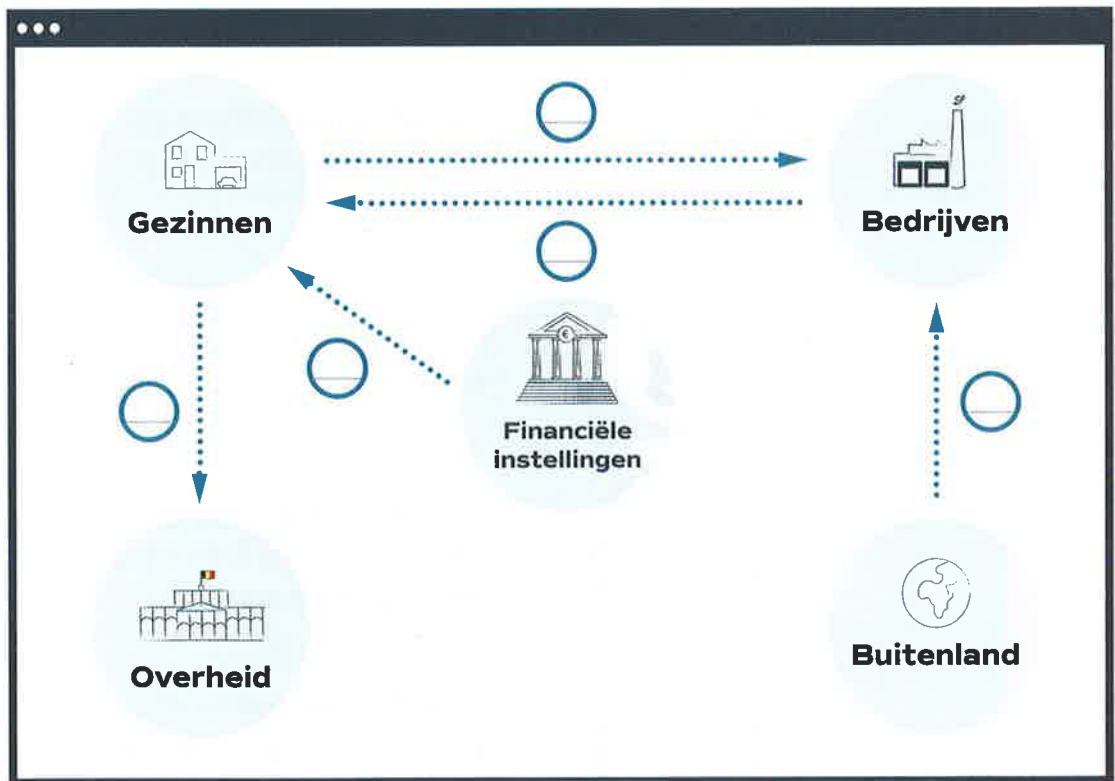
Hoe stel je de economische spelers voor in een eenvoudig kringloopschema?

→ INTRO

1

De wagen van het gezin Vermoesen heeft het begeven. Het gezin gaat dus op zoek naar een nieuwe wagen. Daar komen verschillende economische spelers bij kijken. Noteer de letters van de onderstaande relaties op de juiste plaats in het schema.

- A De bank van het gezin Vermoesen schrijft het bedrag van de autolening over zodat het gezin de aankoop van de wagen kan financieren.
- B De Zuid-Koreaanse autofabrikant levert de nieuwe auto bij de garage.
- C Het gezin Vermoesen betaalt de bestelde auto aan de Hyundai-garage in de buurt.
- D Het gezin Vermoesen betaalt de belasting op inverkeerstelling (inschrijvingstaks) aan de overheid.
- E Het gezin Vermoesen sluit een omniumverzekering af bij een verzekeringsmaatschappij.

2

In dit level beantwoord je stap voor stap deze onderzoeksvraag:

Hoe stel je de relaties tussen de verschillende economische spelers voor in een eenvoudig kringloopschema?

Explore 1— Welke partijen maken deel uit van de economische kringloop?

ECONOMISCHE KRINGLOOP

De economische kringloop is een schematisch model van de werking van de economie als systeem. Die kringloop is een abstracte voorstelling van de relaties tussen de gezinnen, de bedrijven, de overheid, de financiële instellingen en het buitenland.

Lees de tekst over Amira. Noteer de onderstreepte woorden onder de juiste partij van de economische kringloop.

Amira zit in het derde jaar van het secundair onderwijs. Zij neemt dagelijks de bus van De Lijn naar school. De vader van Amira werkt bij bpost en haar moeder werkt deeltijds in een grootwarenhuis en ze heeft sinds kort haar eigen schoonheidssalon in bijberoep. Daarvoor heeft ze een lening aangegaan bij een bank. Amira en haar ouders zijn vegetariërs. Ze eten vaak speciale fruitsoorten en groenten die gekweekt worden door landbouwers in verre landen.

GEZINNEN	BEDRIJVEN	FINANCIËLE INSTELLINGEN	OVERHEID	BUITENLAND
_____	_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____	_____

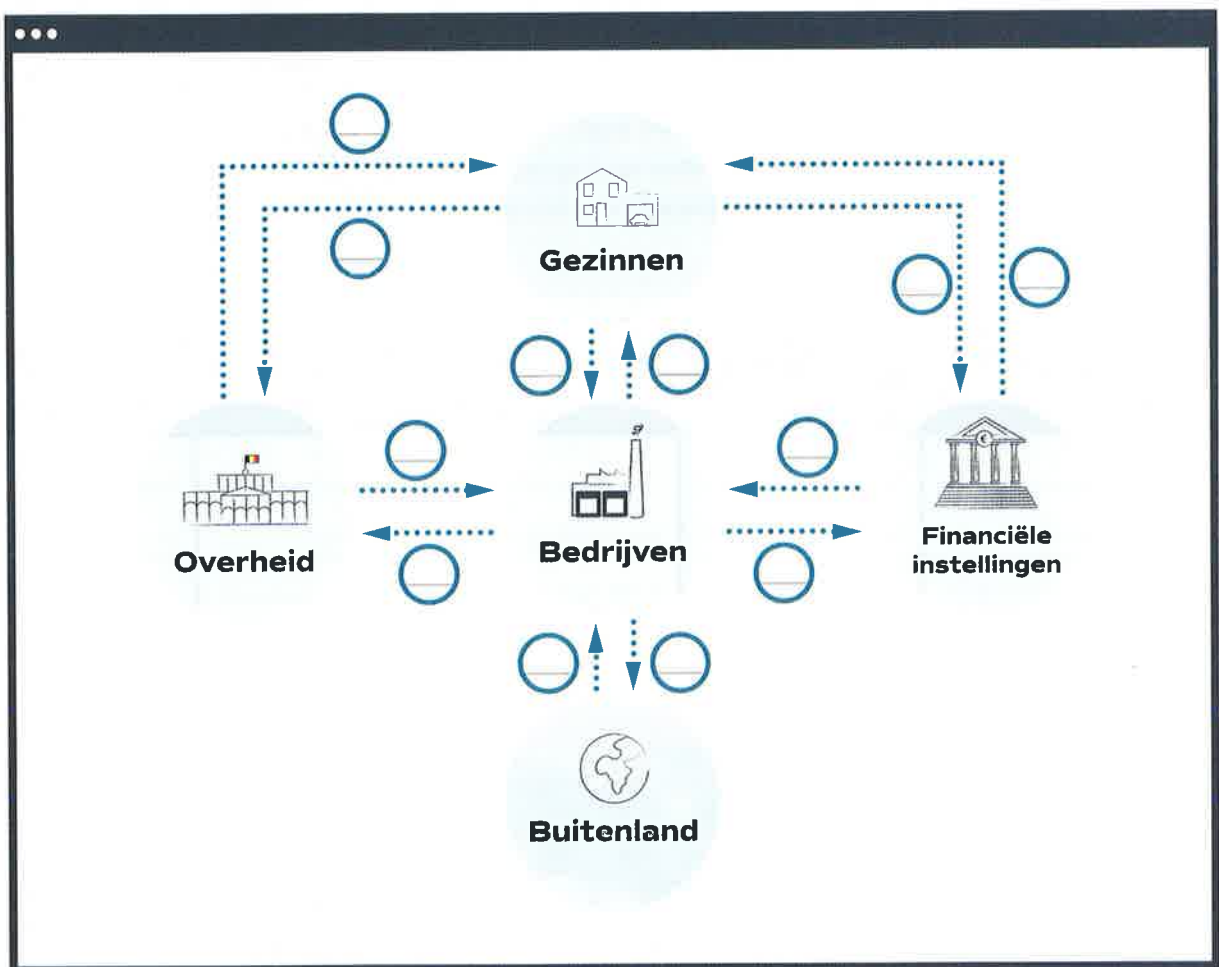
Explore 2— Wat houdt de goederen- en dienstenstroom in?

GOEDEREN- EN DIENSTENSTROOM

De goederen- en dienstenstroom bestaat uit de gezinnen die arbeid leveren en uit de bedrijven, de overheid en het buitenland die goederen en diensten leveren.

Vul de goederen- en dienstenstroom aan door de letter bij de juiste pijl te noteren.

- A De vader van Amira werkt bij bpost.
- B De moeder van Amira werkt in een grootwarenhuis.
- C Amira gebruikt dagelijks De Lijn om naar school te gaan.
- D De Belgische supermarkten kopen fruit en groenten aan bij buitenlandse landbouwers.
- E De ouders van Amira kopen fruit en groenten in de supermarkt.
- F Een Belgische chocolatier verkoopt pralines aan een Nederlandse supermarktketen.

Explore 3— Wat houdt de geldstroom in?

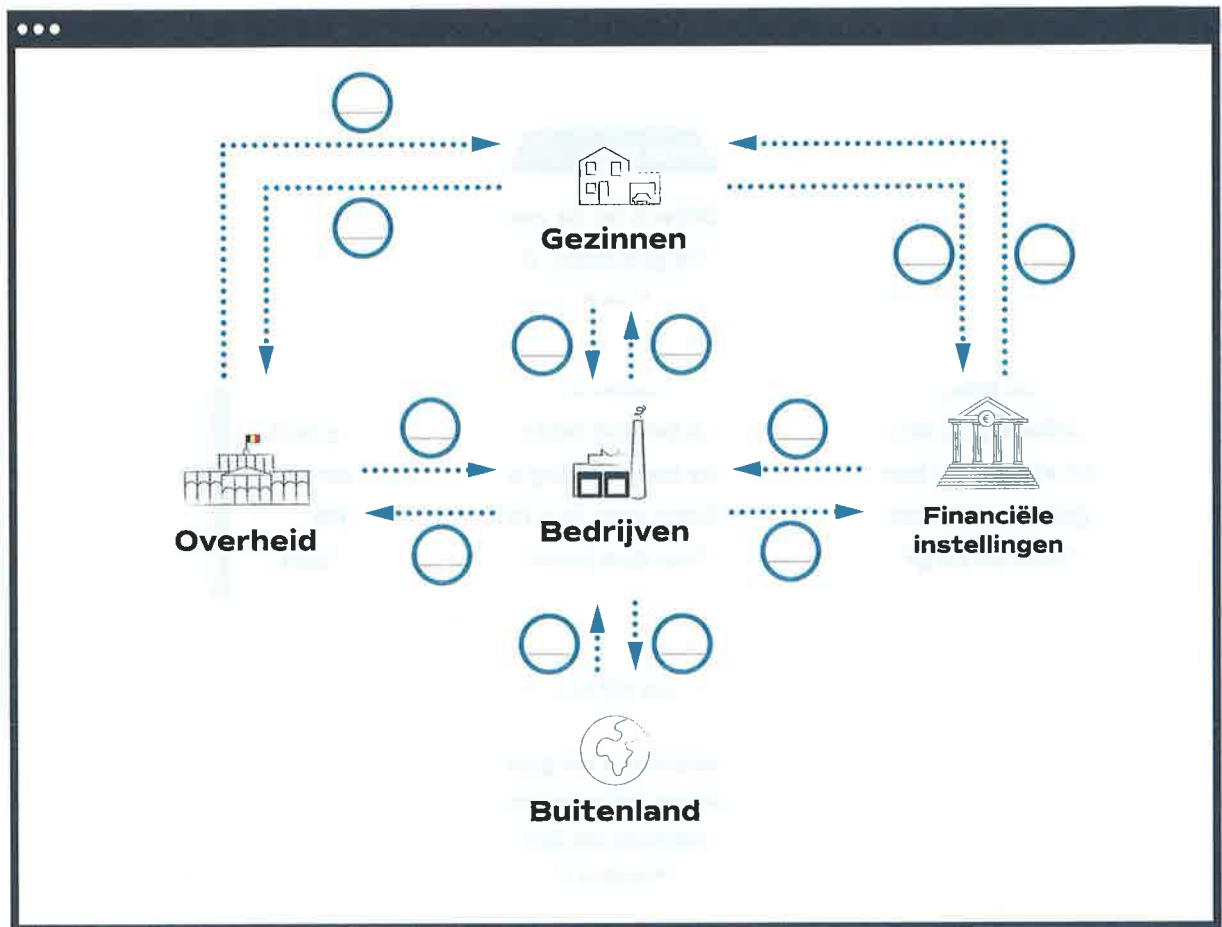
GELDSTROOM

De geldstroom houdt in dat de bedrijven en de overheid de gezinnen betalen voor de geleverde arbeid. De gezinnen, de bedrijven, de overheid en het buitenland betalen op hun beurt voor de geleverde goederen en diensten. Meestal geven de gezinnen niet al het verdiende geld uit maar sparen bij de bank. Ze stellen hun geld ter beschikking bij de bank en die bank betaalt hen er rente voor. Op hun beurt stellen de banken het geld ter beschikking aan de bedrijven en de gezinnen die het geld nodig hebben voor hun investeringen. De bedrijven en de gezinnen betalen daar dan interest voor aan de bank.

Vul de geldstroom aan door de letter bij de juiste pijl te noteren.

- A De moeder van Amira ontvangt haar salaris van het grootwarenhuis.
- B Peter Van Damme, de leraar economie van Amira, ontvangt zijn salaris van het ministerie van Onderwijs.
- C De ouders van Amira betalen het abonnement van De Lijn.
- D De Belgische supermarkten betalen buitenlandse landbouwers voor de geleverde groenten en fruitsoorten.
- E De ouders van Amira betalen personenbelasting waarmee de overheid onder andere het onderwijs kan financieren.
- F Amira zet het geld dat ze voor haar verjaardag van haar grootouders heeft gekregen, op haar spaarrekening.
- G De ouders van Amira betalen de supermarkt voor hun aankopen.
- H De gemeente Wommelgem betaalt de geleverde stookolie aan de betrokken leverancier.
- I De Nederlandse supermarktketen betaalt de geleverde pralines.
- J De bank geeft een lening aan de moeder van Amira zodat ze met haar schoonheidssalon kan starten als bijberoep.

Explore 4— Wat is de meerwaarde van een model als de economische kringloop?

- 1 Lees de onderstaande tekst.
- 2 Markeer de meerwaarde van een model als de economische kringloop.

De economische kringloop is een vereenvoudigde voorstelling van de economische relaties tussen de belangrijkste economische spelers: de gezinnen, de bedrijven, de overheid en het buitenland. Economen werken graag met modellen omdat de economische werkelijkheid te complex is om in haar volledigheid te overzien.

De economische kringloop focust op de geldstroom en de goederen- en dienstenstroom. Doorheen je schoolloopbaan in het secundair onderwijs zul je nog heel wat andere economische modellen tegenkomen zoals dat van de marktwerking met het spel van vraag en aanbod. Doorheen de methode wordt er waar mogelijk naar de economische kringloop verwezen om duidelijk te maken welk onderdeel je op dat moment bestudeert. Zo helpt de economische kringloop jou ook om het grote plaatje niet uit het oog te verliezen!

→ TO THE POINT

De relaties tussen de gezinnen, de bedrijven, de overheid, de financiële instellingen en het buitenland worden schematisch weergegeven in een economische kringloop.

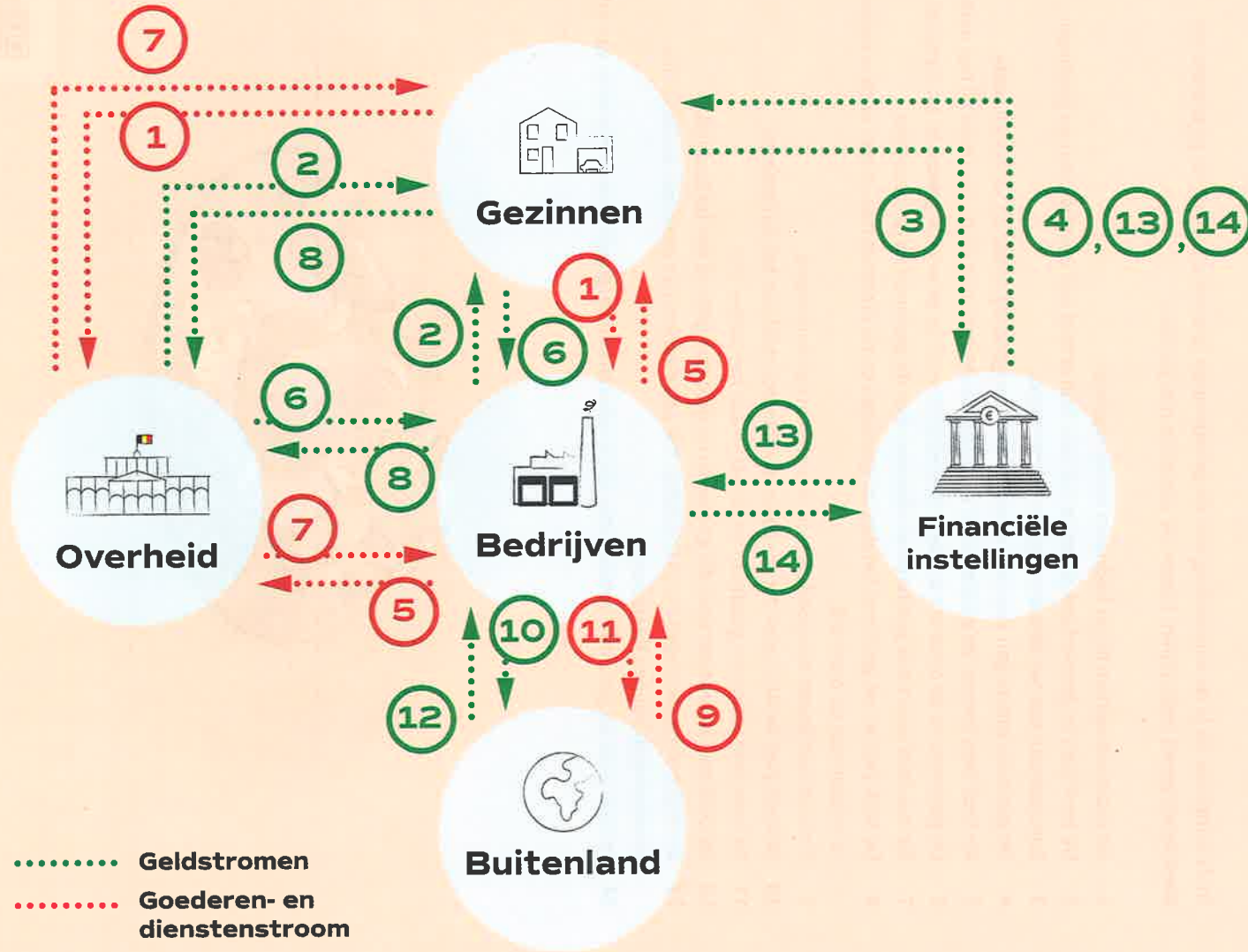
In de kringloop zie je de voorstelling van de geldstromen (groene pijlen) en de goederen- en dienstenstromen (rode pijlen) tussen de verschillende partijen.

- 1 De gezinnen werken bij de bedrijven en de overheid.
- 2 De bedrijven en de overheid geven in ruil voor hun arbeid een inkomen aan de gezinnen.
- 3 Een gedeelte van het inkomen sparen de gezinnen.
- 4 De gezinnen ontvangen voor hun spaargeld een vergoeding onder de vorm van rente.
- 5 De bedrijven leveren de goederen en diensten die de gezinnen en de overheid bij hen aankopen.
- 6 De gezinnen en de overheid betalen de bedrijven voor de geleverde goederen en diensten.
- 7 De overheid levert ook goederen en diensten aan de gezinnen en de bedrijven.
- 8 De bedrijven en de gezinnen betalen de goederen en de diensten door onder andere belastingen te betalen aan de overheid.
- 9 De bedrijven kopen ook goederen en diensten in het buitenland.
- 10 De bedrijven betalen voor die goederen en diensten geld aan het buitenland.
- 11 De bedrijven verkopen goederen en diensten aan het buitenland.
- 12 De bedrijven ontvangen voor die goederen en diensten geld uit het buitenland.
- 13 De financiële instellingen staan kredieten toe aan bedrijven en gezinnen zodat ze hun investeringen kunnen financieren.
- 14 De bedrijven en gezinnen betalen voor die kredieten een vergoeding onder de vorm van interest.

BEKIJK DE
KENNISCLIP

Goederen- en dienstenstroom / Geldstroom

Actie 1— Hoe werkt de economische kringloop?

1 Vervolledig de economische kringloop door deze activiteiten met pijlen aan te duiden.

2 Noteer:

- a de letter van de goederen- en dienstenstroom in het rood,
- b de letter van de geldstroom in het groen.

- A Ferre Verplanken werkt als inspecteur bij de politie.
- B Koffiebranderij Fascino koopt een partij koffiebonen bij een landbouwer in Peru.
- C Stijn betaalt Panos voor het broodje dat hij kocht tijdens de middagpauze.
- D Cleandienst poetst dagelijks de gebouwen van het gemeentehuis van Ravels.
- E De Duitse hotelketen betaalt de kaasfabrikant voor de geleverde Belgische kazen.
- F De bank staat de kaasfabrikant een lening toe om de uitbreiding van het magazijn te financieren.
- G Treinbestuurder Gomez ontvangt zijn maandelijkse salaris van de NMBS.
- H Het gezin Neirens betaalt 4 358,00 euro personenbelasting aan de fiscus.
- I De firma Gabriels vult de brandstoftank van het gezin Yilmaz.

→ BREAKING NEWS

- 1 Ga naar het onlinelesmateriaal. Je vindt er een actualiteitsitem over het onderwerp.
- 2 Los de vragen op.
- 3 Bewaar het resultaat in je portfolio. Maak een map voor elk thema en een submap voor elk level en geef die submap de naam 'Thema_X_Level_Y'. Geef het bestand een duidelijke naam zoals 'Breaking_News'.

→ CHECKLIST

Duid aan of je de onderstaande vaardigheden voldoende beheerst.

	JA	KAN BETER	EXTRA OEFENMATERIAAL
1 Ik kan de economische relaties tussen de gezinnen, de bedrijven, de overheid, de financiële instellingen en het buitenland omschrijven.	☐	☐	<hr/> <hr/>
2 Ik kan de goederenstroom in de economische kringloop illustreren met een voorbeeld.	☐	☐	<hr/> <hr/>
3 Ik kan de geldstroom in de economische kringloop illustreren met een voorbeeld.	☐	☐	<hr/> <hr/>
4 Ik kan de economische kringloop voorstellen aan de hand van een schema.	☐	☐	<hr/> <hr/>

LEVEL ②

Welke relatie is er tussen de productie in een land en de toegevoegde waarde?

→ INTRO

1

Bekijk het filmpje en beantwoord de vragen.

a Hoeveel ondernemingen hebben meegewerkt aan de creatie van de tafel?

b Waarmee verdient de meubelmaker in het filmpje geld?

c Waarom koopt de meubelmaker volgens jou zijn hout lokaal?

2

In dit level beantwoord je stap voor stap deze onderzoeksvraag:

Welke relatie is er tussen de productie in een land en de toegevoegde waarde?

Explore 1— Wat is een bedrijfskolom?

LEVEL 2

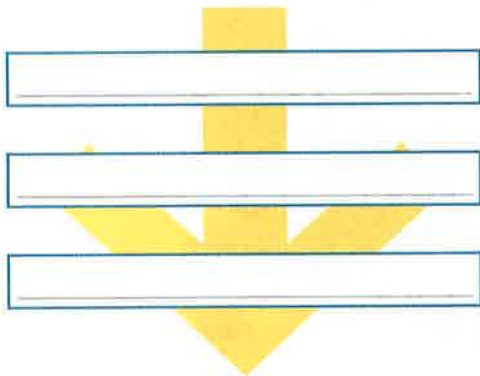
BEDRIJFSKOLOM

Een bedrijfskolom is een overzicht van alle ondernemingen die meewerken aan de vervaardiging van het product. Het start bij de producent van de grondstoffen en het eindigt bij de kleinhandel of detailhandel die het product verkoopt aan de consument. De consument maakt geen onderdeel uit van de bedrijfskolom.

▶ Bekijk het filmpje over het maken van frietjes. Beantwoord de vragen.

a Hoeveel ondernemingen werken mee aan het product?

b Voeg de ondernemingen toe in het schema.

Explore 2— Hoe werkt een bedrijfskolom?

Toegevoegde waarde

In een bedrijfskolom voegt iedere schakel waarde toe aan het product door het product te bewerken. Door waarde toe te voegen creëren ondernemingen welvaart. Voor die toevoeging van waarde aan het product, vraagt elke onderneming een vergoeding. Dat is de toegevoegde waarde. De totale toegevoegde waarde per product is de prijs die de consument voor het product betaalt.

Voor deze opdracht heb je de keuze. Kies optie 1 als je een uitdaging wilt. Kies optie 2 als je liever wat ondersteuning wilt. Vink de gekozen optie aan.

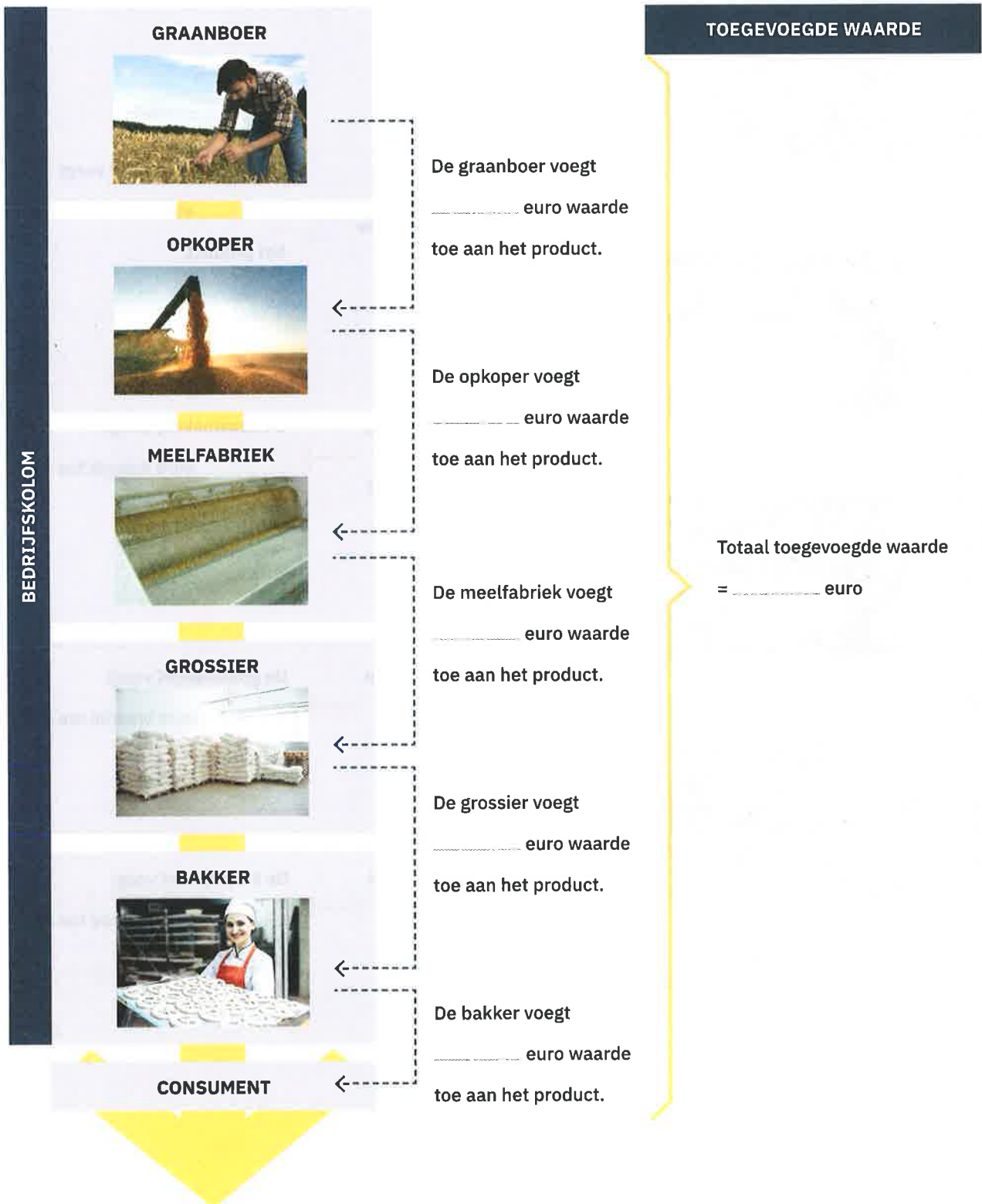
Optie 1 Bekijk de bedrijfskolom

- a Hoeveel waarde voegt iedere onderneming aan het product toe? Vul aan in het schema.
- b Hoeveel bedraagt de totale toegevoegde waarde? _____
- c Vul aan: De totale toegevoegde waarde = de prijs die de _____ betaalt.
- d Waarom maakt de consument geen deel uit van de bedrijfskolom?

▶ **Optie 2** Bekijk het filmpje

- a Geef een ander woord voor oerproducent: _____
- b Zoek op internet een synoniem voor grossier: _____
- c Noteer in het schema hoeveel waarde iedere onderneming aan het product toevoegt.
- d Hoeveel bedraagt de totale toegevoegde waarde? _____
- e Vul aan: De totale toegevoegde waarde = de prijs die de _____ betaalt.
- f Waarom maakt de consument geen deel uit van de bedrijfskolom?

Explore 3— Wat is de bruto toegevoegde waarde?

Bruto toegevoegde waarde

De totale verkopen van een onderneming vormen de **omzet**. Het verschil tussen de omzet en de kosten voor de aankoop van goederen (inclusief diensten) bij leveranciers, is de **bruto toegevoegde waarde**. Diensten zijn bijvoorbeeld de kosten voor transport van de goederen of verzekeringen. Door te produceren voegt een onderneming bijgevoeg waarde toe aan een product.

- 1 Bestudeer de infographic. Een onderneming koopt voor 80,00 euro groenten bij de groenteboer en verwerkt die tot soep. Ze verkoopt de soep voor 170,00 euro. Hoeveel waarde heeft de onderneming door middel van productie toegevoegd?

Infographic 1: Bruto toegevoegde waarde

- 2 Lees de onderstaande situatie. Bereken de bruto toegevoegde waarde.

「A.S.Adventure.edu verkoopt 2 000 jeansbroeken aan 110,00 euro per stuk. De aankoopprijs van een jeansbroek bedraagt 40,00 euro en de kostprijs van de diensten bedraagt 4 500,00 euro. 」

Explore 4— Wat is het verschil tussen bruto en netto toegevoegde waarde?

Netto toegevoegde waarde

Bij de bruto toegevoegde waarde houd je nog geen rekening met de kosten van afschrijvingen van de gebruikte kapitaalgoederen. Wat er nadien overblijft, is de **netto toegevoegde waarde**.

Afschrijvingen zijn enerzijds een boekhoudkundige manier om de kosten van investeringen te spreiden over meerdere jaren, en anderzijds een manier om de waardevermindering van goederen (activa) over een bepaalde periode weer te geven.

Stel dat je vorig jaar een dure productiemachine aangekocht hebt van 100 000,00 euro. Indien je die machine volledig in de kosten van het boekjaar meerekent, dan zal je winst voor dat boekjaar flink lager liggen. Dat is eigenlijk niet eerlijk omdat je die machine misschien wel tien jaar in je onderneming zult gebruiken. Daarom zijn er afschrijvingen. Je kunt de kost van de aankoop (in dit voorbeeld 100 000,00 euro) spreiden over de levensduur van de machine. Indien de machine tien jaar gebruikt wordt, boek je ieder jaar 10 000,00 euro in kosten en spreid je de kostprijs over de verschillende jaren.

Door het gebruik en de veroudering van de machine zal de waarde van die machine ieder jaar ook dalen. Door de machine jaarlijks 10 000,00 euro af te schrijven geef je in de boekhouding eveneens aan dat de machine voor 10 000,00 euro in waarde vermindert.

- 1 Vul het schema aan.

OMZET	
- inkopen	= _____ toegevoegde waarde
	- afschrijving = _____ toegevoegde waarde

- 2 Bereken de netto toegevoegde waarde. Je herneemt het voorbeeld van A.S.Adventure.edu uit Explore 3.

A.S.Adventure.edu verkoopt 2 000 jeansbroeken aan 110,00 euro per stuk. De aankoopprijs van een jeansbroek bedraagt 40,00 euro en de kostprijs van de diensten bedraagt 4 500,00 euro. De kosten voor afschrijving van kapitaalgoederen bedragen 22 400,00 euro. »

Explore 5— Welke kosten moeten uit de toegevoegde waarde betaald worden?

- 1 Om te produceren heeft een bedrijf productiefactoren nodig. Welke productiefactoren zijn er?

RENTE, HUUR, LOON, PACHT EN WINST

Rente: De vergoeding die je krijgt, wanneer je geld uitleent. Banken rekenen rente aan bij het uitlenen van geld.

Huur: De vergoeding die je bij de verhuur van een gebouw ontvangt.

Loon: De vergoeding voor geleverde arbeid.

Pacht: De vergoeding die je krijgt, wanneer je grond ter beschikking stelt.

Winst: Het geld dat overblijft, nadat je de kosten van de inkomsten afgetrokken hebt.

- 2 Een onderneming moet de leverancier van een productiefactor vergoeden. Doordat ondernemingen waarde toevoegen aan het product, kunnen ze die kosten betalen uit de (bruto) toegevoegde waarde. Vul aan welke vergoeding er voor welke productiefactor is. Kies uit :

rente – huur – loon – pacht – winst

PRODUCTIEFACTOREN			
NATUUR	ARBEID	KAPITAAL	ONDERNEMERSCHAP
			
↓	↓	↓	↓
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
VERGOEDING			

3 Vul het schema aan.

「 Een onderneming heeft een loonkost van 60 000,00 euro. Daarnaast heeft de onderneming een huurlast voor de gebouwen van 20 000,00 euro. De afschrijvingen van de machines bedragen 15 000,00 euro en de aankoop van materialen bij de leveranciers bedraagt 40 000,00 euro. Op een lening bij de bank voor de aankoop van een magazijn betaalt de onderneming jaarlijks 4 000,00 euro rente. De onderneming heeft voor 250 000,00 euro goederen verkocht. 」

OMZET €				
- inkopen € _____	= € _____ bruto toegevoegde waarde			
	- € afschrijving	= € _____ netto toegevoegde waarde		
		Loon € _____	Rente € _____	Pacht € _____
			Winst € _____	

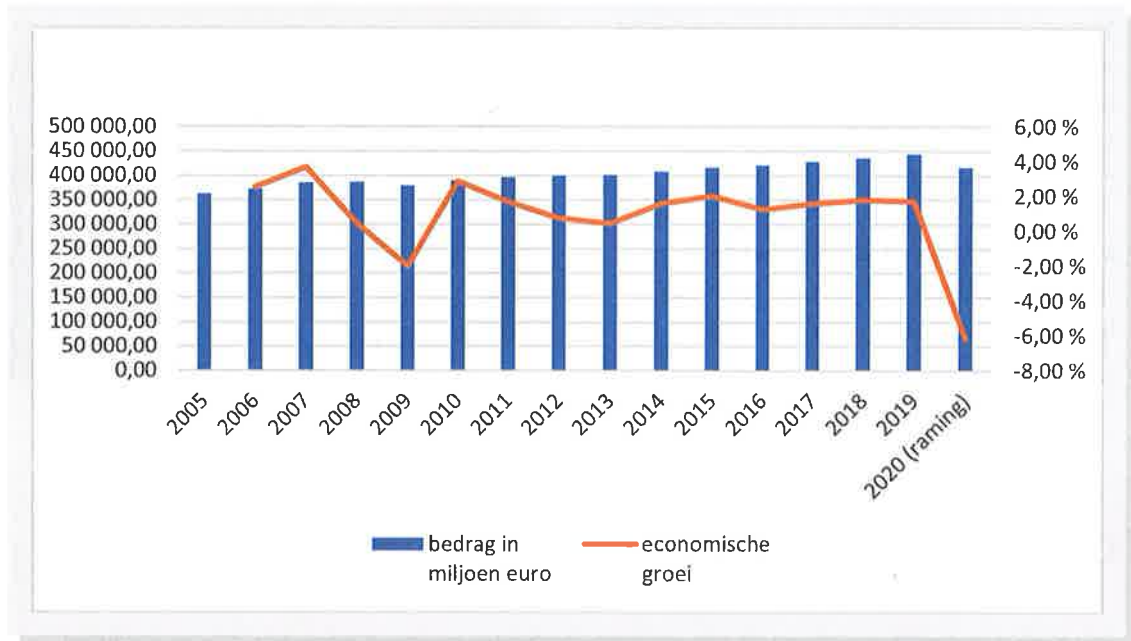
Explore 6 – Wat als ... je de toegevoegde waarde van alle goederen en diensten neemt?

BBP

Indien je de som neemt van de toegevoegde waarde van alle geproduceerde goederen en diensten in een land gedurende een jaar, krijg je het **bruto binnenlands product** of **bbp** van een land. Door het bbp ieder jaar te vergelijken met het voorgaande jaar krijg je een inzicht in de groei van de economie van een land.

- 1 Ga naar het onlinelesmateriaal en open het rekenblad 'bbp.xlsx'.
 - a Bereken de jaarlijkse economische groei voor België uitgedrukt in procent.
 - b Ontwerp de onderstaande grafiek die de evolutie van het bbp en de groei weergeeft. Gebruik ICT-fiche_R_30.
 - c Geef het bestand een duidelijke naam en bewaar het in je portfolio.

Grafiek 1: Het bbp in België

- 2 De economie groeit niet ieder jaar evenveel. In 2008 en 2020 zie je zelfs een krimp van de economie. Wat zijn volgens jou de oorzaken van het krimpen van de economie? Gebruik het internet.

Good to know

De welvaart – die vaak gemeten wordt op basis van het bbp – stijgt jaarlijks gemiddeld met een kleine 2 %. Dat merk je op een jaar tijd niet meteen. Meestal merk je dat pas tien jaar later. Ongeveer om de 30 jaar verdubbelt de welvaart.

Forum

Denk hier eens over na of bespreek met je ouders:

Begin de jaren 90 van de vorige eeuw had niemand een gsm of een laptop. Nu zijn er in de meeste huishoudens minstens een computer en meerdere gsm's. Het internet deed zijn intrede in de huiskamers vanaf midden de jaren 90. De smartphones kwamen op de markt rond 2005-2007. De iPad werd voorgesteld in 2010. Netflix en smartwatches zijn er ook nog maar enkele jaren.

3 Omdat grote landen veel meer inwoners hebben dan kleine landen, ligt het bbp in die landen in de meeste gevallen hoger en is het moeilijk te vergelijken. Om het bbp van landen met elkaar te vergelijken deelt men het totaal bbp door het aantal inwoners. Dat is het bbp per capita of het bbp per inwoner.

- a Zoek op internet een lijst met de rangschikking van het bbp per capita.
- b Op de hoeveelste plaats staat België in de lijst?

→ TO THE POINT

Een **bedrijfskolom** is een overzicht van alle ondernemingen die meewerken aan de vervaardiging van het product. Ze start bij de producent van de grondstoffen en eindigt bij de kleinhandel die het product verkoopt aan de consument.

Iedere onderneming in een bedrijfskolom voegt waarde toe. De totale toegevoegde waarde binnen een bedrijfskolom is de prijs die de consument betaalt.

Het verschil tussen de **omzet** van en de kosten voor de aankoop van goederen (inclusief diensten) bij leveranciers is de **bruto toegevoegde waarde**.

Enkele voorbeelden van diensten zijn:

- De kostprijs van een transportbedrijf die de eindproducten naar de klant brengt.
- De kostprijs voor het verzekeren van de verkregen goederen.

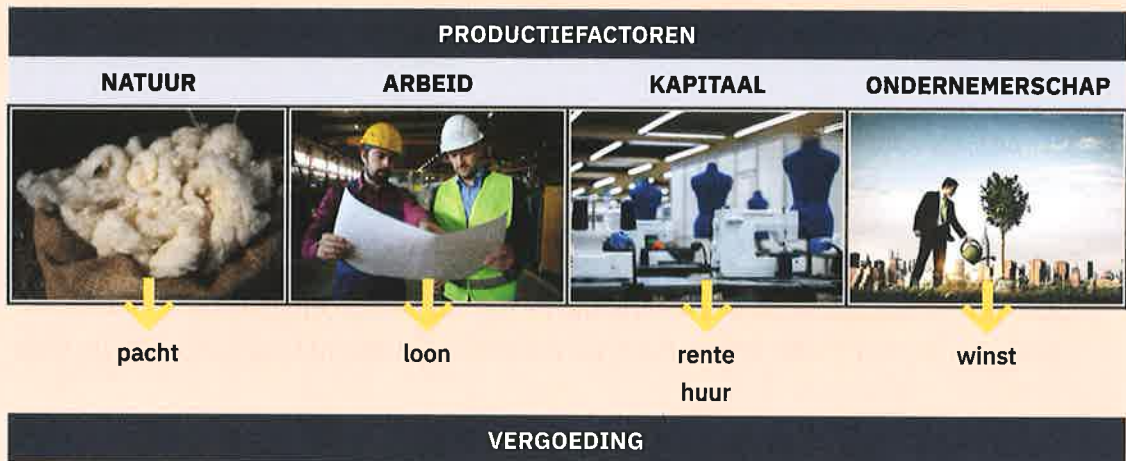
Door te produceren voegt een onderneming waarde toe aan een product en wordt er welvaart gecreëerd.

Bij de bruto toegevoegde waarde is er nog geen rekening gehouden met de kosten van **afschrijvingen** van de gebruikte kapitaalgoederen.

OMZET	
- inkopen	= bruto toegevoegde waarde
- afschrijving	= netto toegevoegde waarde

Afschrijvingen zijn enerzijds een boekhoudkundige manier om de kosten van investeringen te spreiden over meerdere jaren en anderzijds een manier om de waardevermindering van goederen (activa) over een bepaalde periode weer te geven.

Van de (bruto) toegevoegde waarde moet een bedrijf de kosten betalen. De productiefactoren die een bedrijf inzet, moeten vergoed worden.

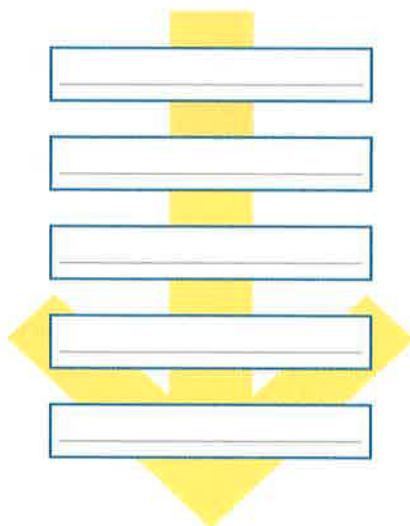

De som van de toegevoegde waarde van alle geproduceerde goederen en diensten in een land gedurende een jaar is het **bruto binnenlands product** of **bbp** van dat land. Door het bbp ieder jaar te vergelijken met het voorgaande jaar krijg je inzicht in de groei van de economie van een land.

Actie 1 – De weg die chocolade aflegt

- ▶ Bekijk het filmpje over de productie van chocolade. Plaats de ondernemingen op de juiste plaats in de bedrijfskolom. Kies uit:

groothandel – cacaoplantage – chocoladefabriek – exporteur – kleinhandel

Actie 2— De bruto toegevoegde waarde bij A.S.Adventure.edu

Bereken de bruto toegevoegde waarde van A.S.Adventure.edu.

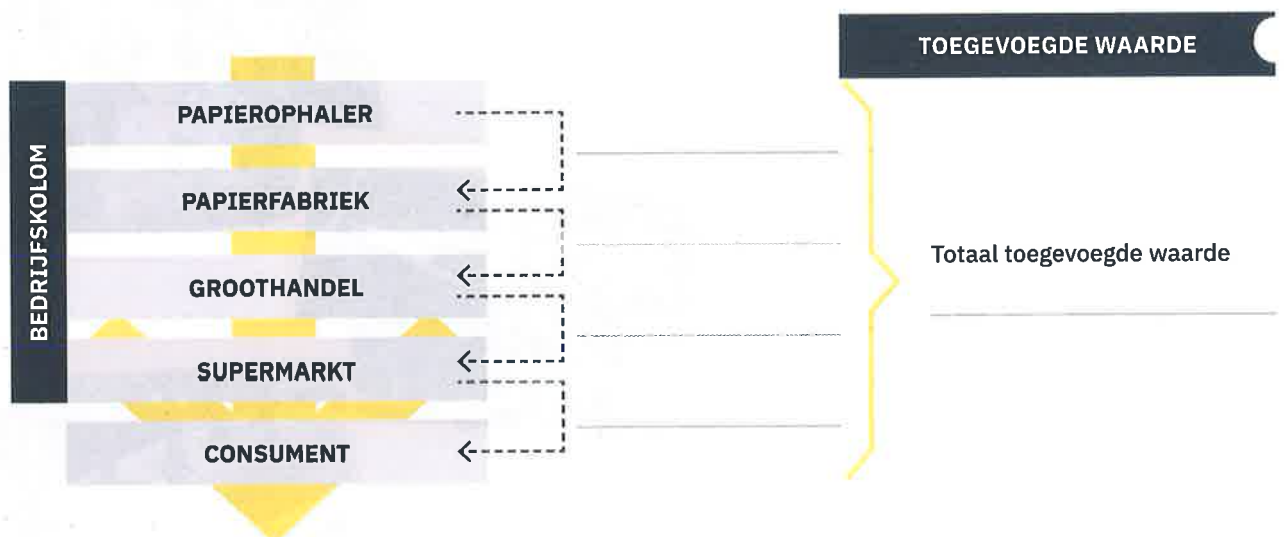
A.S.Adventure.edu heeft de zomercollectie herenkleding (inclusief diensten) aangekocht voor 1 289 300,00 euro. De collectie is verkocht voor 3 200 000,00 euro. 」

Actie 3— De toegevoegde waarde van toiletpapier

1 Lees het verhaal.

- Noteer van iedere onderneming in de bedrijfskolom de toegevoegde waarde.
- Bereken de totaal toegevoegde waarde.

Een ophaler van oud papier verkoopt het papier aan de papierfabriek voor 0,02 euro. De papierfabriek verwerkt het oud papier tot toiletpapier en verkoopt het aan de groothandel voor 0,07 euro. De groothandel verkoopt het toiletpapier aan de supermarkt voor 0,18 euro. De supermarkt verkoopt het toiletpapier voor 0,37 euro per rol. 」

2 Vul aan: De totale toegevoegde waarde = de prijs die de _____ betaalt.

Actie 4— Bruto en netto toegevoegde waarde

- 1 Vul het schema aan om de bruto toegevoegde waarde, de netto toegevoegde waarde en de winst te berekenen.

Een lokale supermarkt in Oost-Vlaanderen heeft de volgende kosten en inkomsten. De supermarkt huurt een gebouw voor 55 000,00 euro. De supermarkt heeft een lening bij de bank van 250 000,00 euro en betaalt daarop jaarlijks 6 300,00 euro rente. De loonkost bedraagt 160 000,00 euro en de afschrijvingen van de machines bedragen 42 000,00 euro. De aankoop van goederen (inclusief diensten) bij de leveranciers kost 270 000,00 euro. De supermarkt heeft voor 560 000,00 euro goederen verkocht.

OMZET €				
- inkopen €	= € _____ bruto toegevoegde waarde			
	- € afschrijving	= € _____ netto toegevoegde waarde		
		Loon	Rente	Pacht
		€ _____	€ _____	€ _____
				Winst
				€ _____

- 2 Vul de onderstaande tekst aan.

De netto toegevoegde waarde plus de afschrijving is de _____ toegevoegde waarde. De netto toegevoegde waarde bestaat uit de vergoeding voor _____ . Het verschil tussen de bruto toegevoegde waarde en de netto toegevoegde waarde bestaat uit de _____ . Afschrijvingen zijn kosten voor de slijtage / het gebruik van _____ . De kosten van verzekering van de goederen, de reclamekosten, transportkosten zijn _____ . De vergoeding voor de ondernemer heet de _____ .

→ BREAKING NEWS

- 1 Ga naar het onlinelesmateriaal. Je vindt er een actualiteitsitem over het onderwerp.
- 2 Los de vragen op.
- 3 Geef het bestand een duidelijke naam en bewaar het in je portfolio.

→ CHECKLIST

Duid aan of je de onderstaande vaardigheden voldoende beheerst.

	JA	KAN BETER	EXTRA OEFENMATERIAAL
1 Ik kan uitleggen wat een bedrijfskolom is.	☐	☐	_____
2 Ik kan uitleggen hoe een bedrijfskolom werkt.	☐	☐	_____
3 Ik kan uitleggen hoe productiefactoren vergoed worden.	☐	☐	_____
4 Ik kan het onderscheid tussen bruto en netto toegevoegde waarde verklaren.	☐	☐	_____
5 Ik kan het verband tussen toegevoegde waarde en welvaart uitleggen.	☐	☐	_____
6 Ik kan het verband zien tussen toegevoegde waarde en bbp.	☐	☐	_____
7 Ik kan de procentuele groei van het bbp berekenen en grafisch weergeven.	☐	☐	_____

LEVEL ③

Hoe ziet de balans en resultatenrekening eruit?

→ INTRO

1

Lees het verhaal van Hans.

Hans opende een jaar geleden in de Limburgse fruitstreek een verhuuronderneming voor Vespa's. Na het eerste werkjaar kijkt hij terug op een succesvol jaar. Aangezien Belgen in het coronatijdperk minder naar het buitenland reizen, is de fruitstreek heel populair.

Bij de oprichting van de verhuuronderneming hebben Hans en zijn gezin een deel van de bezittingen in de zaak gestopt. Om een aantal zaken aan te schaffen, hebben zij ook schulden aangegaan.

2

Noteer de bezittingen en schulden op de juiste plaats in de onderstaande tabel.

- a het pand van de onderneming
- b het geld op de bankrekening van de verhuuronderneming
- c de personenwagen van het gezin
- d de hypothecaire lening op het handelspand
- e de Vespa's
- f het meubilair van het woonhuis
- g de schulden aan de leveranciers van de benzine voor de Vespa's
- h het geld op de gezinsrekening
- i de lening voor de aanschaf van de personenwagen
- j het geld dat Hans in de zaak heeft gestopt

PRIVÉ		ZAAK	
Bezittingen	Schulden	Bezittingen	Schulden
_____	_____	_____	_____

3

In dit level beantwoord je stap voor stap deze onderzoeksvraag:

Hoe ziet de balans en de resultatenrekening eruit?

Explore 1— Hoe ziet een balans eruit?

Balans

Een **balans** bestaat uit een overzicht van de bezittingen, de vorderingen en de schulden op een bepaald moment. Op de **passiefzijde** staan de **financieringsbronnen** van de onderneming. De **actiefzijde** geeft aan wat er met dat geld gedaan is, de **werkmiddelen** van de onderneming. Omdat al het geld dat ergens ingebracht is (actief) ook een oorsprong heeft (passief), is de balans altijd in evenwicht.

- 1 Lees de gegevens die bakkerij Jorissen op 31 december ter beschikking stelt.

— de winkelinrichting	€ 12 500,00
— geld in kas	€ 1 750,00
— de bestelwagen om brood en gebak naar de klanten te brengen	€ 17 500,00
— te betalen aan de leverancier van het meel	€ 4 500,00
— parkeerterrein naast de bakkerij	€ 15 000,00
— saldo op de zichtrekening van de bakkerij	€ 3 750,00
— het gebouw waarin de bakkerij gevestigd is	€ 75 000,00
— vorderingen op de kmo's die dagelijks broodjes bestellen	€ 1 250,00
— voorraad grondstoffen	€ 12 500,00
— hypothecaire lening voor het gebouw	€ 45 000,00
— geld dat door de eigenaars in de zaak is gestoken	€ 89 750,00

- 2 Verwerk al die gegevens in een balans.

20xx-12-31	
ACTIEF	PASSIEF
TOTAAL ACTIEF	TOTAAL VERMOGEN

Explore 2 – Hoe lees je een balans?

1 Lees het verhaal van Lien.

「Hallo, ik ben Lien en ik heb een tijdje als verkoopster in een juwelierszaak gewerkt. Ondertussen volgde ik een opleiding tot goudsmid bij Syntra. Nu wil ik zelf een zaak opstarten. In een vaktijdschrift stond een advertentie van een over te nemen zaak die gespecialiseerd was in het ontwerpen van eigentijdse sieraden. Ik heb contact opgenomen met de eigenaar en hij heeft me zijn jaarrekening bezorgd. Maar ik begrijp er niet veel van. Gelukkig heeft Unizo een chatroom speciaal voor starters. Ik hoop dat ik daar wat hulp krijg.」

2 Lees de onderstaande chat grondig door.

Beste

Ik heb vorige maand mijn opleiding tot goudsmid afgerond en wil graag een juwelierszaak overnemen. De eigenaar heeft mij de jaarrekening bezorgd. Als ik het goed voorheb, bestaat die uit een balans, een resultatenrekening, een toelichting en een sociale balans, maar ik begrijp er niet veel van. Kunt u mij helpen bij deze belangrijke stap? Wat is een balans eigenlijk?

Lien

Beste Lien,

Ik probeer je zo goed mogelijk op weg te helpen. Een balans is een overzicht van de bezittingen, de vorderingen en de schulden van een onderneming op een bepaald ogenblik. Het woord balans is heel goed gekozen want ze bestaat immers uit twee zijden die in evenwicht moeten zijn.

Aan de linkerzijde – de actiefzijde –, staan de bezittingen en de vorderingen van de onderneming. Daar vind je dus de werkmiddelen van de onderneming. Aan de rechterzijde – de passiefzijde –, vind je de financieringsbronnen. De eigenaar steekt natuurlijk zelf geld in de zaak, het kapitaal. Maar vaak is dat niet voldoende en moet hij ook beroep doen op banken, leveranciers ... Dat er een evenwicht moet zijn tussen beide zijden is logisch. Elk werkmiddel heeft een financieringsbron.

Oké, maar op de balans staan er een heel aantal begrippen die Chinees voor me zijn: rollend materieel, liquide middelen, vaste activa, vlottende activa, handelsdebiteuren ...

De boekhouding heeft inderdaad een eigen jargon. Maar we komen er wel uit.

- Vaste activa zijn bezittingen en vorderingen die voor een lange tijd in de onderneming blijven. Denk maar aan de toestellen die je nodig hebt om juwelen te ontwerpen, of het gebouw.
- Dan heb je vlottende activa. Dat zijn bezittingen en vorderingen die regelmatig in geld worden omgezet zoals de voorraad van de juwelen.
- Vorderingen zullen in jouw geval minder voorkomen omdat de meeste klanten wellicht contant zullen betalen. Mocht je toch een vordering hebben op de klanten, dan vind je die onder de noemer handelsdebiteuren.
- Een ander onderdeel van de vlottende activa zijn de liquide middelen. Dat zijn de tegoeden die je hebt op bankrekeningen en het geld dat je in kas hebt.
- Op de passiefzijde vind je twee grote rubrieken terug, nl. het **eigen vermogen** en het **vreemd vermogen**. Het eigen vermogen is de inbreng van de eigenaar. De schulden aan derden vind je bij de rubriek vreemd vermogen.

Ik raad je aan om met de gegevens van de huidige eigenaar bij een boekhouder langs te gaan. Hij zal je goed advies geven.

Dat zal ik zeker doen! Bedankt!

Graag gedaan en succes!

3 Combineer de begrippen met de juiste omschrijving.

BEGRIJP	OMSCHRIJVING
1 Handelsdebiteuren	A Dat zijn de bezittingen en de vorderingen. Ze staan op de actiefzijde van de balans.
2 Rollend materieel	B Dat is het tegoed op de financiële rekeningen en het geld in de kas.
3 Werkmiddelen	C Dat is een schematisch overzicht van de bezittingen, de vorderingen en de schulden van een onderneming op een bepaald ogenblik.
4 Financieringsbronnen	D Dat zijn de werkmiddelen die voorbestemd zijn om zeer lang in de onderneming te blijven zoals gebouwen, winkeluitrusting of kantoormeubelen.
5 Liquide middelen	E Dat zijn de werkmiddelen van de onderneming die regelmatig omgezet worden in geld.
6 Balans	F Die staan op de passiefzijde van de balans en geven aan op welke manier de onderneming de werkmiddelen heeft gefinancierd.
7 Vaste activa	G Dat is het geheel van de balans, de resultatenrekening, de toelichting en de sociale balans.

BEGRIIP	
8	Vlottende activa
9	Jaarrekening
10	Kapitaal

OMSCHRIJVING	
H	Onder die noemer staat de waarde van de bestelwagens, heftrucks ... op de balans.
I	Dat is de inbreng van de eigenaar in de zaak.
J	Dat is een andere naam voor vorderingen op klanten.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____

Explore 3— Hoe stel je een balans met rubrieken op?

Balans met rubrieken

Een balans met rubrieken ziet er als volgt uit:

BALANS 20xx-12-31	
ACTIEF	PASSIEF
VASTE ACTIVA	EIGEN VERMOGEN
VLOTTENDE ACTIVA	VREEMD VERMOGEN
Vorraden	Schulden op > 1 jaar
Vorderingen op ten hoogste één jaar	Schulden op ≤ 1 jaar
Liquide middelen	
TOTAAL ACTIEF	TOTAAL PASSIEF

Ook de benamingen van alle boekhoudkundige termen zijn wettelijk vastgelegd. Zo spreek je van handelsdebiteuren om de vorderingen op klanten te omschrijven en van rollend materieel voor de transportmiddelen van de onderneming. De inbreng van de eigenaar wordt kapitaal genoemd.

Op de actiefzijde rangschik je volgens **liquiditeit**, dat wil zeggen de snelheid waarmee de onderneming in staat is om haar activa in geld om te zetten. Hoe sneller dat gaat, hoe verder naar onder die bezitting of vordering op de actiefzijde staat.

Op de passiefzijde rangschik je volgens **opvraagbaarheid**. Hoe vlugger een onderneming een schuld moet terugbetalen, hoe verder naar onder die schuld op de passiefzijde staat.

Explore 5— Hoe deel je kosten en opbrengsten in?

Resultatenrekening

Zoals de bezittingen, de vorderingen en de schulden worden samengebracht in de balans, worden de kosten en opbrengsten samengebracht in de resultatenrekening.

Omdat kosten en opbrengsten zo uiteenlopend kunnen zijn, heeft de wetgeving een vaste indeling bepaald. Hieronder vind je een vereenvoudigd model.

bedrijfsopbrengsten	
- bedrijfskosten	
<hr/>	
= bedrijfsresultaat (bedrijfswinst of bedrijfsverlies)	
+ financiële opbrengsten	
- financiële kosten	
<hr/>	
= winst (of verlies) van het boekjaar voor belastingen	

Kosten die met het dagelijks handeldrijven van de onderneming te maken hebben, zijn bedrijfskosten. Het verschil tussen de bedrijfsopbrengsten en de bedrijfskosten geeft het bedrijfsresultaat.

De financiële kosten ontstaan bij geldverhandelingen. Voorbeelden van financiële opbrengsten zijn interesten die je op een bankrekening krijgt of de financiële korting die je van een leverancier als onderneming krijgt bij een contante betaling.

Dezelfde indeling vind je ook bij de opbrengsten.

Schrijf deze kosten van de doe-het-zelfzaak Jansen nv in de juiste kolom.

- a loonkosten voor magazijniers
- b aankoop van de handelsgoederen
- c betaalde interest op de hypothecaire lening
- d betalingskorting toegestaan aan een klant
- e telefoonkosten
- f aankoop van briefomslagen

BEDRIJFSKOSTEN	FINANCIËLE KOSTEN
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>

Explore 6— Wat is het resultaat van een jaar hard werken?

1 Noteer de kosten of opbrengsten van de doe-het-zelfzaak Jansen nv op de resultatenrekening en bereken het **resultaat**.

a	aankopen van handelsgoederen	€ 100 000,00
b	lonen	€ 30 000,00
c	huur magazijn	€ 25 000,00
d	betaalde interesten	€ 1 000,00
e	verkopen handelsgoederen	€ 200 000,00
f	water	€ 2 500,00
g	telefoon	€ 1 850,00
h	betalingskortingen van leveranciers	€ 1 950,00

bedrijfsopbrengsten

– bedrijfskosten

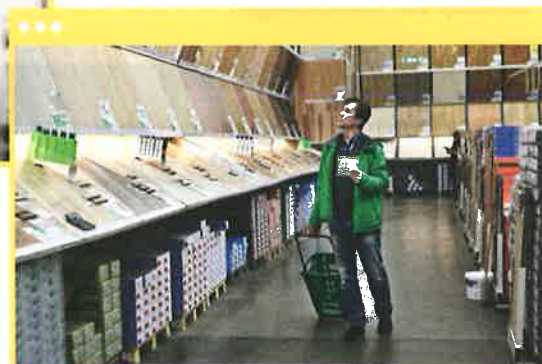
= bedrijfsresultaat

+ financiële opbrengsten

– financiële kosten

= resultaat van het boekjaar
vóór belastingen

2 Heeft doe-het-zelf Jansen nv **winst of verlies** gemaakt? Verklaar je antwoord.

→ TO THE POINT

Een jaarrekening bestaat uit een balans, een resultatenrekening, een toelichting en een sociale balans.

De balans

Een balans bestaat uit een overzicht van de bezittingen, de vorderingen en de schulden van een onderneming op een bepaald moment.

De wet voorziet een vaste indeling voor het opstellen van die balans:

- Op de actiefzijde staan de bezittingen en de vorderingen van de onderneming (de werkmiddelen). Die worden gerangschikt volgens liquiditeit. Hoe vlugger een onderneming een bezit in geld (liquiditeiten) kan omzetten, hoe verder naar beneden die bezitting op de actiefzijde staat.
- Op de passiefzijde staan de schulden van de onderneming (financieringsbronnen). Die staan volgens de opvraagbaarheid van de schuld. Hoe vlugger een onderneming een schuld moet terugbetalen, hoe verder naar beneden die schuld op de passiefzijde staat.

20xx-12-31

ACTIEF		PASSIEF	
LIQUIDITEIT ↓	VASTE ACTIVA	OPVRAAGBAARHEID ↓	EIGEN VERMOGEN
	Terreinen		<u>Kapitaal</u>
	Gebouwen		
	<u>Rollend materieel</u>		
	...		
	VLOTTENDE ACTIVA		VREEMD VERMOGEN
	<u>Vorraden</u>		<u>Schulden op >1 jaar</u>
	<u>Vorderingen</u>		Schuld kredietinstellingen
	<u>Handelsdebiteuren</u>		<u>Schulden op ≤ 1 jaar</u>
			Leveranciers
	<u>Liquide middelen</u>		...
	Bank		
	Kas		
	TOTAAL ACTIEF		TOTAAL PASSIEF

Het actief en het passief staan niet los van elkaar. Elk actief is immers gefinancierd door een element op de passiefzijde en elk passief werd aangewend op het actief. De balans moet in evenwicht zijn. Het totaal van de actiefzijde moet gelijk zijn aan het totaal van de passiefzijde.

De resultatenrekening

Om na te gaan of ze **winst** of **verlies** heeft gemaakt, stelt een onderneming op het einde van het **boekjaar**, meestal op 31 december, een resultatenrekening op.

De **resultatenrekening** toont zoals het woord zegt het 'resultaat' van een onderneming. Met andere woorden heeft het bedrijf vorig boekjaar winst of verlies gedraaid? Dat is het **bedrijfsresultaat**. Ook zie je welke kosten en opbrengsten het bedrijf het voorbije boekjaar heeft gehad.

De resultatenrekening is in tegenstelling tot de balans geen momentopname maar een overzicht van een heel boekjaar, meestal een periode van twaalf maanden.

bedrijfsopbrengsten
- bedrijfskosten
<hr/>
= bedrijfsresultaat (bedrijfswinst of bedrijfsverlies)
+ financiële opbrengsten
- financiële kosten
<hr/>
= winst (of verlies) van het boekjaar voor belastingen

Elk resultaat van een bedrijf begint met het maken van **bedrijfsopbrengsten**. Dat is de omzet van de onderneming. Maar er worden ook kosten gemaakt om de bedrijfsactiviteit te kunnen uitvoeren: de **bedrijfskosten**. De onderneming moet bijvoorbeeld grondstoffen aankopen, lonen uitbetalen aan het personeel of de elektriciteitsfactuur betalen. Wat overschiet is de **bedrijfswinst** (bedrijfsopbrengsten min de bedrijfskosten). Als de kosten hoger zijn dan de opbrengsten heb je een probleem en maak je geen bedrijfswinst maar een **bedrijfsverlies**. Nadien tel je de **financiële opbrengsten** bij de bedrijfswinst. Financiële opbrengsten zijn bijvoorbeeld de rente op een spaarrekening van het bedrijf of de opbrengst uit een belegging. De **financiële kosten** trekt men daarentegen van de bedrijfswinst af. Dat zijn bijvoorbeeld bankkosten of de interest op leningen van het bedrijf.

Zo kom je tot het resultaat van het boekjaar voor belastingen. Indien de opbrengsten groter zijn dan de kosten dan maakt een onderneming winst. In het andere geval maakt de onderneming verlies.

BEKIJK DE
KENNISCLIP

Action 1— Privévermogen en vermogen van de onderneming onderscheiden

Ga naar het onlinelesmateriaal en maak daar deze Action.

Action 2— Actief en passief bepalen

Staan de volgende gegevens op de actiefzijde (A) of op de passiefzijde (P) van de balans? Waarom?

OMSCHRIJVING	A OF P	VERKLARING
Het bedrag dat de klanten nog moeten betalen		
Het ingebrachte kapitaal		
Het kantoormeubilair		
Het tegoed op de bankrekening van de ondernemer		
Het bedrag dat de onderneming nog aan de leveranciers moet betalen		
De voorraad handelsgoederen		
Het geld in de kas		
Het bedrag dat de onderneming nog aan de bank moet betalen voor een lening		

Action 3— Actief en passief verder inoefenen

Ga naar het onlinelesmateriaal en maak daar deze Action.

Action 4— In de juiste rubriek onderbrengen

Onder welke rubriek van de balans horen de volgende gegevens? Kruis aan.

OMSCHRIJVING	VASTE ACTIVA	VLOTTENDE ACTIVA	EIGEN VERMOGEN	VREEMD VERMOGEN
Het geld op de zichtrekening van de onderneming				
De auto's in de showroom van een garage				
Het kapitaal dat de ondernemer ter beschikking heeft gesteld voor zijn onderneming				
De lening die de wijnhandelaar heeft aangegaan om het nieuwe magazijn te financieren.				
De bestelwagen om de goederen naar de klant te brengen				
De vordering t.o.v. klanten				
Het bedrag dat de onderneming nog moet betalen aan belastingen				

Action 5— Een balans met rubrieken opstellen

- Bestudeer de situatie van de broodjeszaak 't Smoske in Gent.
 - Het handelspand heeft een waarde van 115 000,00 euro.
 - De eigenaar ging daarvoor een lening aan ter waarde van 85 383,00 euro.
 - De zaakvoerder investeerde 62 000,00 euro van zijn eigen geld in de zaak.
 - Er zijn nog onbetaalde aankoopfacturen voor een totaal van 1 750,00 euro.
 - Er is nog een voorraad drank, broodjes en beleg ter waarde van 443,00 euro.
 - De winkelruimte werd uitgerust met:
 - een toonbank: 4 343,00 euro,
 - tafels en stoelen: 921,00 euro,
 - een kassa: 320,00 euro,
 - een oven: 2 436,00 euro.
 - Om de broodjes te leveren beschikt 't Smoske over een kleine bestelwagen ter waarde van 15 000,00 euro.
 - Er zijn nog voor 120,00 euro onbetaalde verkoopfacturen.
 - Op de zichtrekening van de zaak staat een tegoed van 10 108,00 euro.
 - In de kassa ligt voor 442,00 euro aan wisselgeld.

Action 7— Winst of verlies bepalen

1 Lees het verhaal van Eline.

Eline Truyen, marketingverantwoordelijke van A.S.Adventure.edu, steunt het project Rode Neuzen Dag. Daarvoor organiseert ze een familiedag voor het personeel. Door allerlei activiteiten te organiseren in het thema 'circus' hoopt ze een mooi bedrag te kunnen schenken aan het project.

Dit zijn de gegevens waarover Eline beschikt.

-	factuur voor de huur van de circustent, circusmateriaal	€ 550,00
-	kasticket voor de aankoop ingrediënten pannenkoeken	€ 145,00
-	inkomsten verkoop pannenkoeken	€ 540,00
-	inkomsten randactiviteiten zoals kindergrime	€ 680,00
-	opbrengst fotobooth	€ 400,00
-	inkomsten verkoop drank	€ 940,00
-	kasticket voor de aankoop van grimeermateriaal	€ 75,00
-	factuur voor de aankoop van frisdrank en bieren	€ 480,00

2 Vul de tabel in zodat je het resultaat kunt berekenen.

KOSTEN		OPBRENGSTEN	
OMSCHRIJVING	BEDRAG IN EURO	OMSCHRIJVING	BEDRAG IN EURO

3 Hoeveel kan Eline schenken aan het project?

Action 8 – Winst of verlies berekenen

1 Lees de situatie van Ellen.

Boetiek Ellen

Dit zijn alle kosten en opbrengsten van Boetiek Ellen.

- aankoop kleding en accessoires	€ 84 000,00
- verkoop kleding en accessoires	€ 131 250,00
- loon verkoopsters	€ 18 750,00
- elektriciteit	€ 937,50
- verpakkingsmateriaal	€ 3 375,00
- betaalde interesten lening	€ 487,50
- gas	€ 3 750,00
- ontvangen huur voor een deel van de parking	€ 3 600,00

2 Vul de resultatenrekening aan en bepaal het resultaat.

bedrijfsopbrengsten	_____
- bedrijfskosten	_____
_____	_____
= bedrijfsresultaat	_____
+ financiële opbrengsten	_____
- financiële kosten	_____
_____	_____
= resultaat van het boekjaar vóór belastingen	_____

3 Maakt Ellen winst of verlies? Leg uit.

Actie 9— Kosten en opbrengsten indelen

- 1 A.S.Adventure.edu heeft onder meer de volgende kosten en opbrengsten. Deel de kosten en opbrengsten in door een kruisje in de juiste kolom te zetten.

	BEDRIJFSOPBRENGST	BEDRIJFSKOST	FINANCIËLE OPBRENGST	FINANCIËLE KOST
Verkoop van slaapzakken				
Aankoop van inpakmateriaal				
Betalingskorting die toegestaan werd aan een klant				
Schilderwerken aan het gebouw				
Herstelling van de bestelwagen				
Ontvangen huur voor een gedeelte van de parking				
Aankoop van tenten				
Ontvangen rente op een termijnrekening				

- 2 Ga naar het onlinelesmateriaal en maak de oefening waarbij je de kosten en opbrengsten juist moet indelen.

Actie 10— De vreemde eend in de bijt zoeken

Markeer wat niet in het rijtje thuishoort? Waarom niet?

- a aankoop handelsgoederen – verkoop handelsgoederen – voorraad handelsgoederen

- b aankoop handelsgoederen – huur – telefoon – verkoop handelsgoederen

- c aankoop handelsgoederen – meubilair – kapitaal – lening

- d rollend materieel – voorraad handelsgoederen – handelsdebiteuren – leveranciers

→ BREAKING NEWS

- 1 Ga naar het onlinelesmateriaal. Je vindt er een actualiteitsitem over het onderwerp.
- 2 Los de vragen op.
- 3 Geef het bestand een duidelijke naam en bewaar het in je portfolio.

→ CHECKLIST

Duid aan of je de onderstaande vaardigheden voldoende beheerst.

	JA	KAN BETER	EXTRA OEFENMATERIAAL
1 Ik kan het begrip balans omschrijven.	☐	☐	_____
2 Ik kan de begrippen op een balans toelichten.	☐	☐	_____
3 Ik kan het begrip actief omschrijven.	☐	☐	_____
4 Ik kan het begrip passief omschrijven.	☐	☐	_____
5 Ik kan bepalen wat actief of passief is.	☐	☐	_____
6 Ik kan een balans met rubrieken opstellen.	☐	☐	_____
7 Ik kan het begrip kost omschrijven.	☐	☐	_____
8 Ik kan het begrip opbrengst omschrijven.	☐	☐	_____
9 Ik kan kosten en opbrengsten in de juiste rubrieken indelen.	☐	☐	_____
10 Ik kan het resultaat van een onderneming bepalen.	☐	☐	_____

LEVEL ④

Welke boekhoudkundige verplichtingen heeft een onderneming?

→ INTRO

1

Lina heeft haar kinderdroom waargemaakt en heeft vorig jaar een kinderboetiek opgericht. Ze geniet ervan, maar ziet er 's avonds enorm tegen op om de administratie en de boekhouding te doen. Noteer het nummer bij de juiste documenten.

_____ aankoopfacturen	_____ leveranciersfiches
_____ verkoopfacturen	_____ artikelkaarten
_____ bankafschriften	_____ vrachtbrieven
_____ kastickets	_____ prijsaanvragen
_____ klantenkaarten	_____ offertes

2

In dit level beantwoord je stap voor stap deze onderzoeksvraag:

Wat zijn de boekhoudkundige verplichtingen?

Explore 1— Welk model van de jaarrekening moet een onderneming volgens de boekhoudwetgeving neerleggen?

- 1 In het vorige level leerde je het begrip jaarrekening kennen.
 - a Uit welke onderdelen bestaat die jaarrekening?
 - b Wat staat er in elk onderdeel?

ONDERDEEL	INHOUD

Vennootschappen

Het is voor de meeste ondernemingen niet alleen verplicht, maar ook gewoon verstandig om een boekhouding waaronder een jaarrekening bij te houden. De groottecriteria van de onderneming bepalen welk model van de jaarrekening ze moet neerleggen.

Drempelwaarden voor kleine en grote vennootschappen zijn:

- personeelsbestand: 50 VTE (voltijdse equivalenten)
- omzet excl. btw: 9 000 000,00 euro
- balanstotaal: 4 500 000,00 euro

Grote vennootschap

Een vennootschap wordt als groot beschouwd indien zij ofwel twee of drie drempelwaarden overschrijdt, ofwel beursgenoteerd is. De grote vennootschappen moeten het volledige model gebruiken.

Kleine vennootschap

Een vennootschap is klein indien zij maximaal een van de bovenvermelde drempelwaarden overschrijdt. De kleine (niet-beursgenoteerde) vennootschappen mogen het verkort model gebruiken.

Microvennootschap

De microvennootschap is een kleine vennootschap die maximaal een van de vermelde drempelwaarden overschrijdt. De microvennootschappen mogen het micromodel gebruiken.

Drempelwaarden voor een microvennootschap zijn:

- personeelsbestand: 10 VTE
- omzet excl. btw: 700 000,00 euro
- balanstotaal: 350 000,00 euro

2 Pas de bovenstaande criteria toe op de volgende voorbeelden.

- a Om welk soort vennootschap gaat het als je weet dat de bedrijven niet-beursgenoteerd zijn?
- b Welke versie van de jaarrekening moet de onderneming neerleggen?

	 BV STANS	 NV SULMON	 bv meeus	 Nv Jacobs
AANTAL VTE	20	55	8	103
OMZET EXCL. BTW IN EURO	6 200 000,00	11 000 000,00	750 000,00	12 000 000,00
BALANSTOTAAL IN EURO	5 000 000,00	4 250 000,00	310 000,00	3 850 000,00
SOORT VENNOOTSCHAP	_____	_____	_____	_____
MODEL JAARREKENING	_____	_____	_____	_____

Explore 2— Welke boekhouding moet een onderneming voeren?

Boekhouding

De boekhouding is hét instrument waarmee een ondernemer een goed overzicht heeft en houdt van de financiële situatie van zijn zaak, zodat hij in staat is om de juiste beslissingen te nemen. Maar een boekhouding voeren is ook een wettelijke verplichting voor zelfstandigen.

Welke boekhouding je moet voeren, hangt af van de aard en de omvang van de onderneming.

- 1 Ga naar het onlinelesmateriaal. Je vindt er een brochure met de boekhoudkundige verplichtingen. Bestudeer deel 1.
- 2 Noteer in de tabel of de ondernemingen een vereenvoudigde (enkelvoudige) boekhouding of dubbele boekhouding moeten voeren.

ONDERNEMING	VEREENVOUDIGDE OF DUBBELE BOEKHOUDING
De eenmanszaak van Lina uit de Intro met een omzet van 125 000,00 euro	
Bv Huyghe met een omzet van 480 000,00 euro	
Nv Vermeiren met een omzet van 1 250 000,00 euro	
Vof Mores met een omzet van 465 000,00 euro	

Explore 3— Welke verrichtingen vinden er plaats in een onderneming?

Verrichtingen

De verrichtingen die in een onderneming plaatsvinden, kun je in vier categorieën indelen:

- commerciële verrichtingen,
- financiële verrichtingen,
- investeringen,
- diverse verrichtingen.

Welke verrichtingen doen de werknemers van A.S.Adventure.edu? Combineer.

1

In mijn functie van aankoopdirectrice bij A.S.Adventure.edu heb ik net een nieuwe computer besteld om de bedrijfsadministratie uit te voeren.

2

Als aankoopassistent heb ik net rugzakken voor lange trektochten aangekocht. Die verkopen we dan deze lente in onze winkels van A.S.Adventure.edu.

4

Als directeur van de boekhouding betaal ik de schulden aan de leveranciers van de rugzakken.

3

Ik heb van de directeur van de boekhoudafdeling de opdracht gekregen om een inventaris op te maken van de voorraad.

A

Commerciële verrichtingen zijn het belangrijkste voor een onderneming. De aan- en verkoop van goederen of diensten staat centraal. Natuurlijk horen daarbij ook de contacten met de klanten en de leveranciers.

B

De financiële verrichtingen richten zich voornamelijk op de geldzaken: betalingen en inningen. Dat gebeurt meestal met geld uit de kas of via tussenkomst van een financiële instelling.

C

Iedere ondernemer moet ook de nodige investeringen doen. Dat zijn meestal dure goederen die lang in de onderneming blijven.

D

De diverse verrichtingen omvatten allerhande bijkomende verplichtingen in het bedrijf zoals afschrijvingstabellen opstellen, loondocumenten aanmaken ...

1	2	3	4

Explore 4— Op welke basis worden verrichtingen geregistreerd in de boekhouding?

Verantwoordingsstuk

Alle ondernemingen moeten verrichtingen waar er een geldwaarde tegenover staat, registreren in een boekhouding. Elke boeking moet gebeuren op basis van een gedagtekend verantwoordingsstuk (document), waarnaar er verwezen wordt.

- 1 Noteer in de onderstaande tabel welk verantwoordingsstuk tegenover een bepaalde verrichting kan staan.

VERRICHTING	VERANTWOORDINGSSTUK
De aankoop van badpakken door A.S.Adventure.edu	<hr/> <hr/>
De verkoop van een skihelm in de winkel van A.S.Adventure.edu	<hr/> <hr/>
De betaling van de elektriciteitsfactuur via een bankoverschrijving	<hr/> <hr/>
De boeking van de loonkost	<hr/> <hr/>

- 2 Ga naar het onlinelesmateriaal. Bekijk opnieuw de brochure met de boekhoudkundige verplichtingen en bestudeer deel 2.

- a Hoelang moet je de verantwoordingsstukken en de boeken bewaren?

- b Een onderneming moet ook jaarlijks een inventaris maken. Wat houdt dat precies in?

Explore 5— Wie heeft er belang bij het houden van een correcte boekhouding?

Good to know

Als ondernemer is een boekhouding een onmisbaar instrument. Op die manier is er altijd een controle mogelijk en kan de ondernemer bijsturen wanneer nodig. Het is immers niet alleen belangrijk dat de ondernemer die cijfers bekijkt, maar dat hij die gegevens ook interpreteert om daaruit conclusies te trekken voor de concrete werking van de onderneming naar de toekomst toe. Dat zul je uitgebreid bestuderen in Level 6.

- 1 Lees de uittreksels uit de krantenartikels.
- 2 Wie heeft er interesse in de boekhouding van de onderneming? Waarom?

A

Textielfamilie De Sutter is Vlaamse bieder op e5 mode

De strijd om e5 mode neigt naar een spannende ontknoping. Naast de Nederlander Lex Hes is nu ook de textielfamilie De Sutter geïnteresseerd om de kledingketen e5 mode over te nemen.

Bron: standaard.be, 2021-01-13

B

Koekjesmaker zit in moeilijkheden

Het bedrijf Jansen werd twee jaar geleden overgenomen. In het begin zag de toekomst er nog rooskleurig uit en werden nieuwe klanten binnengehaald, maar enkele maanden geleden begonnen de problemen. De koekjes werden verkocht onder de prijs met alle gevolgen van dien. Rekeningen aan leveranciers geraakten niet betaald. Er staat voor twee miljoen euro aan niet betaalde facturen open.

Bron: standaard.be, 2020-06-30

Nieuwe overnemer Gelko belooft gedupeerden te helpen

Na het faillissement komt Gelko Plus, leverancier van onder meer ramen en deuren, in nieuwe handen terecht. Voormalig eigenaar Theo Geladi en diens ex-vrouw stappen uit het bedrijf. Volgens de nieuwe eigenaar Peter Krawinckel zullen de meeste gedupeerde klanten geholpen worden.

Bron: tvl.be, 2019-06-20

→ TO THE POINT

Het is voor de meeste bedrijven niet alleen verplicht, maar ook gewoon verstandig om een boekhouding waaronder een jaarrekening bij te houden.

De groottecriteria bepalen welk model van de jaarrekening moet worden neergelegd. Zo moet een grote vennootschap het volledig model gebruiken. Voor een kleine vennootschap volstaat het verkort model. De microvennootschappen mogen het micromodel gebruiken.

Voor eenmanszaken, maatschappen, vennootschappen onder firma en gewone commanditaire vennootschappen met een jaaromzet kleiner dan 500 000,00 euro exclusief btw, volstaat een **enkelvoudige of vereenvoudigde boekhouding**. Alle andere ondernemingen moeten een **dubbele boekhouding** voeren.

In elke onderneming vindt er een waaier aan verrichtingen plaats:

- commerciële verrichtingen zoals de productie en / of aankoop en verkoop van handelsgoederen,
- financiële verrichtingen zoals de betaling van de leveranciers en de inning bij klanten,
- investeringen zoals de aankoop van nieuwe machines of een bestelwagen,
- diverse verrichtingen zoals loondocumenten opstellen of een **inventaris** opmaken.

Alle verrichtingen waar er een geldwaarde tegenover staat, moeten opgenomen worden in de boekhouding. Dat moet gebeuren op basis van **verantwoordingsstukken** zoals facturen, rekeninguittreksels, loonfiches ... Die verantwoordingsstukken en de boekhouding zelf moet een onderneming zeven jaar bewaren.

De boekhouding is voor de ondernemer een grote bron van informatie. Op die manier is er altijd een controle mogelijk en kun je als ondernemer bijsturen wanneer nodig. Het is immers niet alleen belangrijk dat je al die cijfers bekijkt, maar dat je die gegevens ook interpreteert om daaruit conclusies te trekken voor de concrete werking van jouw onderneming naar de toekomst toe.

Ook derden of stakeholders kunnen geïnteresseerd zijn in de resultaten van de boekhouding. Daarnaast legt de overheid de verplichting op om een boekhouding te voeren volgens de wettelijke bepalingen omdat ze de basis vormt voor de berekening van de btw en de belasting op de bedrijfswinst.

Action 1— Waar vind je welke informatie in de jaarrekening?

Je verkende reeds de onderdelen van een jaarrekening, namelijk de balans, de resultatenrekening, de toelichting en de sociale balans. In welk onderdeel van de jaarrekening vind je de informatie? Raadpleeg indien nodig een voorbeeld van een jaarrekening bij het onlinelesmateriaal.

INFORMATIE	ONDERDEEL JAARREKENING
De omzet exclusief btw	_____
De vorderingen op klanten	_____
Eventuele aankopen van rollend materieel tijdens het boekjaar	_____
Het aantal voltijdse werknemers (VTE)	_____
De schulden aan leveranciers	_____
Het aantal aandelen	_____
Het geplaatst kapitaal	_____
De totale personeelskosten	_____

Action 2— Welk model van jaarrekening moet de onderneming neerleggen?

Ga naar het onlinelesmateriaal. Bekijk de jaarrekeningen.

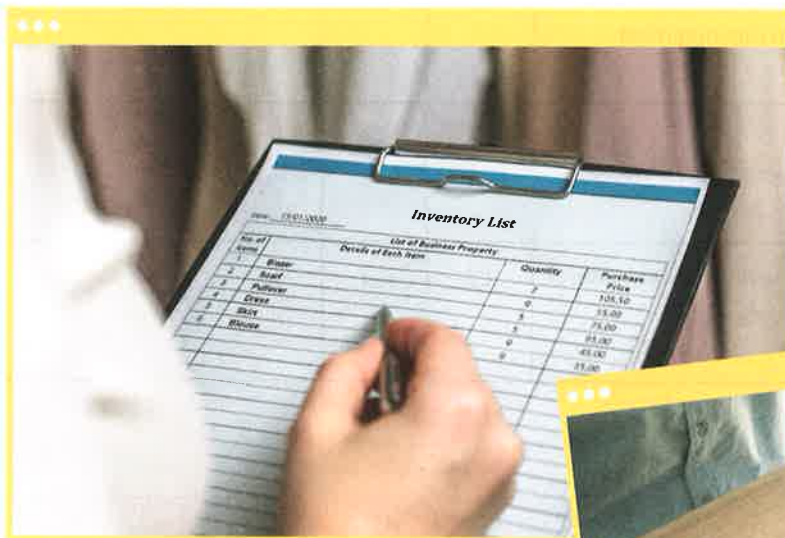
- Vul de drempelwaarden aan.
- Over welke soort vennootschap gaat het?
- Welk model van jaarrekening moet de onderneming neerleggen?

ONDERNEMING	AANTAL VTE	OMZET EXCL. BTW IN EURO	BALANSTOTAAL IN EURO	SOORT VENNOOTSCHAP	MODEL JAARREKENING
JBC Houthalen-Helchteren	_____	_____	_____	_____	_____
Bouwonderneming Dumalin Francis Bredene	_____	_____	_____	_____	_____
Meubelen Heylen Peer	_____	_____	_____	_____	_____
Hotel Metropole Brussel	_____	_____	_____	_____	_____

Action 3— Weet jij hoe het hoort?

Zijn de stellingen juist of fout? Verbeter de foutieve stellingen.

	JUIST	FOUT
<p>Een bv met een omzet van 375 000,00 euro mag een vereenvoudigde boekhouding voeren.</p> <p>_____</p> <p>_____</p>		
<p>Een maatschap met een omzet van 480 000,00 euro mag een vereenvoudigde boekhouding voeren.</p> <p>_____</p> <p>_____</p>		
<p>De boeking van een aankoop kan gebeuren op basis van een aankoopfactuur of kassicket.</p> <p>_____</p> <p>_____</p>		
<p>Een inventaris is een beschrijving en een waardering van de voorraad.</p> <p>_____</p> <p>_____</p>		

→ BREAKING NEWS

- 1 Ga naar het onlinelesmateriaal. Je vindt er een actualiteitsitem over het onderwerp.
- 2 Los de vragen op.
- 3 Geef het bestand een duidelijke naam en bewaar het in je portfolio.

→ CHECKLIST

Duid aan of je de onderstaande vaardigheden voldoende beheerst.

	JA	KAN BETER	EXTRA OEFENMATERIAAL
1 Ik kan omschrijven uit welke onderdelen een jaarrekening bestaat.	☐	☐	_____
2 Ik kan aangeven welke informatie in welk onderdeel van de jaarrekening te vinden is.	☐	☐	_____
3 Ik kan opzoeken welk model van de jaarrekening een onderneming moet neerleggen.	☐	☐	_____
4 Ik kan opzoeken welke boekhouding een onderneming moet voeren.	☐	☐	_____
5 Ik kan omschrijven op basis van welke verantwoordingsstukken een boeking moet gebeuren.	☐	☐	_____
6 Ik kan aangeven hoelang de verantwoordingsstukken moeten bewaard worden.	☐	☐	_____
7 Ik kan omschrijven wie er naast de ondernemer belang heeft bij de boekhouding van een onderneming.	☐	☐	_____

LEVEL 5

Wat houdt dubbelboekhouden in?

→ INTRO

1

Je maakte al kennis met Lina die een kinderboekwinkel heeft opgericht. Zij opent een bankrekening en investeert 140 000,00 euro in de zaak. De beginbalans ziet er zo uit.

ACTIEF		PASSIEF	
Bank	140 000,00	Kapitaal	140 000,00
TOTAAL	140 000,00	TOTAAL	140 000,00

a Bij de overname betaalt ze via de bank 80 000,00 euro voor de gebouwen en 10 000,00 euro voor de uitrusting aan de vorige eigenaar. Stel de nieuwe balans op.

ACTIEF		PASSIEF	
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
TOTAAL	_____	TOTAAL	_____

b Lina koopt etalagemateriaal en rekken aan voor 20 000,00 euro. Ze financiert die via een banklening. Stel de nieuwe balans op.

ACTIEF		PASSIEF	
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
TOTAAL	_____	TOTAAL	_____

c Lina haalt 5 000,00 euro van de bank om bepaalde aankopen contant te betalen. Stel de nieuwe balans op.

ACTIEF		PASSIEF	
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
TOTAAL	_____	TOTAAL	_____

2

Wat vind je van die manier van werken telkens er iets in de onderneming gebeurt?

3

In dit level beantwoord je stap voor stap deze onderzoeksvraag:

Wat houdt de techniek van dubbelboekhouden in?

Explore 1— Hoe boek je verrichtingen op actief- en passiefrekeningen?

Grootboekrekening

Het is in de praktijk niet doenbaar om na elke verrichting een nieuwe balans op te stellen. Daarom werk je tijdens het boekjaar met grootboekrekeningen.

In de praktijk wordt voor elk element van de balans een grootboekrekening of T-rekening gemaakt. Die bestaat uit twee zijden met links een debetzijde en rechts een creditzijde. In het midden bovenaan staat op welk element de gegevens betrekking hebben.

D	Bank	C
linkerzijde = debetzijde		rechterzijde = creditzijde

Bij het begin van het boekjaar zet je de waarde van een rekening op de overeenkomstige grootboekrekening. Daarbij moet je rekening houden met een aantal boekingsregels.

Bij de grootboekrekeningen maak je een onderscheid tussen actiefrekeningen en passiefrekeningen.

ACTIEF	Balans	PASSIEF
D Actiefrekening C		D Passiefrekening C

Voor een actiefrekening zet je het beginsaldo en de toename van de rekening op de debetzijde of linkerzijde van de grootboekrekening. Een vermindering zet je op de creditzijde of de rechterzijde van de grootboekrekening.

D	Actiefrekening	C
Beginsaldo (BS) Vermeerderingen		Verminderings

Voor een passiefrekening zet je het beginsaldo en de toename van de rekening op de creditzijde van de grootboekrekening. Een vermindering plaats je op de debetzijde.

D	Passiefrekening	C
Verminderings		Beginsaldo (BS) Vermeerderings

- 1 Bestudeer de beginbalans van Saturnus nv, een speciaalzaak in multimedia. Breng het beginsaldo van elementen op de balans over op de onderstaande grootboekrekeningen. Schrijf tussen haakjes 'BS' om het beginsaldo aan te duiden.

© Tooykrub / Shutterstock.com

ACTIEF		20xx-12-31	PASSIEF	
VASTE ACTIVA		89 000,00	EIGEN VERMOGEN	68 250,00
Gebouwen	80 000,00		Kapitaal	68 250,00
Meubilair	9 000,00			
VLOTTENDE ACTIVA		22 250,00	VREEMD VERMOGEN	43 000,00
<i>Vorraden</i>	<i>10 000,00</i>		<i>Schulden op >1 jaar</i>	<i>35 000,00</i>
Voorraad handelsgoederen	10 000,00		Investeringslening	35 000,00
<i>Vorderingen op ten hoogste één jaar</i>	<i>1 250,00</i>		<i>Schulden op ≤ 1 jaar</i>	<i>8 000,00</i>
Handelsdebiteuren	1 250,00		Leveranciers	8 000,00
<i>Liquide middelen</i>	<i>11 000,00</i>			
Bank	11 000,00			
TOTAAL ACTIEF		111 250,00	TOTAAL PASSIEF	111 250,00

D	Gebouwen	C

D	Kapitaal	C

D	Meubilair	C

D	Investeringslening	C

D	Voorraad handelsgoederen	C

D	Leveranciers	C

D	Handelsdebiteuren	C

D	Bank	C

- 2 Op 3 januari betaalt Saturnus nv 2 000,00 euro aan de leverancier van tablets via een bankoverschrijving. Saturnus nv ontvangt daarvan een dagafschrift.

- a Vul aan en markeer het juiste antwoord.

Het saldo op de bankrekening *stijgt / daalt* met _____ euro. De bank is een *actiefrekening / passiefrekening die stijgt/daalt*. Je *debiteert / crediteert* die rekening dus voor dat bedrag.

De schuld aan de leverancier *stijgt / daalt* met _____ euro. Leveranciers is een *actiefrekening / passiefrekening die stijgt / daalt*. Je *debiteert / crediteert* die rekening dus voor dat bedrag.

- b Vul het redeneringsschema aan waarbij de boekhoudkundige beredenering wordt opgebouwd.
c Maak het totaal van de kolom debetbedrag en creditbedrag. Die totalen moeten gelijk zijn.

REDENERING	REKENINGNAAM	A/P	+/-	D/C	DEBET- BEDRAG IN EURO	CREDIT- BEDRAG IN EURO
_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____
				Totaal	_____	_____

- d Boek de verrichting ook op de rekeningen bij vraag 1. Zet het getal 1 tussen haakjes.

Good to know

In de ondernemingsbalans is het totaal op de actiefzijde steeds gelijk aan het totaal op de passiefzijde. Om dat evenwicht te bewaren moet je er absoluut op letten dat bij elke boeking die je maakt, debet gelijk is aan credit! Als in een boeking debet niet gelijk is aan credit, dan is je boeking sowieso fout. Is debet wel gelijk aan credit, dan is er een goede kans dat je boeking correct is. Vergeet dus zeker niet om dat telkens goed te controleren!

- 3 Op 4 januari betaalt een klant een openstaande factuur van 1 000,00 euro via een bankoverschrijving. Saturnus nv ontvangt daarvoor een dagafschrift.

- a Vul aan en markeer het juiste antwoord.

Het saldo op de bankrekening *stijgt / daalt* met _____ euro. De bank is een *actiefrekening / passiefrekening die stijgt / daalt*. Je *debiteert / crediteert* die rekening dus voor dat bedrag.

De vordering ten opzichte van de klanten *stijgt/daalt* met _____ euro. Handelsdebiteuren is een *actiefrekening / passiefrekening die stijgt / daalt*. Je *debiteert / crediteert* die rekening dus voor dat bedrag.

- 5 Leid de boekingsregels af voor kostenrekeningen en opbrengstenrekeningen. Vul het schema aan.
Kies uit:

toename kosten – toename opbrengsten – afname kosten – afname opbrengsten

DEBET		Kapitaal		CREDIT	
D	Kostenrekening	C	D	Opbrengstenrekening	C

- 6 Bekijk de volgende verrichtingen.

- a Boek je ze op een kosten- of opbrengstenrekening? Kruis aan.
b Wordt de rekening gedebiteerd (D) of gecrediteerd (C) bij een vermeerdering? Noteer.
c Voeg twee voorbeelden toe.

VERRICHTING	KOST	OPBRENGST	DEBET OF CREDIT BIJ EEN VERMEERDERING
Factuur waterverbruik			
Verkoop handelsgoederen			
Ontvangen interesten van de bank			
Aankoop handelsgoederen			
Verzekeringen			

1 Welke klassen horen bij de actiefrekeningen?

2 Welke klassen horen bij de passiefrekeningen?

Opbouw van een rekening

In het MAR staan niet alleen de verplichte namen van de rekeningen. Elke rekening krijgt ook een specifiek nummer. Elk rekeningnummer is volgens een bepaalde structuur opgebouwd. Elke klasse is onderverdeeld in groepen. Dat zijn de eerste twee cijfers van het rekeningnummer.

Zo krijgt de rekening gebouwen het nummer 221000.

- 221000 Gebouwen
- Klasse 2
- Groep 22
- Rekeningnummer 221000

3 Bekijk het MAR aan het einde van dit thema.

a Noteer de volgende omschrijvingen bij de juiste groep.

kredietinstellingen (banken) – andere bedrijfsopbrengsten – handelsgoederen, grond- en hulpstoffen – handelsschulden – meubilair en rollend materieel

GROEP	OMSCHRIJVING
24	_____
60	_____
55	_____
44	_____
74	_____

- b Zoek in het MAR het rekeningnummer van de onderstaande rekeningen op. Gaat het om actief (A), passief (P), kosten- (K) of opbrengstenrekening (O)? Kruis aan.

REKENING	REKENINGNUMMER	A	P	K	O
Verkopen handelsgoederen	_____				
Kas	_____				
Machines	_____				
Aankopen van handelsgoederen	_____				
Leveranciers	_____				
Huuropbrengsten	_____				
Handelsdebiteuren	_____				
Geplaatst kapitaal	_____				

Good to know

Om verrichtingen te boeken wordt het redeneringsschema uitgebreid met een kolom voor het rekeningnummer.

REDENERING	REK. NR.	REKENINGNAAM	A/P K/O	+/-	D/C	DEBET- BEDRAG IN EURO	CREDIT- BEDRAG IN EURO
Totaal							

- c Gifts koopt voor 200,00 euro postzegels aan om de papieren catalogus te versturen. Ze betaalt de postzegels met geld uit de kas.

REDENERING	REK. NR.	REKENINGNAAM	A/P K/O	+/-	D/C	DEBET- BEDRAG IN EURO	CREDIT- BEDRAG IN EURO
Totaal							

- d Gifts ontvangt een dagafschrift van de bank in verband met de betaling van 1 900,00 euro door een klant.

REDENERING	REK. NR.	REKENINGNAAM	A/P K/O	+/-	D/C	DEBET- BEDRAG IN EURO	CREDIT- BEDRAG IN EURO
Totaal							

→ TO THE POINT

Voor elk element van de balans maak je een aparte **grootboekrekening**. Een grootboekrekening heeft, net als een balans, de vorm van een T. De linkerzijde is de **debetzijde (D)**, de rechterzijde de **creditzijde (C)**. Bovenaan staat op welk element de gegevens betrekking hebben. Dat is de naam van de rekening.

Actiefrekeningen open je door het balansbedrag in te schrijven langs de debetkant. Je spreekt van beginwaarde of beginsaldo (BS). Vermeerderingen noteer je op dezelfde zijde als het beginsaldo, dus op de debetkant. Verminderingen zet je op de tegenovergestelde zijde van het beginsaldo, dus op de creditkant.

Passiefrekeningen open je door het balansbedrag in te schrijven op de creditkant. Bij vermeerderingen wordt het bedrag genoteerd op de creditkant, bij verminderingen op de debetkant.

Boeken wil zeggen: een bedrag inschrijven op de rekening. **Debiteren** wil zeggen: een bedrag inschrijven op de debetkant van de rekening. **Crediteren** wil zeggen: een bedrag inschrijven op de creditkant van de rekening.

Schematisch kun je de boekingen als volgt voorstellen.

D	Actiefrekening	C	D	Passiefrekening	C
(BS) Beginsaldo				Beginsaldo (BS)	
Vermeerderen		Verminderen	Verminderen		Vermeerderen

Net zoals voor de actief- en passiefrekeningen zijn er ook boekingsregels voor de kosten- en opbrengstenrekeningen. Kosten worden geboekt op **kostenrekeningen**. Opbrengsten worden geboekt op **opbrengstenrekeningen**.

De boekingsregels van de kosten- en opbrengstenrekeningen worden afgeleid van de rekening Kapitaal.

DEBET		Kapitaal	CREDIT		
D	Kostenrekening	C	D	Opbrengstenrekening	C
Toename kosten		Afname kosten	Afname opbrengsten		Toename opbrengsten

Als elke onderneming een naam voor de rekening zou kiezen, dan wordt het moeilijk om een boekhouding te lezen, te interpreteren en met een andere te vergelijken. Daarom zijn alle ondernemingen die een dubbele boekhouding moeten voeren door de wet verplicht het **Minimum Algemeen Rekeningenstelsel (MAR)** te gebruiken. Zo ziet elke boekhouding er in grote lijnen hetzelfde uit. Een onderneming mag zelf nog wel kleine dingen aanpassen als dat handig is. Bijvoorbeeld de rekening Aankopen handelsgoederen opsplitsen in categorieën zoals Aankopen kampeermateriaal en Aankopen relatiegeschenken.

Rekeningen van de balans

Klasse 1: eigen vermogen, voorzieningen voor risico's, kosten en schulden op meer dan één jaar

Klasse 2: oprichtingskosten, vaste activa en vordering op meer dan één jaar

Klasse 3: voorraden en bestellingen in uitvoering

Klasse 4: vorderingen en schulden op ten hoogste één jaar

Klasse 5: geldbeleggingen en liquide middelen

Rekeningen van de resultatenrekening

Klasse 6: kosten

Klasse 7: opbrengsten

In het MAR staan niet alleen de verplichte namen van de rekeningen. Elke rekening krijgt ook een specifiek nummer. Elk rekeningnummer is volgens een bepaalde structuur opgebouwd. Elke klasse is onderverdeeld in groepen. Dat zijn de eerste twee cijfers van het rekeningnummer.

Bij het boeken van alle verrichtingen moeten telkens dezelfde stappen gevolgd worden. Het onderstaand redeneringsschema kan hierbij helpen.

REDENERING	REK. NR.	REKENINGNAAM	A/P K/O	+/-	D/C	DEBIT- BEDRAG IN EURO	CREDIT- BEDRAG IN EURO
					Totaal		

BEKIJK DE
KENNISCLIP

Actie 1— Kun je de boekingsregels van actief- en passiefrekeningen toepassen?

Ga naar het onlinelesmateriaal. Je kunt er de boekingsregels van actief- en passiefrekeningen oefenen.

Actie 2— Kost of opbrengst? Debet of credit?

Lees de verrichtingen van broodjeszaak 't Smoske. Kruis het juiste antwoord aan.

- a Gaat het om een kosten- (K) of opbrengstenrekening (O) voor broodjeszaak 't Smoske?
- b Wordt de rekening gedebiteerd (D) of gecrediteerd (C) bij een vermeerdering?

VERRICHTING	K	O	D	C
De verzekeringspremie voor de bestelwagen				
De verkoop van broodjes aan een onderneming op het industrieterrein				
De aankoop van groenten bij een plaatselijke boer				
De factuur van de poetsfirma die dagelijks de broodjeszaak poetst				
De verkoop van ontbijtmanden als geschenk voor Moederdag				
De boeking van de loonkost voor de weekendhulp				

Actie 3— Kun je de boekingsregels van kosten- en opbrengstenrekeningen toepassen?

Ga naar het onlinelesmateriaal. Je kunt er de boekingsregels van kosten- en opbrengstenrekeningen oefenen.

Actie 4— Ken je de klassen en de groepen van het MAR?

Ga naar het onlinelesmateriaal. Je kunt er de klassen en de groepen van het MAR oefenen.

→ BREAKING NEWS

- 1 Ga naar het onlinelesmateriaal. Je vindt er een actualiteitsitem over het onderwerp.
- 2 Los de vragen op.
- 3 Geef het bestand een duidelijke naam en bewaar het in je portfolio.

→ CHECKLIST

Duid aan of je de onderstaande vaardigheden voldoende beheerst.

	JA	KAN BETER	EXTRA OEFENMATERIAAL
1 Ik kan de boekingsregels van actief- en passiefrekeningen toepassen.	☐	☐	_____
2 Ik kan de boekingsregels van kosten- en opbrengstenrekeningen toepassen.	☐	☐	_____
3 Ik kan een boeking registreren aan de hand van een redeneringsschema.	☐	☐	_____
4 Ik kan rekeningen opzoeken in het MAR.	☐	☐	_____
5 Ik kan rekeningen indelen in klassen en groepen.	☐	☐	_____
6 Ik kan het rekeningnummer van rekeningen opzoeken.	☐	☐	_____

LEVEL ⑥

Welke ondernemingsvormen zijn er?

→ INTRO

1

Mikaeli en Thijs waren in hun jeugd buurjongens. Ze hebben allebei een technische richting gestudeerd en beiden hebben later een eigen onderneming opgericht. Wanneer ze elkaar jaren later weerzien, praten ze over hun ondernemingen. Lees een stukje uit het gesprek.

Mikaeli: Hoi Thijs. Hoe gaat het?

Thijs: Goed. En met jou?

Mikaeli: Prima. Hoe gaat het met je zaak?

Thijs: Ik moest helaas stoppen met mijn bakkerij. Daardoor heb ik wat problemen gehad. Maar ik blijf niet bij de pakken zitten en ik ben een nieuwe onderneming aan het oprichten.

Mikaeli: Wat is er gebeurd?

Thijs: Ik had net geïnvesteerd in nieuw materiaal toen mijn twee grootste klanten hun openstaande schulden niet meer konden betalen. Daardoor kon ik op mijn beurt mijn leveranciers niet betalen. En aangezien ik een eenmanszaak had, was ik onbeperkt aansprakelijk.

Ze hebben dus mijn televisie, mijn privéwagen en het geld van mijn privéspaarrekening in beslag genomen.

Mikaeli: Dat is minder leuk. En hoe zul je het met je nieuwe onderneming aanpakken?

Thijs: Mijn nieuwe onderneming is een vennootschap. Zo is mijn privébezit tenminste beschermd.

Mikaeli: Dat is een goed idee. Dat biedt je meer bescherming en je hebt een voordeliger belastingtarief. _

2

Wat was het probleem bij Thijs?

3

In dit level beantwoord je stap voor stap deze onderzoeksvraag:

Welke ondernemingsvormen zijn er?

Explore 1— Wat is het verschil tussen een natuurlijk persoon en een rechtspersoon?

Good to know

Zoals je weet, heb je als burger binnen onze maatschappij een hele hoop rechten en plichten. Zo mag men jou niet willekeurig opsluiten, heb je recht op onderwijs en moet je de wegcode respecteren. Wie rechten en plichten heeft, krijgt in de wetgeving de titel 'persoon'.

- 1 Is de klasgenoot die naast je zit, een persoon? Leg uit.

- 2 Je mag een boom niet zomaar beschadigen of kappen. Is een boom dan ook een persoon volgens het recht? Waarom (niet)?

- 3 Bestudeer de volgende twee facturen. Aan wie of wat is de factuur gericht?

BASE

Telenet Group bvba
Neerveldstraat 105 - 1200 Brussel
tel (048818)1988 Particulier
(048818)1940 Business
www.BASE.be

Julian Ade
Dorpstraat 29
3665 AS

Factuur

datum	klant nr	factuur nr	factura tieperiode	pagina nr	btw nr
20xx-06-13	0010330093	7580682918	10 mei - 09 jun	1 van 16	BE 0568.461.570

UW SALDO INCL. BTW

Het bedrag van 36,77 euro zal van je domiciliëring 010010330093 worden afgehouden op 18 juni 20xx

Business > Invoice

Customer number: 9596532
 Billing ID: 96013501
 Invoice date: 20xx-10-01
 Invoice number: 19912514548
 Your VAT number: BE0465.672.452
 Your reference: PM192000A00110
 Your online reference: 1358064489
 Your Doccle-token: 18396

Uitgeverij Van In N.V.
 Frieda Wellens
 Nijverheidsstraat 92 Box 5
 2160 Wommelgem
 Belgium

Description	Amount excl. VAT	VAT rate	VAT amount	Amount Incl. VAT
Telenet Incentive Plan	2.040,1188	21 %	428,4249	2.468,5437
Other	-106,3800	21 %	-22,3398	-128,7198

Natuurlijke personen en rechtspersonen

Niet alleen mensen van vlees en bloed hebben rechten en plichten, ook de school heeft rechten en plichten. Als de school een internetaansluiting en gsm-abonnement koopt, dan is de school verplicht daarvoor te betalen. Als jij een bank beschadigt, dan heeft de school het recht een schadevergoeding te eisen. Dat geldt ook voor bedrijven. Stel dat je gsm het na twee weken begeeft, dan is het bedrijf verplicht je een nieuwe te bezorgen. Het zijn niet de eigenaars van het bedrijf die daartoe verplicht zijn. Het bedrijf zélf heeft die verplichting. Met andere woorden, de school of het bedrijf zullen zo nodig voor de rechtbank moeten verschijnen.

Naast natuurlijke personen (dragers van rechten en plichten die van vlees en bloed zijn) zijn er dus ook fictieve dragers van rechten en plichten die door natuurlijke personen opgericht worden, rechtspersonen.

- Noteer bij de facturen van vraag 3 of de ontvanger een natuurlijk persoon of een rechtspersoon is.
- Stel dat de klant Base niet betaalt. Hoe kan een fictieve persoon als Base dan toch een zaak laten bepleiten voor de rechtbank?

Organen van de rechtspersoon

Rechtspersonen lijken bijzonder hard op natuurlijke personen: Ze worden geboren (opgericht), trouwen (fusioneren), krijgen kinderen (dochterondernemingen) en sterven (ontbinden). Omdat ze zelf echter geen mond of oren hebben, moeten natuurlijke personen hen altijd vertegenwoordigen. Die mensen vormen de **organen** van het bedrijf zoals de zaakvoerder of de raad van bestuur. Als de school voor de rechtbank komt, zal de directeur het woord nemen en zeggen: 'Mijn naam is meneer X, en ik spreek hier in naam van en voor rekening van school Y'.

Explore 2— Wat is het verschil tussen een eenmanszaak en een vennootschap?

Ondernemingsvormen

Bij de oprichting van een zaak moet je een **ondernemingsvorm** kiezen. Je kunt kiezen om als natuurlijk persoon een zaak te starten waarbij je in eigen naam en voor eigen rekening contracten met je leveranciers en klanten sluit. Dat is een **eenmanszaak**. Je kunt ook een **vennootschap** oprichten. Dan is het de rechtspersoon die contracten afsluit met klanten en leveranciers waarbij jij als zaakvoerder de vennootschap vertegenwoordigt. De bekendste vormen van vennootschappen zijn een bv en een nv.

Optie 2 Kenmerken combineren

Combineer de voor- en nadelen met de juist ondernemingsvorm.

	VOORDELEN +	NADELEN -
Eenmanszaak		
Vennootschap		

VOORDELEN +	
A	Je hebt geen businesspartner nodig. Je kunt zelf snel beslissen.
B	Je bent meestal zelf maar beperkt aansprakelijk.
C	Je boekhouding is relatief eenvoudig.
D	Je financiële risico's zijn beperkter.
E	Er is geen verplicht <u>minimumkapitaal</u> .
F	Je kunt rekenen op je businesspartner voor financiële middelen en voor advies.
G	Je <u>fiscaal statuut</u> is voordeliger.
H	Je kunt vrij eenvoudig en goedkoop starten.

NADELEN -	
I	Er is meestal een voldoende <u>aanvangsvermogen</u> (bv, cv) of minimumkapitaal (nv) nodig bij de start.
J	Je bent zelf voor alles aansprakelijk.
K	Je hebt meer boekhoudkundige verplichtingen en papierwerk.
L	Je draagt zelf alle financiële risico's.
M	Voor heel wat beslissingen zijn er vaste procedures. Je werkt dus minder flexibel.
N	De opstartprocedure is complexer en duurder. Je moet voor de oprichting van de meeste vennootschapsvormen naar de notaris.
O	Alle inkomsten van je onderneming worden belast in jouw personenbelasting.
P	Wil je later je zaak overlaten, dan is dat niet zo eenvoudig als bij een vennootschap.

Explore 3— Welke soorten vennootschappen bestaan er?

Oprichtingsakte

Om de meeste vennootschappen op te richten moet je langs bij de notaris. Die zal de oprichtingsakte opstellen. Het belangrijkste onderdeel van de oprichtingsakte zijn de statuten. In de statuten leg je de basisregels voor je vennootschap vast zoals het doel van de vennootschap, het aantal aandelen of wie de vennootschap mag vertegenwoordigen. In de oprichtingsakte bepaal je ook je vennootschapsvorm, waaronder de bv en nv de bekendste zijn.

Onderzoek het onderscheid tussen een **bv** en een **nv**.

- a Je kunt kiezen uit twee opties. Kies optie 1 als een uitdaging wilt. Kies optie 2 als je liever wat ondersteuning wilt. Vink de gekozen optie aan.

- Optie 1: Gebruik het internet om de verschillen op te zoeken.
 Optie 2: Ga naar het onlinelesmateriaal en gebruik de presentatie om de verschillen op te zoeken.

- b Vul de tabel aan en kruis aan wat van toepassing is.

	BV	NV
Afkorting voluit		
Minimumaantal oprichters	☐ 1 ☐ Meer dan 1	☐ 1 ☐ Meer dan 1
Minimum in te brengen startkapitaal	☐ 18 550,00 ☐ 61 500,00 ☐ Voldoende aanvangsvermogen in functie van wat je nodig hebt.	☐ 18 550,00 ☐ 61 500,00 ☐ Voldoende aanvangsvermogen in functie van wat je nodig hebt
Toegestane vormen van inbreng	☐ Inbreng in kapitaal ☐ Inbreng in natura ☐ Inbreng van nijverheid / te leveren arbeid (als andere aandeelhouders dat toelaten) ☐ Inbreng van knowhow	☐ Inbreng in kapitaal ☐ Inbreng in natura ☐ Inbreng van nijverheid / te leveren arbeid (als andere aandeelhouders dat toelaten) ☐ Inbreng van knowhow
Aansprakelijkheid	☐ Onbeperkt ☐ Beperkt	☐ Onbeperkt ☐ Beperkt
Oprichting	☐ Onderhandse akte ☐ Authentieke akte	☐ Onderhandse akte ☐ Authentieke akte

	EV	NV
Overdraagbaarheid aandelen	☐ Aandelen kunnen altijd vrij overgedragen worden. ☐ Aandelen kunnen vrij overgedragen worden als dat in de statuten staat. ☐ Aandelen kunnen enkel overgedragen worden mits toestemming van voldoende andere aandeelhouders.	☐ Aandelen kunnen altijd vrij overgedragen worden. ☐ Aandelen kunnen vrij overgedragen worden als dat in de statuten staat. ☐ Aandelen kunnen enkel overgedragen worden mits toestemming van voldoende andere aandeelhouders.
Bestuur	☐ Standaard eenhoofdig bestuur ☐ Uitzonderlijk enige bestuurder ☐ Individueel handelende bestuurders (beperkt overleg tussen de bestuurders) ☐ Collegiaal bestuursorgaan ☐ Duaal bestuur met een directieraad die gecontroleerd wordt door een raad van toezicht.	☐ Standaard eenhoofdig bestuur ☐ Uitzonderlijk enige bestuurder ☐ Individueel handelende bestuurders (beperkt overleg tussen de bestuurders) ☐ Collegiaal bestuursorgaan ☐ Duaal bestuur met een directieraad die gecontroleerd wordt door een raad van toezicht.

Good to know

Velen onder jullie zijn lid van een sportclub of een jeugdbeweging. De meeste verenigingen zijn vzw's. Zo een vereniging zonder winstoogmerk (vzw) bestaat uit een groep natuurlijke personen of rechtspersonen die een maatschappelijk of sociaal doel nastreven. Om een vzw op te richten heb je ten minste twee personen nodig. De vzw is ook een rechtspersoon. Dat betekent dat de vzw zelf rechten en plichten heeft. De leden van de vzw beschikken over een beperkte aansprakelijkheid. In tegenstelling tot bijvoorbeeld de nv vereist de oprichting van een vzw geen inbreng van startkapitaal. Er zijn wel een aantal boekhoudkundige verplichtingen. Een vzw mag zeker winst maken, maar mag die winst niet uitkeren aan de leden. Ze moeten de winst in de vzw investeren.

© Thomas Dekiere

Explore 4— Wat is het verschil tussen beperkte en onbeperkte aansprakelijkheid?

1 In de Intro maakte je kennis met Thijs. Beantwoord de vragen.

a Welke ondernemingsvorm had Thijs gekozen voor zijn eerste zaak?

b Welk nadeel ondervond hij toen zijn zaak failliet ging?

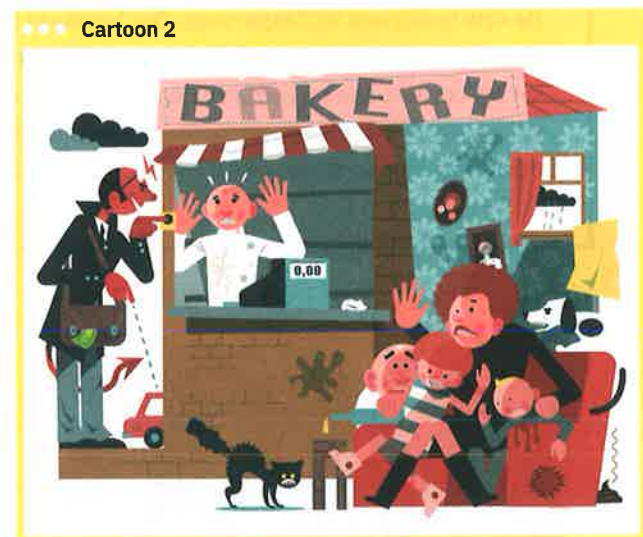
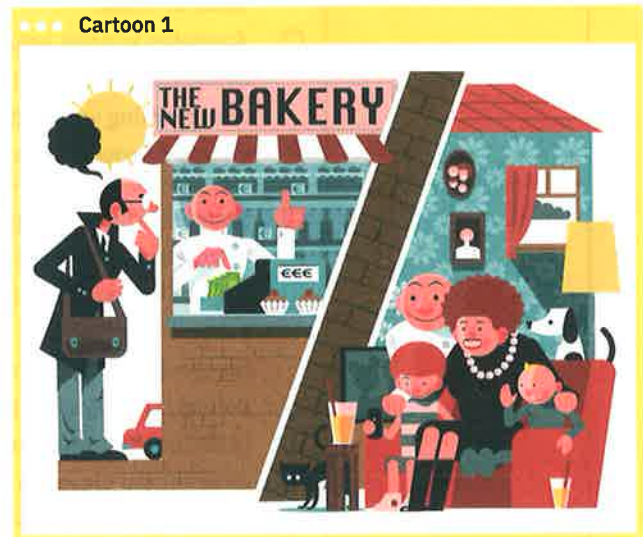
c Bekijk de cartoons. Welke cartoon hoort bij de situatie van Thijs?

d Gaat het om beperkte aansprakelijkheid of onbeperkte aansprakelijkheid? Waarom?

e Welke situatie wordt in cartoon 1 uitgebeeld?

f Wat is het grote voordeel daarvan?

g Welke ondernemingsvormen genieten van beperkte aansprakelijkheid?

Good to know

Opgepast, ook bij beperkte aansprakelijkheid moet je voorzichtig zijn om je privévermogen niet over de figuurlijke muur die je tegen de schuldeisers van je onderneming beschermt, te werpen.

Stel dat de zaak van Thijs opnieuw in de problemen komt en de bank geen nieuwe lening meer wil geven, dan zou hij het geld van zijn privébankrekening in de onderneming kunnen stoppen om een faillissement te voorkomen. Of hij zou de privéwoning als waarborg aan de bank kunnen geven voor de terugbetaling van de lening. De muur is dus maar zo sterk als je hem als ondernemer zelf maakt.

- 2 Veronderstel dat jij samen met een goede vriend een verkoopcontract met een handelaar afsluit voor een bedrag van 20 000,00 euro. In dat contract kan de verkoper vermelden dat er 'hoofdelijke aansprakelijkheid' is. Wat betekent dat? Markeer het juiste antwoord. Gebruik indien nodig het internet.

Wanneer die 20 000,00 euro niet betaald wordt, kan de verkoper *enkel van jou / zowel van jou als je vriend* de volledige 20 000,00 euro opeisen. Wanneer de verkoper die 20 000,00 euro aan jou vraagt, laat de wet *niet / wel* toe, dat jij nadien de helft van jouw vriend teruggeeft.

Wordt hoofdelijke aansprakelijkheid *niet / wel* overeengekomen in het contract, dan is de prestatie *deelbaar / niet-deelbaar* en moet de verkoper bij beide vrienden het geld opvragen. Dat laatste heet dan **deelbaarheid**.

→ TO THE POINT

Als startende ondernemer kies je als **ondernemingsvorm** wellicht tussen de **eenmanszaak** en de **vennootschap**. In het eerste geval start de **natuurlijke persoon** zelf een commerciële activiteit op. In het tweede geval wordt eerst een **rechtspersoon** opgericht die vervolgens de commerciële activiteiten in eigen naam voor z'n rekening neemt.

De voordelen van een eenmanszaak

- Je kunt op een snelle en weinig formele manier beslissingen nemen.
- Je beslist zelf of en hoeveel je van de winst na belasting investeert in de zaak.
- Er zijn beperkte administratieve en boekhoudkundige verplichtingen.

De nadelen van een eenmanszaak

- Je bent **onbeperkt aansprakelijk** en staat met je volledige persoonlijke vermogen in voor de verbintenissen van de onderneming.
- Het voortbestaan van de onderneming hangt van jou af.
- Alle inkomsten van de onderneming worden belast via jouw personenbelasting. Er is geen aparte fiscale aangifte en aanslag voor de eenmanszaak.
- Het **fiscaal statuut** is nadeliger, aangezien je via de personenbelasting wordt belast. Het hoogste percentage is 50 %.

De voordelen van een vennootschap

- Voor bepaalde vennootschapsvormen geldt een **beperkte aansprakelijkheid**.
- Het belastbaar resultaat wordt belast in het stelsel van de vennootschapsbelasting.
- Alle afspraken tussen partners die samenwerken in de zaak, staan duidelijk op papier.
- De vennootschap biedt een aantal interessante mogelijkheden om vóór het overlijden een goede opvolgingsregeling uit te dokteren.

De nadelen van een vennootschap

- Voor heel wat beslissingen gelden vaste procedures. Dat werkt dus minder flexibel.
- Er zijn meer juridische en administratieve verplichtingen, wat meer kosten met zich meebrengt. De oprichting is voor de meeste vennootschapsvormen door diverse wettelijke verplichtingen duurder dan het starten met een eenmanszaak. Voor de oprichting van een vennootschap moet een notaris een **authentieke akte** opstellen.
- Er zijn strengere boekhoudkundige verplichtingen.
- Bij een vennootschap is er ofwel een **minimumkapitaal** of voldoende **aanvangsvermogen** nodig.

De meest populaire vennootschappen zijn de **naamloze vennootschap (nv)** en de **besloten vennootschap (bv)**. Bij een nv bedraagt het minimumkapitaal 61 500,00 euro. Bij een bv volstaat het om in te brengen wat je nodig denkt te hebben. Dat heet dan voldoende aanvangsvermogen. Naast de **inbreng van kapitaal**, of geld, kun je bij een vennootschap ook een **inbreng in natura** doen, wat betekent dat je goederen zoals een laptop of auto kunt inbrengen. Daarnaast is er bij de bv ook de mogelijkheid om je kennis of je arbeid in te brengen in plaats van kapitaal, dat is **inbreng van nijverheid** of knowhow.

Wanneer je **hoofdelijk aansprakelijk** bent, kunnen de schuldeisers de gehele schuld bij een persoon opeisen, ook al bestaat de onderneming uit meerdere personen (schuldenaars). Indien je in het contract laat opnemen dat de prestatie (schuld) **deelbaar** is, dan moet de schuldeiser bij alle partijen het geld opvragen.

BEKIJK DE
KENNISCLIP

Actie 1— Ken jij de verschillende ondernemingsvormen?

Zijn de stellingen juist of fout? Verbeter de foutieve stellingen.

	JUIST	FOUT
<p>a Een eenmanszaak heeft een voordeliger belastingtarief dan een bv.</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>		
<p>b De formaliteiten voor de boekhouding en de administratie zijn strenger bij een eenmanszaak dan bij een vennootschap.</p> <p>_____</p> <p>_____</p>		
<p>c In een eenmanszaak kan meer dan een persoon werken.</p> <p>_____</p> <p>_____</p>		
<p>d Het faillissement bij een eenmanszaak kan ook zware financiële gevolgen voor de eigenaar hebben.</p> <p>_____</p> <p>_____</p>		
<p>e Wanneer twee mensen samen een bv willen oprichten, moeten ze beiden geld inbrengen.</p> <p>_____</p> <p>_____</p>		
<p>f Enkel bij de nv is er een minimumkapitaal vereist, bij de bv is dat niet het geval.</p> <p>_____</p> <p>_____</p>		
<p>g Enkel de nv kan zijn aandelen op de beurs verkopen.</p> <p>_____</p> <p>_____</p>		

Action 2— Welke ondernemingsvorm kies je?

Kun jij de beste vennootschapsvorm kiezen? Voor deze opdracht heb je de keuze. Kies optie 1 als je graag wat ondersteuning wilt. Kies optie 2 als je liever een uitdaging wilt. Vink de gekozen optie aan.

Optie 1

- a Kies de juiste vennootschapsvorm.

eenmanszaak – naamloze vennootschap –
besloten vennootschap

- b Waarom kies je die vorm?

Situatie 1

Sergio H. en Jeroen M. willen samen een nieuw restaurant opstarten. Sergio heeft geld en wil 100 000,00 euro inbrengen. Jeroens hotdogverkoop was mislukt en hij heeft dus niet zoveel geld. Hij kan wel alledaagse dingen koken en wil dus zijn knowhow inbrengen.

Vorm: _____

Reden: _____

Optie 2

- a Zoek op internet wat de 'maatschap' en de 'coöperatieve vennootschap' inhoudt. Kies de juiste vennootschapsvorm.

eenmanszaak – naamloze vennootschap –
besloten vennootschap – maatschap
– coöperatieve vennootschap

- b Waarom kies je die vorm?

Situatie 1

Sergio H. en Jeroen M. willen samen een nieuw restaurant opstarten. Sergio heeft geld en wil 100 000,00 euro inbrengen. Jeroens hotdogverkoop was mislukt en hij heeft dus niet zoveel geld. Hij kan wel alledaagse dingen koken en wil dus zijn knowhow inbrengen.

Vorm: _____

Reden: _____

→ BREAKING NEWS

- 1 Ga naar het onlinelesmateriaal. Je vindt er een actualiteitsitem over het onderwerp.
- 2 Los de vragen op.
- 3 Bewaar het resultaat in je portfolio. Maak een map voor elk thema en submap voor elk level en geef die submap de naam 'Thema_X_Level_Y'. Geef het bestand een duidelijke naam zoals 'Breaking_News'.

→ CHECKLIST

Duid aan of je de onderstaande vaardigheden voldoende beheerst.

	JA	KAN BETER	EXTRA OEFENMATERIAAL
1 Ik kan de begrippen natuurlijk persoon en rechtspersoon toelichten.	☐	☐	_____
2 Ik kan het verschil tussen een eenmanszaak en vennootschap toelichten.	☐	☐	_____
3 Ik kan het verschil tussen beperkte en onbeperkte aansprakelijkheid toelichten.	☐	☐	_____
4 Ik kan kenmerken van een bv en nv toelichten.	☐	☐	_____
5 Ik kan het verschil tussen hoofdelijke aansprakelijkheid en deelbaarheid toelichten.	☐	☐	_____

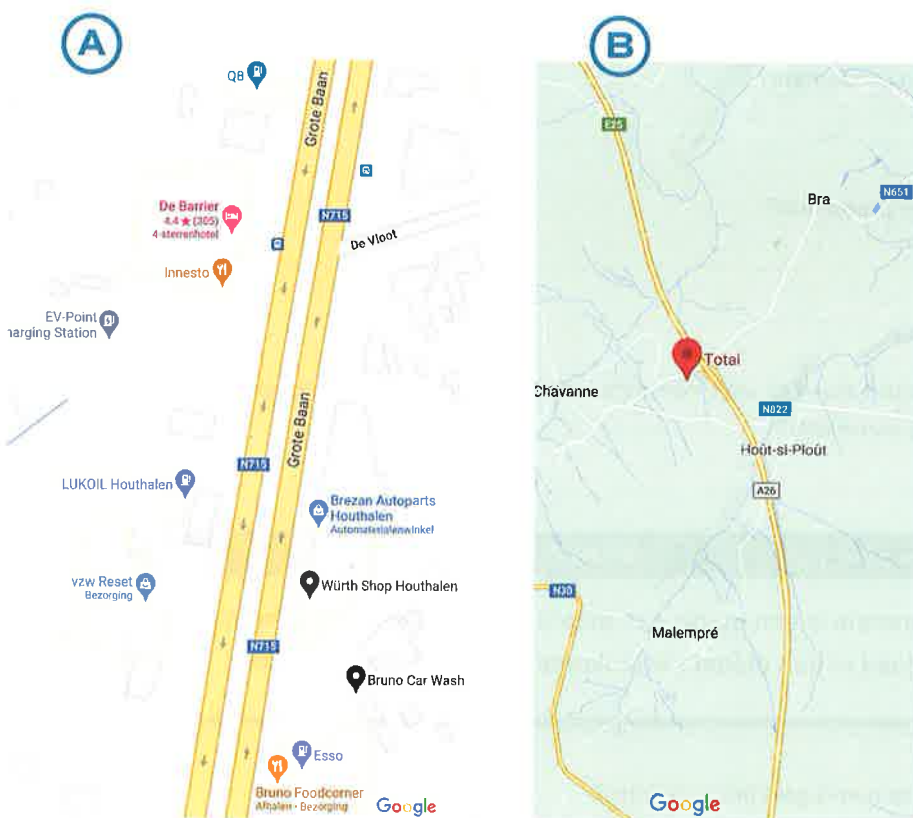
LEVEL 7

Wat zijn de voorwaarden voor een competitieve markt?

→ INTRO

1

Hieronder zie je twee kaarten waarop tankstations zijn aangegeven. Op kaart A zie je tankstations langs de Grote Baan in Houthalen. Op kaart B zie je een tankstation in de Ardennen. Waar zou je het minst betalen voor de benzine? Waarom?

Good to know

Naarmate er meer concurrentie is, is de macht van de ondernemingen om een hoge prijs te vragen beperkter. Wanneer er slechts één aanbieder is, is zijn macht groot om een hogere prijs te vragen.

2

In dit level beantwoord je stap voor stap deze onderzoeksvraag:

Welke zijn de voorwaarden voor een competitieve markt?

Explore 1— Wat is een markt?

LEVEL 7

- 1 Waar doet het begrip markt je aan denken?

- 2 In welke twee categorieën kun je de mensen op de markt indelen?

- 3 Wat is een consument?

- 4 Wat is een producent?

- 5 Op een markt staan er vaak meerdere kraampjes die fruit of schoenen verkopen. Wat zijn die verkopers onderling van elkaar?

MARKT

In de economie is een markt een plaats waar kopers en verkopers van een goed of een dienst samenkomen en een prijs afspreken.

- 6 Over welke markt gaat het in de intro?

- 7 Je hoort de term markt wel eens vallen in het nieuws. Over welke markten in de economie wordt er dan zoal gesproken?

- 8 Wie zou een concurrent van Jolien uit de Intro kunnen zijn?

Explore 2— Welke marktvormen zijn er?

1 Bestudeer de volgende afbeeldingen.

- a Hoeveel aanbieders zijn er: veel, enkele of slechts een?
b In welke mate verschillen de producten van elkaar. Kruis aan.

- geen verschil
 gelijkaardig
 verschillend

- geen verschil
 gelijkaardig
 verschillend

- geen verschil
 gelijkaardig
 verschillend

- geen verschil
 gelijkaardig
 verschillend

© Bjorn Beheydt / Shutterstock.com

- geen verschil
 gelijkaardig
 verschillend

2 Welke markten zie je op de foto's?

Markt

Hoewel het allemaal markten zijn waar kopers en verkopers samenkomen, zijn er toch veel verschillen. Een markt wordt getypeerd door vier kenmerken.

- Aantal aanbieders: Zijn er veel of weinig aanbieders van dat product?
- Homogeen of heterogeen product: Zijn de producten identiek of verschillen ze veel?
- Transparantie van de markt: Kan de consument de prijzen en de kwaliteit gemakkelijk vergelijken? Hoe gemakkelijker dat is, hoe transparanter de markt is.
- Vrije toetreding tot of uittreding uit de markt: Kun je als nieuwe aanbieder gemakkelijk op die markt een bedrijf starten?

3 Er zijn vier bekende markt vormen: perfecte competitie of volkomen mededinging, monopolistische concurrentie, oligopolie en monopolie. Van monopolie heb je ongetwijfeld al gehoord. Wat is dat?

Good to know

Wanneer je die vier markt vormen op een lijn uittekent, dan staan monopolie en volkomen mededinging elk aan een uiteinde. Daartussen bevinden zich de andere twee vormen.

VOLKOMEN MEDEDINGING

MONOPOLIE

- veel aanbieders
- homogeen product
- makkelijke toetreding tot en uittreding uit een markt
- transparante markt

- een aanbieder
- homogeen product
- zeer moeilijke toetreding tot een markt
- weinig tot niet-transparante markt

4 Vul aan de hand van je antwoorden op vraag 1 de tabel in.

	VOOR- BEELD	AANTAL AANBIEDERS	SOORT PRODUCT	TRANS- PARANTIE	TOE- EN UITTREDING MARKT
Volkomen mededinging	Bloemen	_____	_____	_____	_____
Monopolistische concurrentie	Restaurants	_____	_____	_____	_____
Oligopolie	Vliegtuigen	_____	_____	_____	_____
	Elektriciteit	_____	_____	_____	_____
Monopolie	Treinritten	_____	_____	_____	_____

5 Voor dit jaar dien je enkel de perfecte competitie of volkomen mededinging te onthouden. Markeer daarom die rij in de tabel.

Good to know

De perfecte competitieve markt is een economisch model dat in realiteit nauwelijks voorkomt. Het model wordt wel gebruikt om economische theorieën te ontwikkelen, zoals in dit level.

→ TO THE POINT

De **consument** is de persoon die in de economie koopt of consumeert en de **producenten** zijn de bedrijven.

De term **markt** wordt in de economie gebruikt voor de plaats waar vragers (kopers) en aanbieders (verkopers) elkaar ontmoeten, net zoals dat op de markt in jouw buurt het geval is. Er zijn verschillende markt vormen. Dat betekent dat een bepaalde markt kan verschillen van de andere.

Een markt wordt getypeerd door vier kenmerken:

- het aantal **aanbieders**,
- een homogeen of heterogeen product,
- de transparantie van de markt,
- de vrije toetreding tot of uittreding uit de markt.

In dit level gaat het om de markt vorm **perfecte competitie of volkomen mededinging**. In die markt vorm zijn er veel vragers en aanbieders. De markt is transparant wat betekent dat de consument makkelijk toegang heeft tot informatie over prijs en kwaliteit. De producten zijn homogeen en aanbieders kunnen gemakkelijk tot die markt toetreden of eruit uittreden.

Action 1 – Markt vormen

Met welke markt vorm hebben de vragers en aanbieder(s) van de producten te maken? Vul de tabel aan.

PRODUCT	AANTAL AANBIEDERS	HOMOGEEN / HETEROGEEN PRODUCT	TRANSPARANTIE	TOE- EN UITTREDDING	MARKTVORM
Schoenen	_____	_____	_____	_____	_____
Identiteitskaart	_____	_____	_____	_____	_____
Maïs	_____	_____	_____	_____	_____
Leidingwater	_____	_____	_____	_____	_____
Telecom-provider (bv. Proximus)	_____	_____	_____	_____	_____
Besturings-systemen computers	_____	_____	_____	_____	_____

Actie 2— Supermarkten

Lees de onderstaande artikels.

a Waarom is Albert Heijn een prijzenoorlog gestart?

b Van welk marktform is hier sprake? Waarom?

c Wat zou de reactie kunnen zijn van andere supermarkten?

A

Stuntactie Albert Heijn lijkt prijzenoorlog te ontketenen

De prijzenoorlog bij de Belgische supermarkten blijft terug van weggeweest. Lidl pakt uit met een nieuwe campagne en nieuwe vestigingen. Albert Heijn stunt er flink op los. Bij aankoop van bepaalde producten in de winkel krijg je er maar liefst vijf andere producten gratis bij. De zelfstandige supermarkten, verenigd in Buurtsuper.be, vragen een onderzoek naar een mogelijke overtreding van het verbod op verkoop met verlies. Boerenbond noemt de prijsstunt van Albert Heijn 'stuitend'.

Bron: vilt.be, 2021-02-16

B

Promotiestunt Albert Heijn zet kwaad bloed

De promotiestunt van Albert Heijn waarbij 1+5 gratis-producten aangeboden wordt, lokt heel wat negatieve reacties uit. 'Minister van Economie moet een onderzoek instellen.'

Uit: gondola.be, 2021-02-17

Action 3— Smartschool

Beluister het audiofragment.

a Vat het fragment samen in een mindmap of in twee zinnen.

b Is er sprake van een monopolie van Smartschool? Waarom (niet)?

c Waarom is er toch de indruk dat Smartschool een monopoliepositie heeft?

d Wat is het gevaar indien Smartschool een monopolie zou zijn?

→ BREAKING NEWS

1 Ga naar het onlinelesmateriaal. Je vindt er een actualiteitsitem over het onderwerp.

2 Los de vragen op in een tekstverwerker.

3 Geef het bestand een duidelijke naam en bewaar het in je portfolio.

→ CHECKLIST

Duid aan of je de onderstaande vaardigheden voldoende beheerst.

	JA	KAN BETER	EXTRA OEFENMATERIAAL
1 Ik kan de voorwaarden voor een competitieve markt toepassen.	☐	☐	<hr/>

LEVEL 8

Hoe bepaalt de producent zijn optimale productiegrootte?

→ INTRO

1

De voetbalvereniging van Jeroen neemt in de zomer deel aan een buitenlands toernooi. Om het vervoer en de verblijfkosten te financieren, wil de voetbalvereniging een barbecue organiseren. De leiders willen hun broek niet scheuren aan dat initiatief en willen de kosten van de organisatie goed inschatten.

- a Werk per twee.
- b Lijst de mogelijke kosten op voor de organisatie van de barbecue.

2

In dit level beantwoord je stap voor stap deze onderzoeksvraag:

Hoe bepaalt de producent zijn optimale productiegrootte?

Explore 1— Wat zijn de kosten en opbrengsten van onderneming Fruit Persé?

OPBRENGST EN KOST

Een opbrengst is het geld dat je ontvangt voor de verkoop van goederen of de levering van diensten.

Een kost is het geld dat je moet betalen voor het gebruik van een product of dienst om iets te produceren of te verkopen.

Lees het verhaal van Jef en markeer:

- a de kosten in het rood,
- b de opbrengsten in het groen.

Jef is student en heeft 2 000,00 euro ter beschikking. Hij beslist om dat geld in een fruitpers te investeren waarmee hij op de markt gaat staan. Hij merkt immers dat vers fruitsap enorm populair is en dat het heel wat geld kan opbrengen. Hij richt zijn onderneming in juli op. Om te kunnen starten schaft hij zich een professionele fruitpers van 500,00 euro aan. Hij koopt daarnaast ook wat glazen, een groot reclamebord, een parasol en een opklaptafel voor 500,00 euro alles samen. Ten slotte koopt hij ook een koelkast van 750,00 euro. Met het resterende geld moet hij nog ingrediënten kopen. In juli koopt hij in totaal 10 zakken sinaasappelen aan 12,00 euro per zak. Hij koopt ook 2,5 kg citroenen aan 10,00 euro per kg. De verkoop loopt zeer goed. Hij kan in juli 210 kleine sapjes verkopen aan 2,00 euro per glas, en 80 grote sapjes aan 3,50 euro per glas. Begin augustus beslist Jef te investeren in een bakfiets. Die kost hem 1 500,00 euro. Nu kan hij veel makkelijker en milieuvriendelijker de markten bereiken. De fiets ziet er ook bijzonder fraai uit. De verkoop loopt opvallend vlot. Hij koopt 30 zakken sinaasappelen en 6 kg citroenen. De prijs is onveranderd gebleven. Hij koopt ook vier flessen wodka (17,00 euro per fles) om een cocktail te maken. De verkoop van de kleine sapjes bereikt 570 stuks. De grote sapjes gaan in totaal 200 keer over de toonbank. De cocktail wodka-oranje verkoopt hij aan 6,00 euro per glas. Met een afzet van 38 stuks is het niet het succes dat Jef hoopte. Op de echt warme dagen belt Jef studiegenoot Abdel om wat te helpen. In totaal wordt Abdel 6 keer opgebeld in augustus. Per keer dat hij komt helpen, krijgt Abdel 50,00 euro.

In september staat Jef nog maar op een paar markten. Het fruit is iets duurder geworden, maar Jef beslist zijn verkoopprijs niet te verhogen. De 15 zakken sinaasappelen kosten nu 14,00 euro per zak. Hij koopt een houten kistje citroenen voor 30,00 euro. Jef had nog een fles wodka over, dus die hoeft hij niet meer te kopen. De verkoop ziet er als volgt uit: 260 kleine sapjes, 120 grote sapjes, 16 cocktails. Abdel komt niet helpen in september. Jef wil volgend jaar wat meer vrije tijd hebben en beslist daarom al zijn materiaal te verkopen. Abdel ziet het wel zitten om alles over te nemen. Eind september betaalt hij Jef voor de fiets, de pers en al het materiaal 2 500,00 euro. 」

Explore 2— Hoe bereken je de totale opbrengsten?

- 1 Zoek in een woordenboek of op internet de betekenis van de begrippen afzet en omzet. Noteer de betekenis in je eigen woorden.
 - a de afzet

 - b de omzet

- 2 Hoe bereken je de omzet? Noteer de wiskundige formule.

- 3 Breng de afzet van Jef in kaart door de tabel aan te vullen.

				
		KLEIN SAPJE	GROOT SAPJE	COCKTAIL
AANTAL STUKS	Juli	_____	_____	_____
	Augustus	_____	_____	_____
	September	_____	_____	_____

4 Bereken de omzet van Jef met een rekenblad door het stappenplan te volgen.

- a Ga naar het onlinelesmateriaal. Je vindt er het basisbestand. Gebruik indien nodig de ICT-fiches van rekenblad.

STAPPENPLAN

Stap 1: Voeg deze cellen samen: B6 tot en met C6; D6 tot en met E6; F6 tot en met G6 (ICT-fiche_R_14).

Stap 2: Geef die cellen de juiste opvulkleur: B1; B6 tot en met G7; H6 tot en met H7; B11 – D11 – F11 (ICT-fiche_R_13).

Stap 3: Geef alle cellen van de tabel een witte of blauwe celrand (ICT-fiche_R_13).

Stap 4: Noteer de getallen volgens de NBN-normen: Gebruik een spatie als scheidingsteken na de duizendtallen, noteer het euroteken voor het getal en schrijf twee decimalen (ICT-fiche_R_06 en fiche_R_07).

Stap 5: Bereken de omzet per maand door gebruik te maken van de absolute en relatieve celadressering (ICT-fiche_R_39).

Stap 6: Bereken de totale omzet per maand en de totale omzet door een formule te gebruiken (ICT-fiche_R_24).

- b Geef het bestand een duidelijke naam en bewaar het in je portfolio.

5 Heeft Jef nog andere opbrengsten dan de omzet? Zo ja, welke?

Explore 3— Welke kosten moet je in rekening brengen?

Kosten

In de eerste plaats zijn er de kosten die je maakt als je de goederen, handelsgoederen genaamd, aankoopt. Je kunt de producten ook zelf maken, en dan heb je grondstoffen zoals ingrediënten nodig.

1 Bereken de aankoopkosten van de grondstoffen met een rekenblad door het stappenplan te volgen.

- a Ga naar het onlinelesmateriaal. Je vindt er het basisbestand. Gebruik indien nodig de ICT-fiches van rekenblad.

STAPPENPLAN

Stap 1: Voeg deze cellen samen: B1 tot en met D1; E1 tot en met G1; H1 tot en met J1; B6 tot en met C6; E6 tot en met F6; H6 tot en met I6 (ICT-fiche_R_14).

Stap 2: Geef die cellen de juiste opvulkleur (ICT-fiche_R_13).

Stap 3: Geef alle cellen van de tabel een witte of blauwe celrand (ICT-fiche_R_13).

Stap 4: Noteer de getallen volgens de NBN-normen: Gebruik een spatie als scheidingsteken na de duizendtallen, noteer het euroteken voor het getal en schrijf twee decimalen (ICT-fiche_R_06 en fiche_R_07).

Stap 5: Bereken de aankoopkosten per maand en de totale aankoopkosten door een formule te gebruiken (ICT-fiche_R_24).

- b Geef het bestand een duidelijke naam en bewaar het in je portfolio.

- 2 Daarnaast heeft Jef ook nog andere kosten om zijn producten aan de man te brengen. Bereken die kosten door de onderstaande tabel in te vullen.

RUBRIEK	BEDRAG IN EURO
Fruitpers	_____
Koelkast	_____
Glazen, reclamebord, parasol en opklaptafel	_____
Bakfiets	_____
Loon Abdel	_____
TOTAAL	_____

- 3 Bereken de totale kosten voor de onderneming van Jef.

Explore 4— Hoe bereken je het resultaat van een onderneming?

- 1 Welke formule gebruik je om het resultaat van een onderneming te berekenen?

- 2 Markeer het juiste antwoord.

- a Er is sprake van winst wanneer de opbrengsten *groter / kleiner* zijn dan de kosten.
- b Een onderneming lijdt verlies wanneer de opbrengsten *groter / kleiner* zijn dan de kosten.

- 3 Bereken het resultaat van de onderneming van Jef.

- 4 Maakte Jef winst of verlies? Waaruit leid je dat af?

Explore 5— Hoeveel jurkjes moet Michelle verkopen om uit de kosten te geraken?

Lees het verhaal van Michelle Teyszen.

Michelle Teyszen runt een winkeltje in Hasselt. Haar assortiment bestaat voornamelijk uit jurkjes. Ze verkoopt die voor 45,00 euro per stuk. Ze koopt ze aan voor 18,00 euro. Per maand betaalt Michelle 1 250,00 euro voor de huur van haar winkelpand en 750,00 euro voor verwarming en elektriciteit. Aangezien de winkel druk bezocht wordt, heeft ze ook een verkoopster in dienst. Dat kost haar 1 375,00 euro per maand. Ze wil graag weten hoeveel stuks ze moet verkopen om uit de kosten te raken.

- a Met welke formule kun je de omzet berekenen?

Tip:

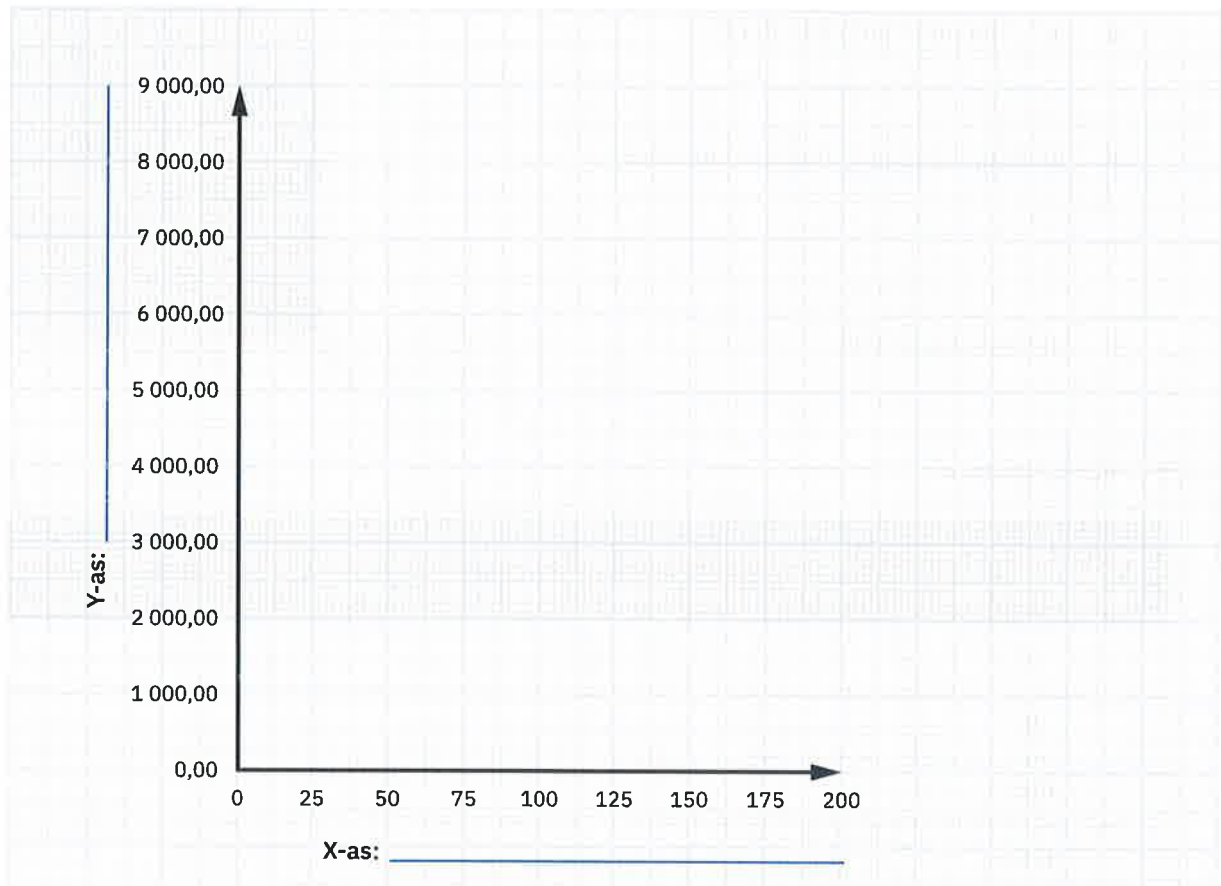
Voor de omzet gebruik je hier de term Totale Opbrengsten (TO).

- b Vul de onderstaande tabel aan.

AFZET IN AANTAL STUKS	TOTALE OPBRENGSTEN (TO) IN EURO
0	_____
50	_____
100	_____
125	_____
150	_____
175	_____

- c Stel de TO grafisch voor. Benoem de assen.
d Waarom vertrekt deze curve uit de oorsprong?

Grafiek 1: Totale opbrengsten (TO)

Explore 6— Vallen kosten ook ooit weg?

Kosten

Om omzet te realiseren, moet een onderneming kosten maken. Je kunt de kosten van een onderneming op verschillende manieren indelen. Eén van de manieren is de indeling in constante of vaste en variabele kosten. **Variabele kosten** zijn dat deel van de totale kosten waarvan de omvang afhankelijk is van de omvang van de activiteiten van de onderneming. De **constante of vaste kosten** zijn dat niet.

- 1 Ook Michelle uit Explore 5 heeft kosten gemaakt om haar winkel te runnen. Herlees haar verhaal.
 - a Welke kosten zijn variabel?

 - b Welke kosten zijn vast of constant?

2 Met welke formule kun je de kosten berekenen?

a de totale variabele kosten (TVK)

b de totale constante of vaste kosten (TCK)

c de totale kosten (TK)

3 Vul de tabel aan.

MOGELIJKE AFZET IN AANTAL STUKS	TOTALE VARIABELE KOSTEN (TVK) IN EURO	TOTALE CONSTANTE KOSTEN (TCK) IN EURO	TOTALE KOSTEN (TK) IN EURO
0	_____	_____	_____
50	_____	_____	_____
100	_____	_____	_____
125	_____	_____	_____
150	_____	_____	_____
175	_____	_____	_____

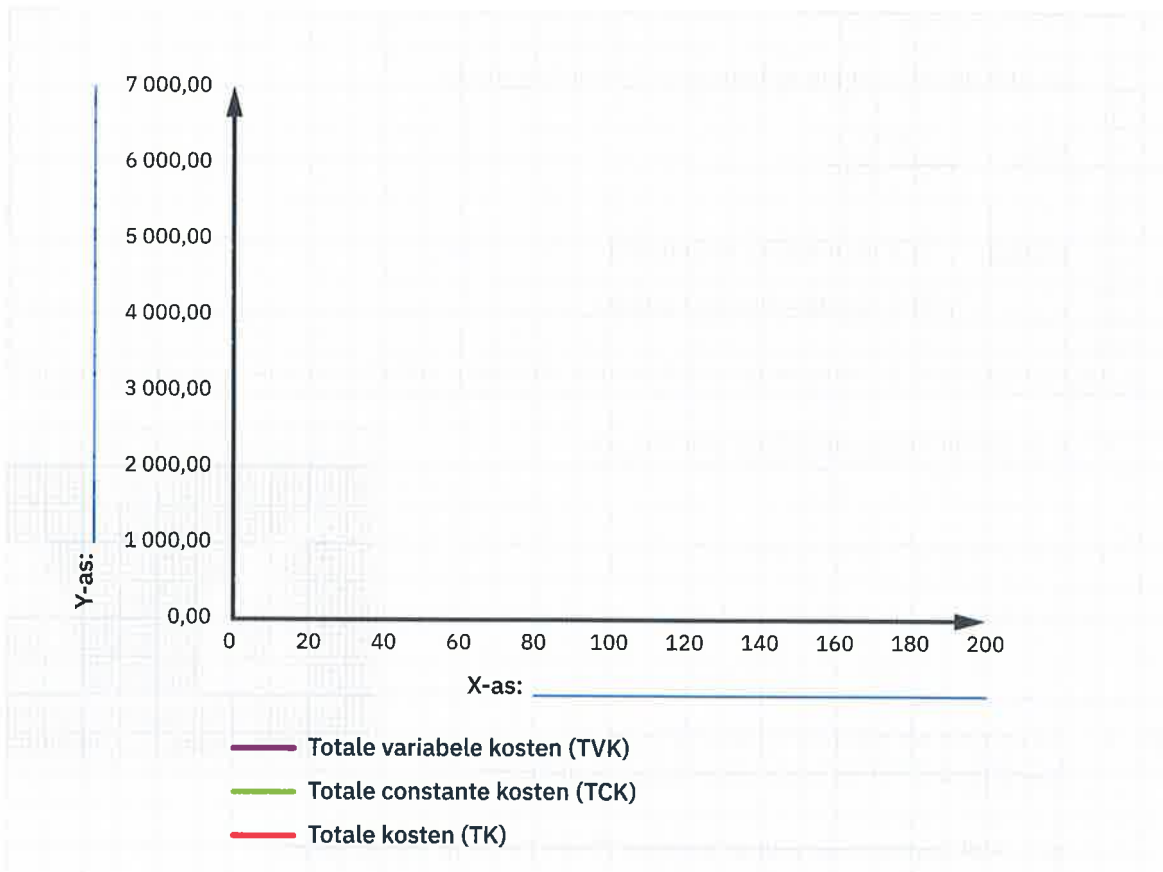
4 Teken de TVK in het paars, de TCK in het groen en de TK in het rood op de grafiek. Benoem de assen.

a Waarom vertrekt de TCK-curve niet vanuit het nulpunt?

b Waarom loopt de TCK-curve evenwijdig met de X-as?

c Waarom lopen de TVK-curve en de TK-curve evenwijdig?

Grafiek 2: Totale kosten, totale variabele kosten en totale constante of vaste kosten

Explore 7— Hoeveel stuks moet Michelle maandelijks verkopen om uit de kosten te geraken?

1 Met welke formule kun je het totaal resultaat berekenen?

2 Duid het juiste antwoord aan. Bij het break-even punt zijn:

- TO > TK
- TO < TK
- TO = TK

3 Bereken wiskundig het aantal stuks dat Michelle moet verkopen om uit de kosten te geraken.

Break-evenafzet

De formule om de **break-evenafzet** (BEA) te berekenen is:

$$BEA = \frac{TCK}{VP/e - VK/e}$$

Waarbij: VP/e = verkoopprijs per eenheid

VK/e = variabele kost per eenheid

- 4 Bereken de **break-evenomzet** voor Michelle.

- 5 Ga naar het onlinelesmateriaal. Je vindt er het basisbestand met de totale omzet en de totale kosten.

- a Welk soort grafiek gebruik je om de TO- en TK-curve voor te stellen?

- b Download het bestand en stel de TO- en TK-curve voor. Gebruik daarvoor ICT-fiche_R_31.

- Plaats de grafiek op een nieuw blad.
- Noteer de grafiektitel 'Grafische break-evenanalyse'.
- Benoem de assen.
- Voeg een legende toe.

- c Duid op de grafiek de afzet aan waarbij de winkel van Michelle het break-evenpunt bereikt.

- d Geef het bestand een duidelijke naam en bewaar het in je portfolio.

- 6 Hoeveel stuks moet Michelle verkopen om maandelijks een winst van 2 025,00 euro te realiseren?

Explore 8— Hoe zien de kosten- en opbrengstencurven er wiskundig uit?

Good to know

Bij wiskunde heb je al geleerd over functies of een functievergelijking. De functievergelijking van een rechte ziet er als volgt uit: $y = ax + b$ of $f(x) = ax + b$. Van alle bovenstaande curven (TO, TK, TVK en TCK) kun je zo een functievergelijking opstellen.

- 1 Wat is de vergelijking van een rechte door de oorsprong?

- 2 TO en TVK zijn twee rechten door de oorsprong. Stel de vergelijking op. Gebruik daarvoor de gegevens van Explore 3.

- 3 TCK is een constante functie. Hoe is de functievergelijking van TCK?

- 4 TK is de som van TVK en TCK. Hoe zal dan de wiskundige vergelijking zijn van TK?

- 5 Wat stelt 'a' voor in de functievergelijking van een rechte $f(x) = ax + b$?

- 6 Markeer de juiste tendens.
 - a Wanneer de rico groter wordt, dan is de curve *steiler / minder steil*.
 - b Wanneer de rico kleiner wordt, dan is de curve *steiler / minder steil*.
 - c Wanneer de aankoop prijs groter wordt, dan zal de TK- / TCK- / TVK-curve *dalen / stijgen*.
 - d Wanneer de verkoopprijs stijgt, dan zal de TO-curve *dalen / stijgen*.

Explore 9— Hoe bereken je de gemiddelde opbrengsten (GO) en de gemiddelde kosten (GK)?

- 1 Ga naar het onlinelesmateriaal en open er het basisbestand 'GO_GK.xlsx'.
 - a Bereken de totale kosten (TK) en het resultaat aan de hand van formules. Gebruik indien nodig de ICT-fiches van rekenblad.
 - b Noteer de formules voor het berekenen van de gemiddelde opbrengst (GO), de gemiddelde variabele kost (GVK), de gemiddelde constante kost (GCK) en de gemiddelde kost (GK).
 - GO = _____
 - GVK = _____
 - GCK = _____
 - GK = _____
 - c Vul de kolommen GO en GK in het rekenblad aan.
 - d Stel de GVK, de GCK en de GK grafisch voor.
 - Plaats de grafieken op een nieuw blad.
 - Voorzie de assen van de nodige titels.
 - Voorzie de grafieken van een legende.
- 2 Geef het bestand een duidelijke naam en bewaar het in je portfolio.
- 3 Waarom kent de GCK een voortdurend dalend verloop als de productieomvang stijgt?

- 4 De Explores in verband met MO, MK en het bepalen van de optimale productiegrootte vind je bij het onlinelesmateriaal.

→ TO THE POINT

De **afzet** is het aantal verkochte producten in een bepaalde periode. De **omzet** is het geldbedrag dat je krijgt, wanneer je goederen verkoopt of diensten levert. De omzet bereken je door de verkoopprijs (p) te vermenigvuldigen met de afzet (q). Naast de omzet kan een onderneming nog andere **opbrengsten** hebben zoals interest op een bankrekening of de verkoop van materiaal.

Een **kost** is het geld dat je betaalt voor het gebruik van een product of dienst om iets te produceren of te verkopen. In de eerste plaats zijn er de kosten die je maakt als je de goederen, handelsgoederen genaamd, aankoopt. Je kunt de producten ook zelf maken. Dan heb je grondstoffen zoals ingrediënten nodig.

Je berekent het **resultaat** van een onderneming door de opbrengsten te verminderen met de kosten. Zijn de opbrengsten groter dan de kosten, dan is er **winst**. Zijn de opbrengsten kleiner dan de kosten, dan is er **verlies**.

Om omzet te kunnen realiseren, moet een onderneming kosten maken. Die kosten kun je indelen in constante of vaste en variabele kosten.

Constante of vaste kosten blijven min of meer constant zoals de huur van een gebouw, de leasingkost voor machines, verzekeringspremies ... Die kosten blijven op hetzelfde niveau als de productie of verkoop binnen bepaalde grenzen blijft. Als de verkoop of productie boven die grens uitstijgt, is het allicht tijd om de onderneming te vergroten of bijkomende machines te leasen of te kopen. Op dat moment stijgen de constante of vaste kosten maar ze worden weer constant door de grotere productiecapaciteit.

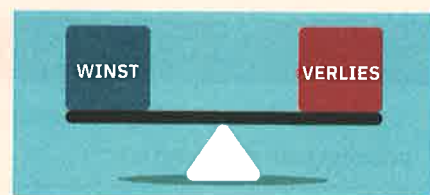
Variabele kosten hangen samen met de productiehoeveelheid of de verkoop van het aantal producten. De kosten voor de grondstoffen en materialen zijn voorbeelden van variabele kosten. In een aantal gevallen is de variabele kost recht evenredig met de productie.

Voor een onderneming zal de markt zich misschien niet ontwikkelen zoals verwacht of het kan zijn dat concurrenten competitieve maatregelen nemen. Om die risico's in te schatten is het aangewezen dat je weet, wanneer je project of onderneming break-even is. Met een break-evenanalyse onderzoek je hoeveel je minimaal moet verkopen om uit de kosten te komen.

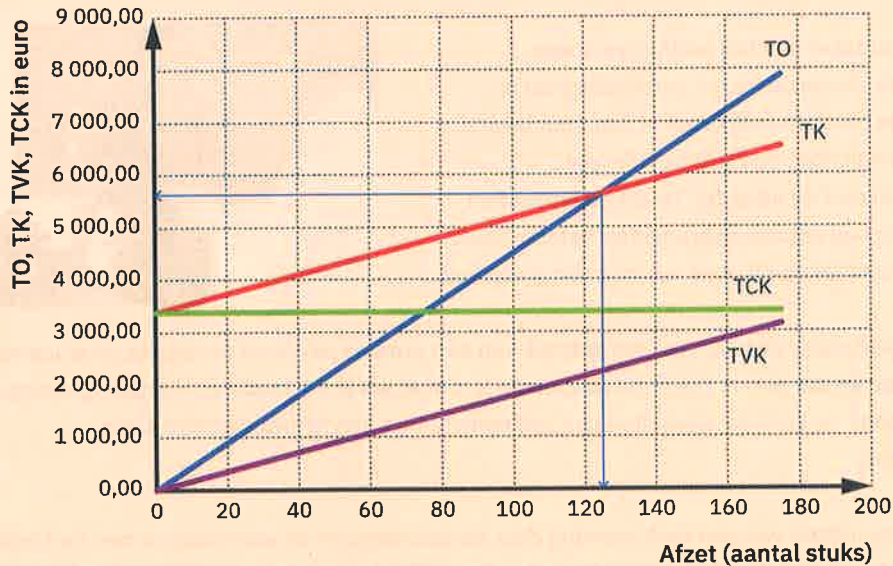
Het aantal stuks dat een ondernemer moet verkopen om winst noch verlies te maken, is de **break-evenafzet**. Meer verkopen dan de break-evenafzet houdt in dat je winst maakt, minder verkopen betekent dat je verlies maakt.

De **break-evenomzet** is de omzet om alle kosten te dekken. Met andere woorden: hoeveel moeten je opbrengsten uit-verkoop zijn om al je kosten te kunnen betalen?

De break-evenanalyse kun je doen via berekeningen en / of via een grafische voorstelling. Als je met grafieken werkt, kun je op de X-as het break-evenpunt aflezen in aantallen. Op de Y-as kun je aflezen welke omzet je moet realiseren om uit de kosten te geraken.

Totale opbrengsten, totale kosten, totale variabele kosten en totale vaste kosten

Je kunt het break-evenpunt ook wiskundig berekenen door deze formule toe te passen:

$$\text{break-evenpunt (in aantallen)} = \frac{\text{TCK}}{\text{VP/e} - \text{VK/e}}$$

Om de break-evenomzet te berekenen, vermenigvuldigt je de break-evenafzet met de verkoopprijs per eenheid.

BEKIJK DE KENNISCLIP

Action 1— Zijn dit kosten of opbrengsten voor De Smuller?

Zijn deze verrichtingen van broodjeszaak De Smuller een kost of een opbrengst? Kruis aan.

DE SMULLER	KOST	OPBRENGST
... betaalt de maandelijkse huur van het gebouw waarin de broodjeszaak gevestigd is.		
... levert dagelijks broodjes aan het bedrijventrum in de buurt.		
... koopt broodjes aan bij groothandel Vandael.		
... betaalt maandelijks interest op de lening van de bestelwagen.		
... verkoopt vijf broodjes aan het gezin Lieten.		
... plaatst een advertentie in de regionale krant.		
... ontvangt de maandelijkse factuur van Proximus.		

Actie 2— Maakt Pieter Stans winst of verlies?

Lees het verhaal van Pieter Stans en beantwoord de vragen.

Pieter Stans heeft een frietkraam. Per dag verkoopt hij 180 pakjes friet aan 2,70 euro per pakje. Hij heeft daarnaast dagelijks de volgende kosten:

— aardappelen	€ 36,00
— vetstof	€ 36,00
— sauzen	€ 31,50
— verpakkingsmateriaal	€ 27,00

Zijn gasrekening bedraagt 36,00 euro per dag. Hij heeft ook twee hulpjes in dienst voor elk vijf uur per dag, die een loonkost hebben van 9,00 euro per uur. De huurkosten van zijn frietkraam bedragen 45,00 euro per dag. De interesten van een lening kosten hem 15,30 euro per dag. ┘

a Bereken de totale kosten per dag.

b Bereken de kostprijs van een pakje friet.

c Bereken de totale opbrengsten van de verkopen per dag.

d Bereken het resultaat per dag.

e Hoeveel levert de verkoop van een pakje friet aan Pieter op?

f Hoe kun je het resultaat van Pieter nog berekenen?

g Maakt Pieter winst of verlies? Leg uit.

Actie 3— Kun je van je hobby, onlineshops ontwerpen, je droomjob maken?

1 Lees het verhaal van Ella en Lucas. Markeer:

- a de kosten in het rood,
- b de opbrengsten in het groen.

Ella en haar vriend Lucas studeerden twee jaar geleden af als webdesigners. Zij wilden van hun hobby hun beroep maken en hebben samen Design2Joy opgericht. De onderneming ontwerpt webapplicaties en websites.

Om de kosten zo laag mogelijk te houden, bleven ze het eerste jaar in de studentenstudio die ze sowieso al huurden. De huurprijs van hun studio bedroeg 300,00 euro per maand.

Dankzij corona had hun onderneming heel veel succes.

Veel winkeliers wilden een webshop om hun producten online te verkopen. Zo moesten Ella en Lucas voor het tweede jaar een bediende in dienst nemen waardoor zij noodgedwongen een kleine woning met kantoorruimte moesten huren. De maandelijkse huurprijs daarvoor is 750,00 euro. De jaarlijkse loonkost van die bediende bedraagt 50 000,00 euro.

Het eerste jaar was de omzet 75 000,00 euro. Het tweede jaar steeg de omzet naar 250 000,00 euro. Omdat dat hun enige inkomen is, zullen Ella en Lucas zich elk een bezoldiging uitkeren van 25 000,00 euro in het eerste jaar, en van 62 500,00 euro in het tweede jaar.

Verder houden ze rekening met:

— publiciteit bij de start van hun onderneming	€ 1 500,00
— elektriciteit, gas, water	€ 1 000,00 (jaar 1) € 3 000,00 (jaar 2)
— huur van de informatica-uitrusting	€ 2 500,00 (per jaar)
— verzekeringen	€ 1 350,00 (jaar 1) € 2 450,00 (jaar 2)
— telefoon	€ 2 500,00 (jaar 1) € 2 900,00 (jaar 2)
— factuur van de boekhouder	€ 2 000,00 (jaar 1) € 2 500,00 (jaar 2)
— kantoor materiaal	€ 2 750,00 (jaar 1) € 2 250,00 (jaar 2)
— diversen	€ 2 000,00 (jaar 1) € 2 500,00 (jaar 2)

Om de oprichting te financieren hebben ze een lening aangegaan op drie jaar, waarvoor in het eerste jaar 750,00 euro interest betaald wordt, en in het tweede jaar 500,00 euro.

- 2 Bereken het resultaat van Design2Joy. Ga naar het onlinelesmateriaal. Je vindt er het basisbestand en de bijhorende filmpjes. Gebruik indien nodig de ICT-fiches van rekenblad.

- a Pas het basisontwerp aan volgens het stappenplan zodat het er als volgt uitziet:

STAPPENPLAN

- Stap 1:** Pas de breedte van kolom A aan naar 35 (ICT-fiche_R_16).
Stap 2: Pas de breedte van kolom B en C aan naar 12 (ICT-fiche_R_16).
Stap 3: Pas de arcering van rij 1, 4, 6, 20, 22 en 23 aan (ICT-fiche_R_13).
Stap 4: Zorg ervoor dat de tekst van rij 1, 6 en 22 de juiste kleur krijgt (ICT-fiche_R_13).
Stap 5: De tekst van rij 1, 4, 6, 20, 22 en 23 moet vetjes zijn (ICT-fiche_R_13).
Stap 6: Breng de nodige randen aan (ICT-fiche_R_13).

OPBRENGSTEN	JAAR 1	JAAR 2
Totaal		

KOSTEN	JAAR 1	JAAR 2
Totaal		

RESULTAAT	JAAR 1	JAAR 2
Totaal		

- b Vul de tabel in.

STAPPENPLAN

- Stap 1:** Vul in kolom 1 de rubrieken van de opbrengsten en kosten in.
Stap 2: Verwijder overbodige rijen.
Stap 3: Vul in kolom B en C de bedragen in.
Stap 4: Noteer de getallen volgens de NBN-normen: Gebruik een spatie als scheidingsteken na de duizendtallen, noteer het euroteken voor het getal en schrijf twee decimalen (ICT-fiche_R_06).
Stap 5: Bereken de totalen van de kosten en de opbrengsten aan de hand van een formule. (ICT-fiche_R_24).
Stap 5: Bereken het resultaat in cel B23 en C23.

- c Geef het bestand een duidelijke naam en bewaar het in je portfolio.

Actie 4— Welke kosten moeten er worden gedekt?

1 Lees het verhaal van Roberto.

Roberto is uitbater van een onderneming die pizza's produceert en verkoopt. De bereiding van die Italiaanse specialiteit gebeurt in de winkel zelf. Verser kan niet!

Dit zijn de maandcijfers van Roberto:

- De totale vaste kosten bedragen 6 000,00 euro per maand. Het gaat dan over: het loon van één vaste verkoopster, de huur van het winkelpand in de hoofdstraat, de kosten voor het gebruik van de bakoven ...
- De variabele kosten voor het maken van een pizza bedragen 3,00 euro, de verkoopprijs bedraagt 5,00 euro per stuk. »

a Geef minstens drie voorbeelden van variabele kosten die Roberto heeft. Zorg dat de voorbeelden duidelijk verschillen van elkaar.

b Geef drie voorbeelden van constante of vaste kosten die Roberto heeft en die niet in de opgave worden vermeld.

2 Stel dat je de gegevens van de onderneming van Roberto op een grafiek zou voorstellen.

a Waarom beginnen de variabele kosten in de oorsprong van de grafiek?

b Waarom loopt de curve van de variabele kosten evenwijdig met die van de totale kosten?

3 Hoeveel pizza's moet Roberto verkopen om uit de kosten te geraken?

4 Hoeveel bedraagt de break-evenomzet?

Actie 5— Hoeveel juweeltjes moet Elena verkopen om break-even te draaien?

Lees het verhaal van Elena.

Elena heeft een juwelenwinkeltje. Hier heeft ze haar kosten opgeijst.

— aankoop juwelen	75,00 euro per stuk
— huur	3 000,00 euro per maand
— elektriciteit en verwarming	200,00 euro per maand
— administratie en lonen	2 000,00 euro per maand

Haar juwelen verkoopt ze voor 175,00 euro per stuk. 」

a Geef het functievoorschrift van:

- TO = _____
- TCK = _____
- TVK = _____
- TK = _____

b Bereken de break-evenafzet.

c Bereken de break-evenomzet.

Actie 6— Hoe voer je een break-evenanalyse uit?

Een onderneming vervaardigt een product waarbij de variabele kosten per eenheid 60,00 euro bedragen en de constante of vaste kosten 400 000,00 euro zijn. De verkoopprijs bedraagt 120,00 euro.

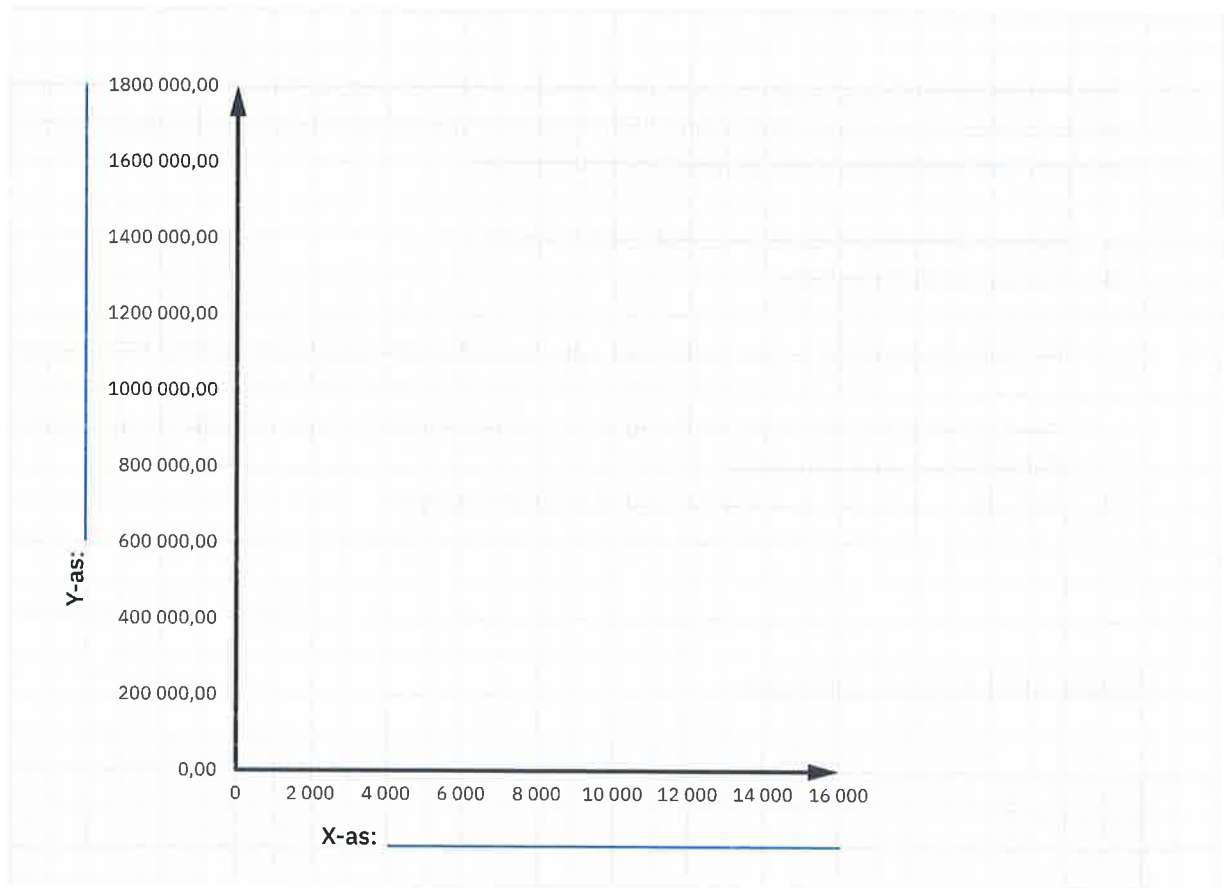
a Bereken de ontbrekende gegevens in de onderstaande tabel.

AFZET IN AANTAL STUKS	TO IN EURO	TVK IN EURO	TCK IN EURO	TK IN EURO	RESULTAAT IN EURO
0					
2 000					
4 000					
6 000					
8 000					
10 000					
12 000					
14 000					

- b Teken de curve van TO in het blauw, van TK in het geel, van TCK met potlood en van TVK in het rood of oranje op de onderstaande grafiek. Benoem de curven en de assen.
- c Duid op de grafiek de break-evenafzet aan met een groene stippellijn.
- d Hoeveel stuks moet de onderneming verkopen om een winst van 300 000,00 euro te maken? Bereken wiskundig.

- e Duid de winst die gemaakt wordt bij dit punt aan op de grafiek.

Grafiek 3: Break-evenafzet

Action 7— Hoeveel broodjes moet 't Baguetje verkopen om break-even te draaien?

Ga naar het onlinelesmateriaal en maak daar de Action.

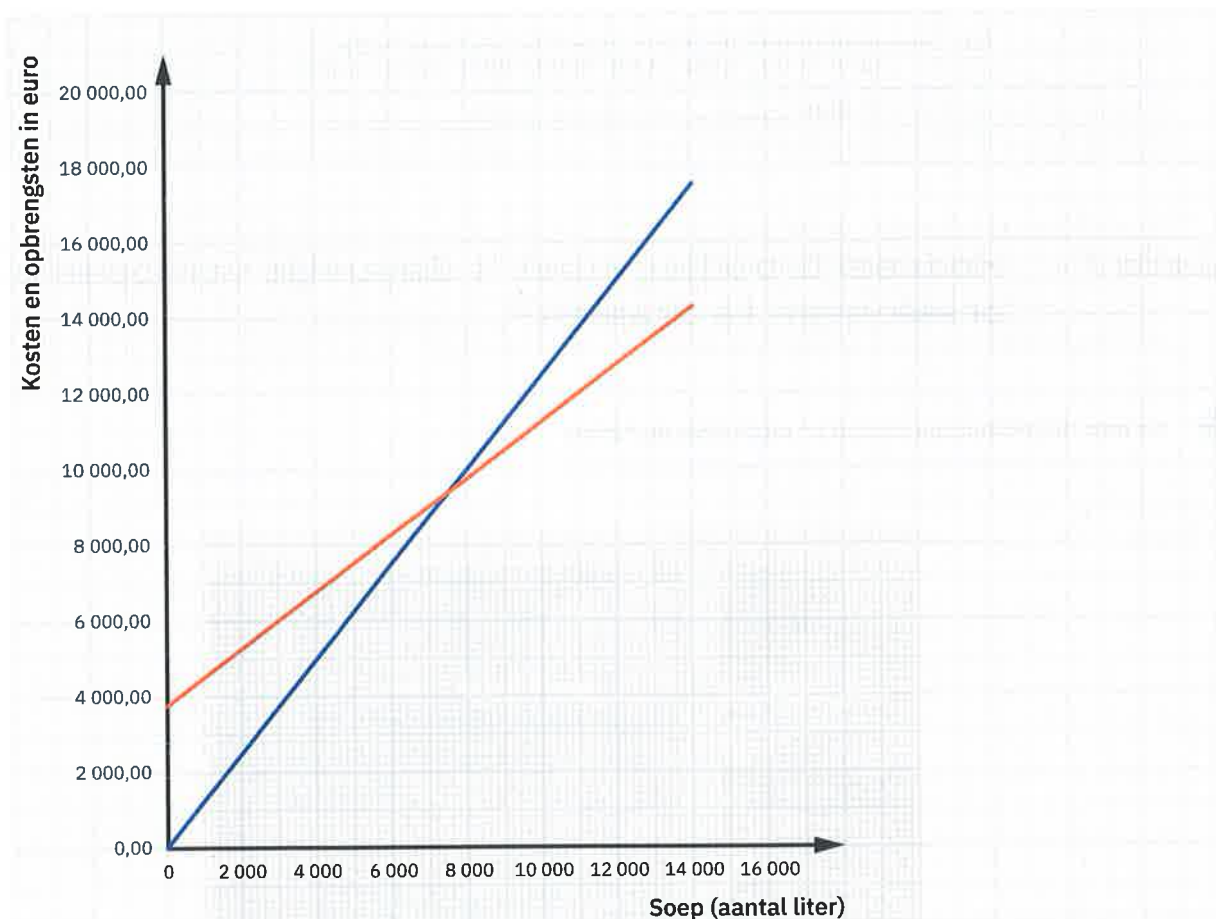
Action 8 – Wanneer draait de traiteurzaak break-even?

- 1 Een traiteur wil roomsoep in zijn assortiment opnemen. Hij kan de soep aankopen aan 0,75 euro per liter. Zijn constante of vaste kosten bedragen 3 750,00 euro per jaar. De marktprijs voor dergelijke soep is 1,25 euro per liter. Bekijk aandachtig de gegevens op de grafiek.
 - a Benoem de twee curven op de grafiek met TO_1 en TK_1 .
 - b Markeer de juiste tendens.

De traiteurzaak maakt verlies op de roomsoep als de TK / TO -curve boven de TK / TO -curve ligt.

- c Teken in het groen een mogelijke TK -curve (en benoem met TK_2) als de huurprijs van het pand dat de traiteur huurt, sterk toeneemt.
- d Wat gebeurt er in dat geval met de break-evenafzet? Verklaar.

Grafiek 4: Totale kosten en opbrengsten

- 2 De Actions in verband met MO, MK en het bepalen van de optimale productiegrootte vind je bij het onlinelesmateriaal.

→ BREAKING NEWS

- 1 Ga naar het onlinelesmateriaal. Je vindt er een actualiteitsitem over het onderwerp.
- 2 Los de vragen op.
- 3 Geef het bestand een duidelijke naam en bewaar het in je portfolio.

→ CHECKLIST

Duid aan of je de onderstaande vaardigheden voldoende beheerst.

	JA	KAN BETER	EXTRA OEFENMATERIAAL
1 Ik kan het begrip opbrengsten toepassen op een voorbeeld.	☐	☐	_____
2 Ik kan het verschil tussen afzet en omzet omschrijven.	☐	☐	_____
3 Ik kan de omzet berekenen in een concreet voorbeeld.	☐	☐	_____
4 Ik kan het begrip kosten toepassen op een voorbeeld.	☐	☐	_____
5 Ik kan omschrijven hoe het resultaat wordt berekend.	☐	☐	_____
6 Ik kan omschrijven wanneer een onderneming winst of verlies maakt.	☐	☐	_____
7 Ik kan het begrip opbrengsten toepassen op een voorbeeld.	☐	☐	_____
8 Ik kan het verschil tussen afzet en omzet omschrijven.	☐	☐	_____
9 Ik kan de omzet berekenen in een concreet voorbeeld.	☐	☐	_____
10 Ik kan het begrip kosten toepassen op een voorbeeld.	☐	☐	_____
11 Ik kan omschrijven hoe het resultaat wordt berekend.	☐	☐	_____
12 Ik kan omschrijven wanneer een onderneming winst of verlies maakt.	☐	☐	_____

	JA	KAN BETER	EXTRA OEFENMATERIAAL
13 Ik kan het begrip variabele kosten toepassen op een voorbeeld.	☐	☐	_____
14 Ik kan het begrip constante of vaste kosten toepassen op een voorbeeld.	☐	☐	_____
15 Ik kan de constante of vaste, de variabele, de totale kosten en totale opbrengsten grafisch weergeven.	☐	☐	_____
16 Ik kan het begrip break-evenafzet omschrijven.	☐	☐	_____
17 Ik kan het begrip break-evenomzet omschrijven.	☐	☐	_____
18 Ik kan het break-evenpunt rekenkundig berekenen.	☐	☐	_____
19 Ik kan het break-evenpunt grafisch bepalen.	☐	☐	_____

LEVEL 9

Hoe leid je de individuele en de collectieve aanbodcurve af?

→ INTRO

1

Lees het verhaal van Jolien.

© Adha Ghazali / Shutterstock.com

Maak kennis met Jolien. Zij heeft tientallen games zoals Call of Duty, GTA en FIFA. Volgend jaar verhuist het gezin van Jolien. Haar moeder wil dat ze de helft van haar games verkoopt.

Het eerste weekend van mei vindt de jaarlijkse avondmarkt plaats waar Jolien haar games verkoopt.

Per game vraagt ze 16,00 euro. De eerste klant wil meteen twee games kopen, maar wil er slechts 10,00 euro per game voor betalen. Een tweede klant wil dan weer drie games kopen en is bereid om 9,00 euro per game te betalen.

De klanten vinden de gevraagde prijs te hoog. Jolien zal de prijs met de klanten moeten bespreken om tot een overeenkomst te komen.

2

In dit level beantwoord je stap voor stap deze onderzoeksvraag:

Hoe leid je de individuele en de collectieve aanbodcurve af?

Explore 1— Hoe verloopt het individuele aanbod van een product?

Een verkoper wil natuurlijk zoveel mogelijk verdienen. Hoe hoger de verkoopprijs per stuk, hoe meer winst hij maakt. Je gaat verder met de optie die je gekozen hebt. Vink de gekozen optie aan.

Optie 1 Nike-sneakers

- In de volgende tabel zie je hoeveel Nike-sneakers een verkoper wil verkopen bij verschillende prijzen. Wat kun je afleiden uit de gele rij in de tabel?

Tabel 1.1

AANGEBODEN HOEVEELHEID NIKE-SNEAKERS	PRIJS PER PAAR SNEAKERS IN EURO
0	10,00
1	40,00
2	70,00
3	100,00
4	130,00
5	160,00

© Qiongna Liao / Shutterstock.com

Optie 2 Pizza

- Pizzeria Luigi verkoopt de beste pizza's. In de volgende tabel zie je hoeveel pizza's hij wil verkopen bij verschillende prijzen. Wat kun je afleiden uit de gele rij in de tabel?

Tabel 1.2

AANGEBODEN HOEVEELHEID PIZZA'S	PRIJS PER PIZZA IN EURO
0	5,00
3	11,00
6	15,00
10	21,00
12	26,00
13	30,00

2 Zet de gegevens van de tabel nu uit in een grafiek.

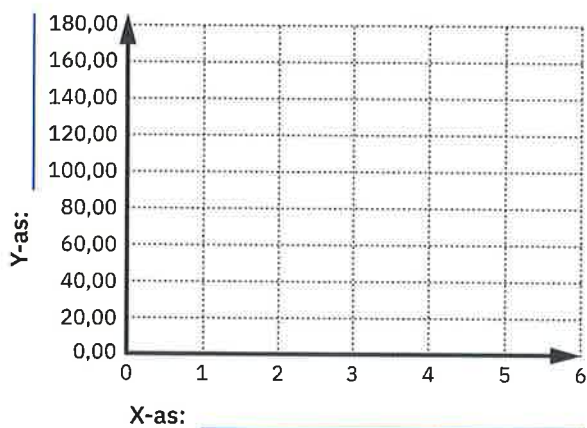

Tip:

Ga naar het onlinelesmateriaal. Je vindt er een link naar een applicatie die je uitlegt hoe je de aanbodcurve op papier kunt tekenen.

- a Schrijf de juiste benaming bij de X-as en de Y-as.
- b Zet de punten uit.
- c Verbind de punten met een rode rechte lijn.

Grafiek 1.1: Aanbod van Nike-sneakers door één verkoper

2 Zet de gegevens van de tabel uit in een grafiek.

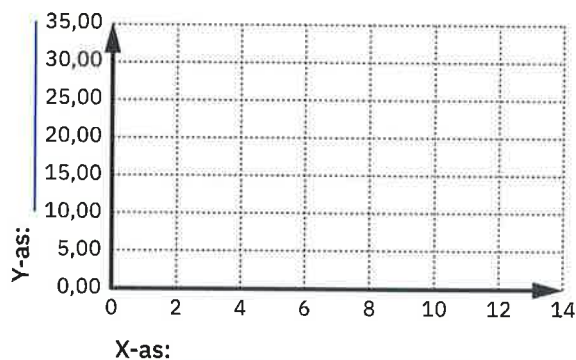

Tip:

Ga naar het onlinelesmateriaal. Je vindt er een link naar een applicatie die je uitlegt hoe je de aanbodcurve op papier kunt tekenen.

- a Verdeel de assen zodat je de punten kunt uitzetten.
- b Schrijf de juiste benaming bij de X-as en de Y-as.
- c Zet de punten uit.
- d Verbind de uitgezette punten met een rode lijn.

Grafiek 1.2: Aanbod van pizza's door Luigi

3 De lijn die de punten met elkaar verbindt, is de aanbodcurve of het aanbod. Wat stel je vast over het verloop van de aanbodcurve?

- a Schrijf de letter A bij de grafiek.
- b Vul aan.

- Optie 1: Wanneer de prijs 100,00 euro bedraagt, biedt de verkoper _____ paar Nike-sneakers te koop aan. Wanneer de prijs 70,00 euro bedraagt, daalt de aangeboden hoeveelheid naar _____ paar Nike-sneakers.
- Optie 2: Wanneer de prijs 15,00 euro bedraagt, biedt de verkoper _____ pizza's te koop aan. Wanneer de prijs 21,00 euro bedraagt, stijgt de aangeboden hoeveelheid naar _____ pizza's.

c Waarom verloopt de aanbodcurve zo?

Aanbodcurve

Wanneer de prijs van het product verandert, heb je een beweging langs of op de curve. Je gaat namelijk van het ene punt op de curve naar het andere punt op de curve.

De **individuele aanbodcurve** geeft het verloop van de **aangeboden hoeveelheid** bij verschillende prijzen. Ze geeft weer hoeveel stuks de producenten / verkopers willen verkopen voor verschillende prijzen.

- 4 Je hebt nu de grafiek op papier gemaakt. Maak nu de grafiek met een rekenblad. Zoek op internet op hoe je dat moet doen of gebruik de filmpjes en de ICT-fiche_R_28.
- Neem de tabel van jouw gekozen optie over in een rekenblad.
 - Zorg ervoor dat de prijzen op twee cijfers na de komma worden afgerond en dat er een euroteken staat.
 - Ontwerp de grafiek.
 - Denk aan de benaming van de assen en een titel voor de grafiek.
- Geef het bestand een duidelijke naam en bewaar het in je portfolio.

Explore 2— Hoe verloopt het collectieve aanbod van een product?

Je gaat verder met de optie die je gekozen hebt. Vink de gekozen optie aan.

Optie 1 Nike-sneakers

Op de Nike-sneakermarkt zijn er meerdere verkopers van Nike-sneakers. Je bestudeert nu hoe de aanbodcurve van drie verschillende Nike-verkopers eruitziet.

Tabel 2.1

AANGEBODEN HOEVEELHEID NIKE-SNEAKERS			PRIJS PER PAAR NIKE-SNEAKERS IN EURO
VER-KOPER 1	VER-KOPER 2	VER-KOPER 3	
0	2	4	10,00
1	3	5	40,00
2	4	6	70,00
3	5	7	100,00
4	6	8	130,00
5	7	9	160,00

Optie 2 Pizza

In de tabel zie je hoeveel pizza's Luigi en zijn concullega's willen verkopen bij verschillende prijzen. Bestudeer hoe de aanbodcurve van drie verschillende aanbieders eruitziet.

Tabel 2.2

AANGEBODEN HOEVEELHEID PIZZA			PRIJS PER PIZZA IN EURO
LUIGI	MAR-CELLO	MARIO	
0	3	2	5,00
3	6	5	11,00
6	9	8	15,00
10	13	12	21,00
12	15	14	26,00
13	16	15	30,00

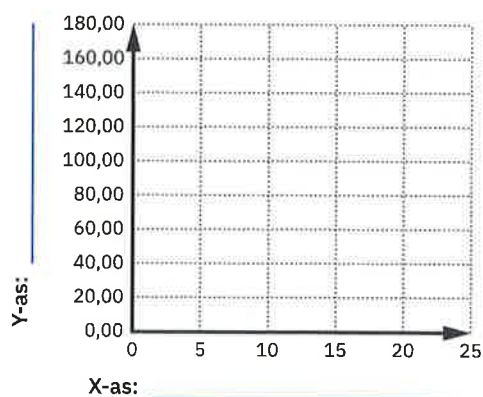
- 1 Ga ervan uit dat de drie Nike-verkopers de volledige markt voorstellen en dat zij dus alle aanbieders zijn op de Nike-sneakermarkt. Bereken het totale aanbod van Nike-sneakers.

Tabel 3.1

TOTALE AANGEBODEN HOEVEELHEID NIKE-SNEAKERS	PRIJS PER PAAR NIKE-SNEAKERS IN EURO
_____	10,00
_____	40,00
_____	70,00
_____	100,00
_____	130,00
_____	160,00

- 2 Zet de gegevens van de tabel uit in een grafiek.
- Schrijf de juiste benaming bij de X-as en de Y-as.
 - Zet de punten uit.
 - Verbind de punten met een rode rechte lijn.

Grafiek 2.1: Aanbod van Nike-sneakers door alle aanbieders

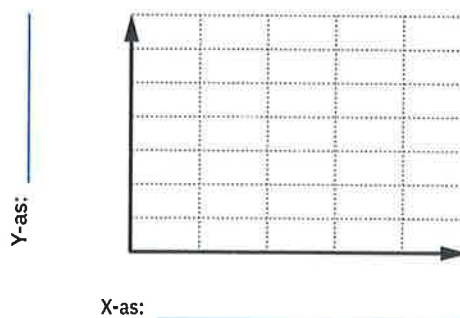
- 1 Ga ervan uit dat de drie pizzeria's de volledige markt voorstellen en dat zij dus alle aanbieders zijn op de markt. Bereken nu het totale aanbod van pizza's.

Tabel 3.2

TOTALE AANGEBODEN HOEVEELHEID PIZZA'S	PRIJS PER PIZZA IN EURO
_____	5,00
_____	11,00
_____	15,00
_____	21,00
_____	26,00
_____	30,00

- 2 Zet de gegevens van de tabel uit in een grafiek.
- Verdeel de assen zodat je de punten kunt uitzetten.
 - Schrijf de juiste benaming bij de X-as en de Y-as.
 - Zet de punten uit.
 - Verbind de uitgezette punten met een rode lijn.

Grafiek 2.2: Aanbod van pizza door alle aanbieders

Collectieve aanbod

Het **collectieve aanbod** is het verband tussen de prijs van een product en de aangeboden hoeveelheid van dat product door alle producenten. Het is de som van de individuele aanbodfuncties.

3 Maak nu Action 3.

4 De Explores in verband met het afleiden van de individuele aanbodcurve vind je bij het onlinelesmateriaal.

→ TO THE POINT

De **aanbieders** (of **producenten**) zorgen ervoor dat de prijs die ze voor hun product vragen, hun kosten voor de productiefactoren dekt. Hoe hoger de prijs, hoe meer winst de producenten maken. Bij een hogere prijs zullen ze dan ook meer willen aanbieden en zal de **aangeboden hoeveelheid** (q_a) stijgen. Hoe lager de prijs, hoe minder ze willen aanbieden. Wanneer de prijs wijzigt, heb je een beweging langs de curve. Als je de aanbodcurve bekijkt van één producent, heb je een **individuele aanbodcurve (individueel aanbod)**. Wanneer je de aanbodcurven van alle producenten optelt, of het aanbod van alle aanbieders samenneemt, krijg je de **collectieve aanbodcurve**.

Action 1— De verschuiving van het aanbod met een rekenblad

- 1 Bekijk de hoeveelheid koffie (in pakjes van 1 kg) die de verkopers willen verkopen bij verschillende prijzen. Teken de aanbodcurve met een rekenblad.

Tabel 4

q_a	PRIJS IN EURO
10	6,50
15	7,50
20	8,50
25	9,50
30	10,50
35	11,50

2 Door een stijging van de kosten verschuift de aanbodcurve.

- a Analyseer de tabel.
- b Wat gebeurt er met het aanbod en de aanbodcurve?

c Teken de verschuiving op de grafiek.

Tabel 5

q_a (VOOR VERSCHUIVING)	q_a (NA VERSCHUIVING)	PRIJS IN EURO
10	2	6,50
15	7	7,50
20	12	8,50
25	17	9,50
30	22	10,50
35	27	11,50

 3 De Actions in verband met het afleiden van de individuele aanbodcurve vind je bij het onlinelesmateriaal.

→ BREAKING NEWS

 1 Ga naar het onlinelesmateriaal. Je vindt er een actualiteitsitem over het onderwerp.

2 Los de vragen op in een tekstverwerker.

 3 Geef het bestand een duidelijke naam en bewaar het in je portfolio.

→ CHECKLIST

Duid aan of je de onderstaande vaardigheden voldoende beheerst.

	JA	KAN BETER	EXTRA OEFENMATERIAAL
1 Ik kan een individuele aanbodcurve analyseren.	☐	☐	_____
2 Ik kan een individuele aanbodcurve visualiseren.	☐	☐	_____
3 Ik kan een individuele aanbodcurve afleiden.	☐	☐	_____
4 Ik kan een collectieve aanbodcurve bepalen en visualiseren.	☐	☐	_____

Begrippenlijst

LEVEL	BEGRIP	VERKLARING	IN JE EIGEN WOORDEN
1	economische kringloop	Dat is een schematisch model van de werking van de economie als systeem. Die kringloop is een abstracte voorstelling van de relaties tussen de gezinnen, de bedrijven, de overheid, de financiële instellingen en het buitenland.	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
1	geldstroom	De geldstroom houdt in dat de bedrijven en de overheid de gezinnen betalen voor de geleverde arbeid. De gezinnen, de bedrijven, de overheid en het buitenland betalen op hun beurt voor de geleverde goederen en diensten. De gezinnen sparen meestal een gedeelte van hun inkomen bij de bank die hen daarvoor vergoedt met rente. De banken stellen op hun beurt het geld ter beschikking aan de bedrijven en de gezinnen die het geld nodig hebben voor hun investeringen. Zij betalen daarvoor interest aan de bank.	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
1	goederen- en dienstenstroom	De goederen- en dienstenstroom bestaat uit de gezinnen die arbeid leveren, en uit de bedrijven, de overheid en het buitenland die goederen en diensten leveren.	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
1	interest	Dat is de vergoeding die je moet betalen als je een lening bij de bank aangaat.	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
1	rente	Dat is de vergoeding die de banken betalen aan gezinnen wanneer zij sparen bij de bank.	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
2	afschrijvingen	Afschrijvingen zijn enerzijds een boekhoudkundige manier om de kosten van investeringen te spreiden over meerdere jaren en anderzijds een manier om de waardevermindering van goederen (activa) over een bepaalde periode weer te geven.	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
2	bedrijfskolom	Een overzicht van alle ondernemingen die meewerken aan de vervaardiging van het product.	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/>

LEVEL	BEGRIP	VERKLARING	IN JE EIGEN WOORDEN
2	bruto binnenlands product (bbp)	Dat is de som van de toegevoegde waarde van alle geproduceerde goederen en diensten in een land gedurende een jaar.	
2	bruto toegevoegde waarde	Dat is het verschil tussen de omzet en de kosten voor de aankoop van goederen (inclusief diensten).	
2	huur	Dat is de vergoeding die iemand ontvangt bij de verhuur van een gebouw.	
2	loon	Dat is de vergoeding voor geleverde arbeid.	
2	netto toegevoegde waarde	Dat is de bruto toegevoegde waarde min de afschrijvingen.	
2	omzet	Dat zijn de totale verkopen van een onderneming. Het aantal producten vermenigvuldigd met de prijs.	
2	pacht	Dat is de vergoeding die je krijgt, wanneer je grond ter beschikking stelt.	
2	rente	Dat is de vergoeding die je ontvangt, wanneer je geld uitleent.	
2	winst	Dat is het geld dat overblijft, nadat je de kosten van de inkomsten afgetrokken hebt.	
3	balans	Dat is een schematisch overzicht van de bezittingen, de vorderingen en de schulden van een onderneming op een bepaald ogenblik.	
3	bedrijfskosten	Dat zijn kosten die een onderneming dagelijks maakt om te kunnen werken. bv. de aankoop van handelsgoederen, de huur van een handelspand of de loonkosten van het personeel	
3	bedrijfsopbrengsten	Dat zijn de opbrengsten die een onderneming heeft bij de uitoefening van de bedrijfsactiviteit. De voornaamste bedrijfsopbrengst is de omzet.	
3	bedrijfsresultaat	Bedrijfsresultaat = bedrijfsopbrengsten – bedrijfskosten	

LEVEL	BEGRIJP	VERKLARING	IN JE EIGEN WOORDEN
3	boekjaar	Dat is de periode waarop de cijfers in de jaarrekening betrekking hebben. Het gaat meestal over een periode van twaalf maanden, die kunnen gelijklopen met het kalenderjaar.	
3	eigen vermogen	Dat is de rubriek op de passiefzijde van de balans met de inbreng van de eigenaar(s).	
3	financiële kosten	Kosten die ontstaan wanneer geld wordt verhandeld. bv. de betaling van interest op een lening, korting voor een klant bij contante betaling of bankkosten	
3	financiële opbrengsten	Dat zijn opbrengsten die een onderneming heeft. bv. een financiële korting bij een aankoop, interest op een termijnrekening	
3	financieringsbronnen	Die staan op de passiefzijde van de balans en geven aan op welke manier de onderneming de werkmiddelen heeft gefinancierd.	
3	handelsdebiteuren	Dat is een andere naam voor vorderingen op klanten.	
3	jaarrekening	Dat is het geheel van de balans, de resultatenrekening, de toelichting en de sociale balans.	
3	kapitaal	Dat is de inbreng van de eigenaar in de zaak.	
3	liquide middelen	Dat is het tegoed op de financiële rekeningen en het geld in de kas.	
3	liquiditeit	Dat is de mate waarin een onderneming in staat is om haar activa in geld om te zetten.	
3	opvraagbaarheid	De snelheid waarmee de onderneming schulden moet aflossen.	
3	passiefzijde	De rechterzijde van de balans met de financieringsbronnen.	

LEVEL	BEGRIP	VERKLARING	IN JE EIGEN WOORDEN
3	resultatenrekening	Dat is het resultaat van het bedrijf. Heeft het bedrijf winst of verlies gedraaid? De resultatenrekening geeft de kosten en opbrengsten van het bedrijf weer van het voorbije boekjaar.	
3	rollend materieel	Onder die noemer staat de waarde van de bestelwagens, heftrucks ... in de boekhouding.	
3	sociale balans	Dat is het onderdeel van de jaarrekening met specifieke informatie over het personeelsbestand en -verloop en de opleidingsactiviteiten van de werknemers.	
3	toelichting	Dat is het onderdeel van de jaarrekening met bijkomende informatie over de rubrieken van de balans en resultatenrekening.	
3	vaste activa	Dat zijn de werkmiddelen die voorbestemd zijn om zeer lang in het bedrijf te blijven. bv. gebouwen, winkeluitrusting of kantoormeubelen	
3	verlies	De situatie waarbij de totale opbrengsten kleiner zijn de totale kosten.	
3	vlottende activa	Dat zijn de werkmiddelen van de onderneming die regelmatig omgezet worden in geld.	
3	vreemd vermogen	De rubriek op de passiefzijde van de balans waar de schulden aan derden zoals leveranciers, financiële instellingen ... staan.	
3	werkmiddelen	Dat zijn de bezittingen en de vorderingen. Ze staan op de actiefzijde van de balans.	
3	winst	De situatie waarbij de totale opbrengsten groter zijn dan de totale kosten.	

LEVEL	BEGRIP	VERKLARING	IN JE EIGEN WOORDEN
4	dubbele boekhouding	Dat is een registratiesysteem van alle verrichtingen waar er een geldwaarde tegenover staat. In tegenstelling tot een enkelvoudige boekhouding kent elke verrichting echter ook een tegenboeking. De verplichtingen zijn ook ruimer en alle inschrijvingen moeten gebeuren op basis van een vastgelegd rekeningenstelsel. Er moet tevens een jaarrekening worden opgemaakt.	
4	enkelvoudige of vereenvoudigde boekhouding	Daar houdt een onderneming een volledig overzicht bij van alle uitgaven en inkomsten. Ze moeten de volgende boeken bijhouden: een verkoopdagboek, een aankoopdagboek, een financieel dagboek met een kasboek en een bankboek en een inventarisboek.	
4	inventaris	Een beschrijving en een waardering van de bezittingen, vorderingen en schulden van een onderneming op een bepaald moment.	
4	verantwoordingsstukken	Die documenten zijn de basis om verrichtingen te registreren in de boekhouding.	
5	actiefrekening	Dat is een grootboekrekening voor de elementen van de actiefzijde van de balans zoals gebouwen, rollend materieel, voorraden ...	
5	crediteren	Een bedrag inschrijven langs de creditkant van de rekening.	
5	creditzijde	Dat is de rechterzijde van een grootboekrekening.	
5	debetzijde	Dat is de linkerzijde van een grootboekrekening.	
5	debiteren	Een bedrag inschrijven langs de debetkant van de rekening.	
5	grootboekrekening	Dat is een schema in de vorm van een T waarop verrichtingen boekhoudkundig geregistreerd worden.	
5	kostenrekening	Een grootboekrekening waarop de kosten die de onderneming heeft, worden geboekt. bv. aankoop handelsgoederen, huur, elektriciteit	

LEVEL	BEGRIJP	VERKLARING	IN JE EIGEN WOORDEN
5	Minimum Algemeen Rekeningenstelsel (MAR)	Een wettelijk voorgeschreven lijst van rekeningen (rekeningnummers en rekeningnamen) voor het voeren van een boekhouding in een onderneming.	
5	opbrengstenrekening	Een grootboekrekening waarop de opbrengsten die de onderneming heeft, worden geboekt. bv. verkoop handelsgoederen, ontvangen interesten	
5	passiefrekening	Dat is een grootboekrekening voor de elementen van de passiefzijde van de balans zoals kapitaal, leveranciers ...	
6	aanvangsvermogen	De inbreng bij de oprichting van een bv moet voldoende zijn om te kunnen starten.	
6	authentieke akte	Dat document is opgemaakt door een notaris en dient als bewijs van de gemaakte afspraken.	
6	beperkt aansprakelijk	Dat betekent dat de aandeelhouders in principe slechts aansprakelijk zijn tot het bedrag van hun inbreng in de vennootschap.	
6	besloten vennootschap (bv)	Dat is een vennootschap met beperkte aansprakelijkheid die kan opgericht worden door een of meer personen en waar er geen minimale kapitaalbreng vereist is.	
6	deelbaarheid	Wanneer meerdere partijen zich verbinden tot eenzelfde prestatie, moeten de partijen enkel hun eigen deel van de schuld betalen.	
6	eenmanszaak	Dat is een ondernemingsvorm opgericht door een natuurlijk persoon. De oprichter en zijn onderneming worden als één geheel beschouwd.	
6	fiscaal statuut	Dat verwijst naar het feit of je onder de personenbelasting of de vennootschapsbelasting belast wordt.	
6	hoofdelijke aansprakelijkheid	Wanneer meerdere partijen zich verbinden tot eenzelfde prestatie, kan de schuldeiser bij beide partijen de volledige schuld opeisen.	

LEVEL	BEGRIJP	VERKLARING	IN JE EIGEN WOORDEN
6	inbreng in kapitaal	Dat is de inbreng van geld in de onderneming	_____
6	inbreng in natura	Dat is de inbreng van goederen zoals een auto, huis, laptop in de onderneming.	_____
6	inbreng van nijverheid	Dat is de inbreng van iemands arbeid of kennis in de onderneming.	_____
6	minimumkapitaal	Minimumkapitaal is het kapitaal dat minimum moet ingebracht worden bij de oprichting van een nv.	_____
6	naamloze vennootschap (nv)	Dat is een vennootschap met beperkte aansprakelijkheid die kan opgericht worden door één of meer personen. De minimale kapitaalbreng bedraagt 61 500,00 euro en de aandelen zijn vrij overdraagbaar.	_____
6	natuurlijk persoon	Dat is een mens van vlees en bloed die rechten en plichten heeft en contracten kan afsluiten.	_____
6	onbeperkte aansprakelijkheid	De oprichters zijn aansprakelijk tot het bedrag dat ze inbrengen in de onderneming, maar indien dat niet volstaat, staan ze ook met hun privébezit in voor het terugbetalen van de schulden.	_____
6	ondernemingsvorm	Dat is de vorm die de onderneming kan aannemen. bv. een eenmanszaak, een vennootschap, een vzw	_____
6	rechtspersoon	Dat is een juridische constructie, een 'persoon' beschreven in juridische documenten, zoals een onderneming of een vereniging zoals een vzw. Door die juridische constructie kan deze onderneming of vereniging optreden als een volwaardig persoon.	_____
6	vennootschap	Dat zijn één of meerdere personen (natuurlijke personen of rechtspersonen) die een onderneming opstarten. Daardoor ontstaat een nieuwe persoon, een rechtspersoon, met eigen rechten en plichten.	_____

LEVEL	BEGRIJP	VERKLARING	IN JE EIGEN WOORDEN
7	aanbieder	De aanbieder is de producent die de producten op de markt aanbiedt.	
7	consument	Dat is de persoon die in de economie koopt of consumeert.	
7	markt	Dat is de plaats waar vragers en aanbieders samenkomen en onderhandelen over de prijs voor een welbepaalde hoeveelheid.	
7	perfecte competitie of volkomen mededinging	Dat is een marktform met veel vragers en aanbieders. De markt is transparant wat betekent dat de consument makkelijk toegang heeft tot informatie over prijs en kwaliteit. De producten zijn homogeen en het is voor aanbieders makkelijk die markt te betreden of te verlaten.	
7	producent	Producenten zijn de bedrijven.	
8	afzet	Het aantal verkochte eenheden in een periode.	
8	kost	Het geld dat je moet betalen voor het gebruik van een product of dienst om iets te produceren of te verkopen.	
8	omzet	Dat is het geld dat je ontvangt voor de verkoop van goederen of de levering van diensten.	
8	opbrengst	Dat is het geld dat je ontvangt door de verkoop van goederen of het leveren van diensten, maar ook nog door bijvoorbeeld interest op een bankrekening of de verkoop van een machine.	
8	resultaat	Het resultaat van een onderneming wordt berekend door de opbrengsten te verminderen met de kosten.	
8	verlies	In dat geval zijn er meer kosten dan opbrengsten.	
8	winst	In dat geval zijn er meer opbrengsten dan kosten.	
8	break-evenafzet	Het minimale aantal stuks dat je moet verkopen om noch winst noch verlies te hebben.	

LEVEL	BEGRIJP	VERKLARING	IN JE EIGEN WOORDEN
8	break-evenomzet	De minimale omzet die je moet hebben om alle kosten te dekken.	_____
8	constante of vaste kosten	Dat zijn kosten die op hetzelfde niveau blijven als de productie of de verkoop (binnen bepaalde grenzen) stijgt of daalt.	_____ _____
8	variabele kosten	Dat zijn kosten die samenhangen met de productiehoeveelheid of de verkoop van het aantal producten.	_____ _____
9	aanbod	Dat is wat de producent aanbiedt op een bepaalde markt van producten of diensten.	_____
9	aangeboden hoeveelheid	Dat is de hoeveelheid die een producent bij een bepaalde prijs wil aanbieden.	_____
9	collectieve aanbodcurve of collectief aanbod	Dat is de curve van alle aanbieders van een product op de markt.	_____ _____ _____
9	individuele aanbodcurve of individueel aanbod	Dat is de curve die het aanbod van een product weergeeft van een producent of een aanbieder.	_____ _____ _____

MAR - Level 5

Minimum Algemeen Rekeningstelsel

KLASSE 1 EIGEN VERMOGEN, VOORZIENINGEN VOOR RISICO'S EN KOSTEN EN SCHULDEN OP MEER DAN EEN JAAR

10 Kapitaal

100000 Geplaatst kapitaal

14 Overgedragen winst of overgedragen verlies

140000 Overgedragen winst

141000 Overgedragen verlies (-)

17 Schulden op meer dan één jaar

173000 Schulden aan kredietinstellingen

KLASSE 2 OPRICHTINGSKOSTEN, VASTE ACTIVA EN VORDERINGEN OP MEER DAN ÉÉN JAAR

21 Immateriële vaste activa

211000 Concessies, octrooien, licenties, knowhow, merken

211090 Afschrijvingen op concessies, octrooien, licenties, knowhow, merken (-)

212000 Goodwill

212090 Afschrijvingen op goodwill (-)

22 Terreinen en gebouwen

220000 Terreinen

221000 Gebouwen

221090 Afschrijvingen op gebouwen (-)

23 Installaties, machines en uitrusting

230000 Installaties

230090 Afschrijvingen op installaties (-)

231000 Machines

231090 Afschrijvingen op machines (-)

232000 Uitrusting

232090 Afschrijvingen op uitrusting (-)

24 Meubilair en rollend materieel

240000 Meubilair

240090 Afschrijvingen op meubilair (-)

240100 Kantoormachines

240190 Afschrijvingen op kantoormachines (-)

240200 Computers

240290 Afschrijvingen op computers (-)

241000 Rollend materieel

241090 Afschrijvingen op rollend materieel (-)

KLASSE 3 VOORRADEN EN BESTELLINGEN IN UITVOERING

30 Grondstoffen

300000 Voorraad

34 Handelsgoederen

340000 Voorraad handelsgoederen

KLASSE 4 VORDERINGEN EN SCHULDEN OP TEN HOOGSTE EEN JAAR

40 Handelsvorderingen

400000 Handelsdebiteuren

41 Overige vorderingen

411000 Terug te vorderen btw-saldo

411100 Aftrekbare btw

411200 Aftrekbare btw op uitgaande creditnota's

416000 Vorderingen op de eigenaar

416100 Voorschotten op bezoldigingen

418000 Terug te vorderen verpakking

42 Schulden op meer dan één jaar die binnen het jaar vervallen

423000 Binnen het jaar vervallende schulden aan kredietinstellingen

43 Financiële schulden

433000 Kredietinstellingen – schulden in rekening courant

439000 Diverse financiële schulden

44 Handelsschulden

440000 Leveranciers

45 Schulden met betrekking tot belastingen, bezoldigingen en sociale lasten

451000 Te betalen btw-saldo

451100 Verschuldigde btw

451200 Verschuldigde btw op inkomende creditnota's

452000 Te betalen winstbelastingen

453000 Ingehouden bedrijfsvoorheffing

454000 Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (RSZ)

455200 Verschuldigde lonen

455300 Verschuldigde salarissen

48 Diverse schulden

488000 Terug te betalen verpakking

489000 Schulden aan de eigenaar

**KLASSE 5 GELDBELEGGINGEN EN LIQUIDE
MIDDELEN**

52 Vastrentende effecten

520000 Vastrentende effecten – aanschaffingswaarde

53 Termijndeposito's

530000 Termijndeposito's op meer dan één jaar

531000 Termijndeposito's op meer dan één maand en
op ten hoogste één jaar

532000 Termijndeposito's op ten hoogste één maand

55 Kredietinstellingen

550000 KBC

551000 ING

552000 BNP Paribas Fortis

553000 Belfius

554000 Bank van de Post

555000 Bank X

57 Kassen

570000 Kas

58 Interne overboekingen

580000 Interne overboekingen

59 Elektronische inning

590000 Elektronische inning

KLASSE 6 KOSTEN

60 Handelsgoederen, grond- en hulpstoffen

604000 Aankopen handelsgoederen

604010 Retours op aankopen (-)

604020 Handelskorting op aankopen (-)

604030 Aankoopkosten

608000 Ontvangen kortingen, ristorno's en rabatten (-)

609400 Voorraadwijzigingen handelsgoederen

61 Diensten en diverse goederen

611000 Huur en huurlasten

611600 Onderhoud en herstellingen gebouwen

611800 Onderhoud en herstellingen rollend materieel

612000 Kantoorbenodigdheden en drukwerk

612100 Boeken en documentatie

612200 Klein materiaal

612500 Verbruik water

612600 Verbruik gas

612700 Verbruik elektriciteit

613200 Erelonen boekhouders

614000 Brandverzekering

614400 Verzekering rollend materieel

615000 Vervoerskosten op verkoop

616000 Postzegels, portkosten

616200 Telefoon, gsm

616500 Brandstof voertuigen

616520 Publiciteitskosten

617000 Uitzendkrachten

62 Bezoldigingen, sociale lasten en pensioenen

620200 Bezoldigingen bedienden

620300 Bezoldigingen arbeiders

621000 Werkgeversbijdrage RSZ

623000 Andere personeelskosten

**63 Afschrijvingen, waardeverminderingen en
voorzieningen voor risico's en kosten**

630100 Afschrijvingen op immateriële vaste activa

630200 Afschrijvingen op materiële vaste activa

64 Andere bedrijfskosten

640000 Bedrijfsbelastingen

643000 Diverse bedrijfskosten

65 Financiële kosten

650000 Rente, commissies en kosten verbonden aan
schulden

657000 Betalingskortingen aan klanten

659000 Diverse financiële kosten

66 Niet-recurrente bedrijfs- en financiële kosten

665000 Andere niet-recurrente financiële kosten

668000 Andere niet-recurrente bedrijfskosten

69 Resultaatverwerking

693000 Over te dragen winst

694000 Vergoeding van het kapitaal

KLASSE 7 OPBRENGSTEN

70 Omzet

704000 Verkopen handelsgoederen

704001 Verkopen handelsgoederen aan 6 % btw

704002 Verkopen handelsgoederen aan 21 % btw

704010 Retours op verkopen (-)

704020 Handelskorting op verkopen (-)

708000 Toegestane kortingen, ristorno's en rabatten (-)

74 Andere bedrijfsopbrengsten

744000 Huuropbrengsten

746000 Doorgerekende kosten

749000 Diverse bedrijfsopbrengsten

75 Financiële opbrengsten

757000 Betalingskortingen van leveranciers

759000 Diverse financiële opbrengsten

76 Niet-recurrente bedrijfs- of financiële opbrengsten

764000 Andere niet-recurrente bedrijfsopbrengsten

769000 Andere niet-recurrente financiële opbrengsten

79 Resultaatverwerking

793000 Over te dragen verlies

NOTITIES

Lined writing area with horizontal blue lines.

Lined writing area with horizontal blue lines.